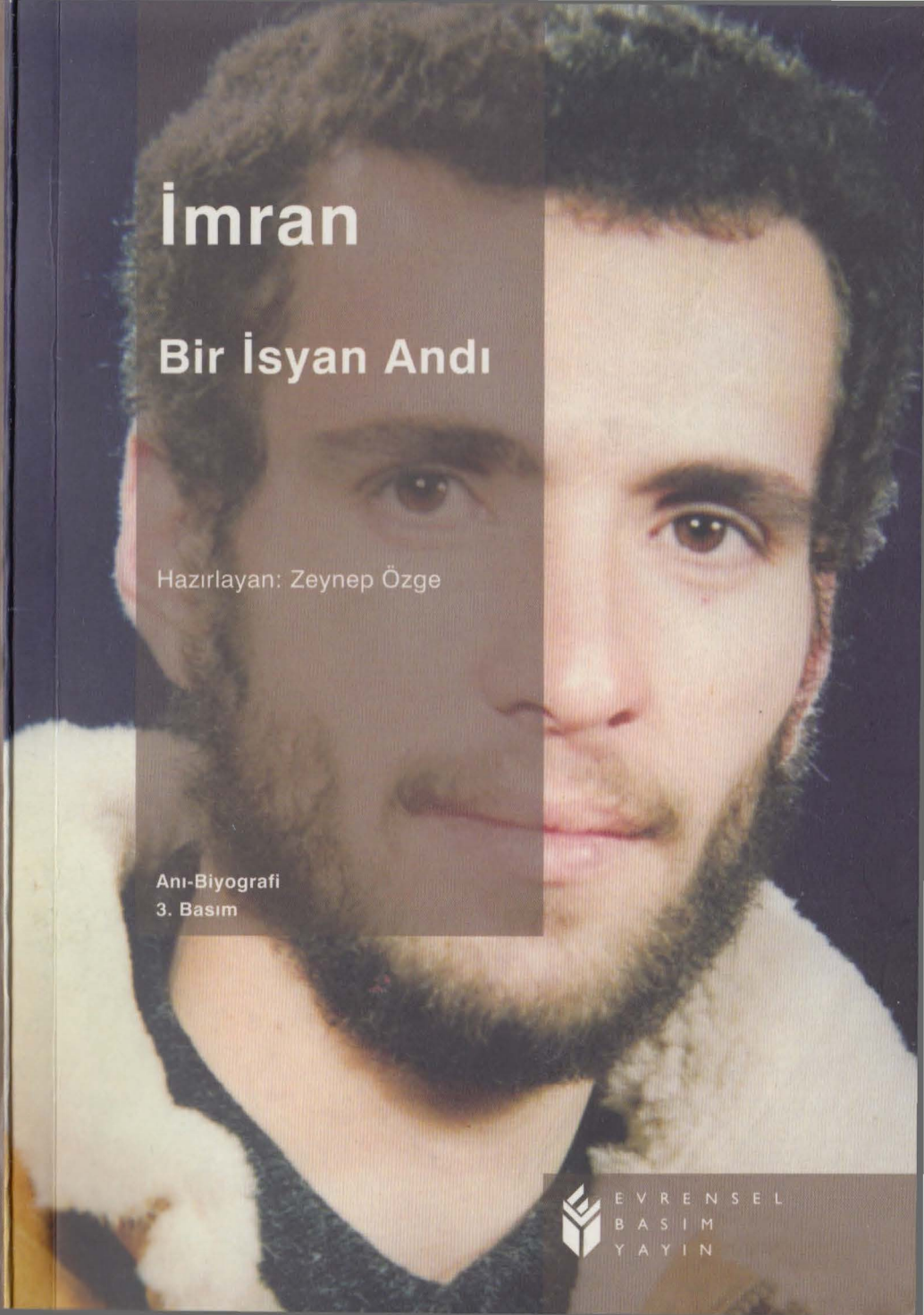
İmran

İmran

Bir İsyan Andı

Hazırlayan: Zeynep Özge

Anı-Biyografi
3. Basım

EVRENSEL
BASIM
YAYIN

EVRENSEL
BASIM YAYIN

Hazırlayan

Zeynep Özge

İMRAN

BİR İSYAN ANDI

Anı-Biyografi

DOĞA BASIN YAYIN
Dağıtım Ticaret Limited Şirketi
Tarlabaşı Blv. Kamerhatun Mah. Alhatun Sk. No: 25 Beyoğlu / İstanbul
T: 0212 255 25 46 F: 0212 255 25 87
www.evrenselbasim.com - info@evrenselbasim.com

Evrensel Basım Yayın **32**

İMRAN bir isyan andı
Hazırlayan: **Zeynep Özge**

Genel Kapak Tasarım: **Savaş Çekiç**

Kapak Uygulama: **Devrim Koçlan**

ISBN **978-975-7837-18-3**

© Evrensel Basım Yayın **2011** Sertifika No **11015**

Birinci Basım Kasım 1993 - İkinci Basım Ekim 1998 -
Üçüncü Basım: Ağustos 2011

Baskı: Ezgi Matbaası
Sanayi Caddesi Altay Sokak No: 10 Çobançeşme Yenibosna / İstanbul
T: 0212 452 23 02 654 94 18 ezgimatbaa@mynet.com - www.ezgimatbaa.net

İMRAN

BİR İSYAN ANDI

İÇİNDEKİLER

İMRANLAR ÖLMEZ!	9
FIRTINA KUŞUNUN TÜRKÜSÜ	13
GİB-DER'DE BÜYÜYEN ÇOCUK	17
SİTELER'DEKİ HER ÇIRAĞIN İÇİNDE BİR İMRAN VARDIR	31
BİR FIRTINA KUŞUYDU O	47
KAHRAMANLAR YERYÜZÜNDE DE YAŞIYORDU	78
SIRADAN BİR EV KADINIYDI; YOLDAŞ OLDU	88
"İHTİYAR"IN OKULLU ÖĞRENCİLERİ	103
"BENİ BİLE TANIMADI; ONU TEŞHİS ETMESEYDİM..."	112
İMRAN KAVGAYA ÇAĞIRIYOR	121

İMRANLAR ÖLMEZ!

Asya tarihinin en büyük devrimcilerinden biri olan Ho Şi Minh'e, "komünist, kimdir?" diye sormuş, çıplak ayaklarında pirinç tarlalarının kurumuş çamuru ve kucağında silahı ile, küçük bir sohbet için uğramış olan bir köylü. Bilge devrimci, seyrek beyaz sakalını karıştırmış biraz, sonra çekik gözlerini kırpıştırarak, "bir insanı değiştirebilen kişidir" demiş.

Uzak Asyalıların inançlarına göre, bütün bir evren, küçük bir toz tanesine sığabilir. Bunu göstermek için, pirinç tanelerinin üzerine yazı yazarlar; küçücük saksıların içinde dünya bahçeleri kurarlar; parmak kadar yeşim taşlarına, varlığın ve yokluğun bütün öyküsünü anlatan figürler oyabilirler.

Ho Şi Minh' in sözü, Asya bilgeliğiyle devrimci bilincin bileşimini yansıtıyor.

"Dünyayı değiştirmek"!

Her komünist, eyleminin amacını böyle tanımlar. Hak etmediği halde kendisine bu adı yakıştıran kimi burnu büyükler, dünyayı değiştirmek için, nice toz tanecikleri üzerinde yeni evrenler kurmak gerektiğini akıllarına bile getirmezler.

Bu kitapta, İmran Aydın adlı bir komünist işçi anlatılıyor. Kitabın bütün malzemesi, İmran'ın değiştirdiği insanların anılarından ibarettir.

İşkenceyle öldürülmüş bir devrimcinin hayatını, kendisini yakından tanımış insanların anılarına dayanarak anlatmanın tehlikeli bir yanı vardır. Anılar, daima bu ölüm biçiminin etkisiyle yeniden biçimlenmiş ve anı sahipleri, ölen devrimcinin izlerini düşgücüyle yeniden üretmişlerdir. Sonunda, gerçeğin uzağına düşülmüş ve elde yalnızca bir efsane kalmıştır.

Fakat, eğer anlatılan, İmran gibi birisiyse, düşgücünün, onun pırıltılı bir çelik bilye kadar pürüzsüz özüne katabileceği fazla bir şey olamayacağını söyleyebiliriz.

İmran, emeğiyle yoğurduğu hayatı boyunca, kimliğini ve kişiliğini emeğin sermaye karşısındaki kavgasında kazanmıştır. Hakkında anlatılanlar, onun, dünyayı, apaçık bir biçimde ikiye ayrılmış haliyle gördüğünü gösteriyor. Bir tarafta burjuvazinin dünyası, diğer yanda, emeğin, proletaryanın dünyası. Birçok işçi, bunu, yalnızca çalıştığı ve ücretini aldığı işyerinin sınırları içinde karşı karşıya bulunduğu basit ilişkiler içinde görür. Patronu vardır ve kendisi orda çalışmak ve evine ekmek götürmek zorundadır. İşyerinden çıkınca, bu ayrım, onun için biter. Oysa İmran, bu bölünmenin, yalnızca işyerinde kalmadığını, farklılığın ve kavganın, yaşadığı ülkenin ve dünyanın bütün hücrelerine yayıldığını ve bunun yalnızca işçileri değil, emeğiyle yaşayan herkesi ilgilendirdiğini gören işçilerdendi. Yaşadığı gerçeği daha derinden kavramak ve bunu değiştirmek için daha çok bilgiye ihtiyacı olduğunu da keşfetmişti. Öğrenmeye, daha çok bilmek, daha iyi mücadele etmek için bilgisini geliştirmeye ne kadar önem verdiğini onu tanıyanların anlattıklarından öğreniyoruz.

Ama, o, insanı köleleştiren bu ilişkileri görmek ve anlamakla kalmıyor, bütün sınıf kardeşlerinin de görmesi, anlaması ve bilmesi için mücadele ediyordu. Sermayenin dünyasını ortadan kaldırmak ve emeğin dünyasını yaratmak için, yalnızca kendi gücünün yetmeyeceğini, milyonlarca işçinin ve emekçinin birleşik ve örgütlü gücünün seferber edilmesi gerektiğini, kendi çevresindeki mücadele içinde öğrenmişti.

İmran'ı, dünyayı değiştirmek için attığı her adımda, kendi çevresindeki insanları değiştirmeye yönelten de budur.

Fakat, insanları değiştirmek, çoğu kez, sermayenin dünyasını ortadan kaldırmak kadar zor ve karmaşık bir iştir. Doğru düşünceleri kavramak, bu düşüncelerin gerektirdiği biçimde çalışmak, yaşamak ve mücadele etmek, kafası her gün burjuvazinin propagandası ile doldurulan, çoluğunun çocuğunun nafakasını kazan-

mak için didinip duran ve bundan ötesini göremeyen birisini, yeni bir insan haline getirmek, bilgisi ve bilinci ne olursa olsun, tek başına bir insanın yapabileceği bir şey değildir. Bu da, tıpkı, sermayenin dünyasını değiştirmek gibidir. İnsan, ancak bunun için girişilen örgütlü ve birleşik mücadelenin parçası haline geldiğinde, sahiden değişebilir.

İmran, bunu biliyordu.

Bildiği her şeyi, başkalarına da öğretmek, düşündüğü her şeyi tartışmak ve geliştirmek, onun için, bir suntayı kesmek, bir doğramaya biçim vermek ve bir çiviyi yerli yerine çakmak kadar olağan ve gündelik işlerden birisi haline gelmişti. Nasıl ki, bir işçi, eşyaya biçimi vermek için malzemeyi doğru yerde ve doğru biçimde kullanmayı çalışarak öğrenirse, İmran da, kafa zenginliğini tanıdığı insanları değiştirmek için ustalıkla kullanabilmeyi, uzun mücadele yılları içinde ve "parti işçiliği"nin bütün kademelerinde çalışarak öğrenmişti.

İmran, işkence edilerek öldürüldü.

Bugün, işçi sınıfı içinde, onun gibi yaşayan ve çalışan pek çok İmran var. İmran Aydın, bu kitapta anlatılan bu komünist işçi, onların temsilcisidir. Öyleyse, kısa yaşamının birkaç anısını okuyacağımız bu insan, aslında aramızda yaşamaktadır. Yarın sabah erkenden kalkacak, fabrikasına, atölyesine gidecek, çalışacak, mücadele edecek, okuyacak, tartışacak ve arkadaşlarını örgütleyecektir.

Yanı başımızda, tezgâhın öteki ucunda, bize gülümseyerek bakan, bir şaka yapan, okuduğu gazeteden bir haberi aktarıp bir kitaptan bahseden, arada "yak bir sigara" diyen arkadaşımız, ertesi gün, bir işkencehanede canını verebilir. İmran'ın hayatını öğrenmek, onların hayatını öğrenmektir.

Bu yüzden bu kitap, bir ölünün ardından yakılmış bir ağıt değildir; şu dünyada saygıdeğer ne varsa hepsini temsil eden, bize insanlığımızı öğreten ve insanca yaşanacak bir dünyayı ilmik ilmik ören bütün parti işçilerini anlatmaktadır. Bu yüzden, okuyup bitirdiğinizde kitabı, eğer içinizi bir hüzün kaplamışsa, hemen bundan kurtulun: Çünkü ya omuz başınızda, ya içinizde bir yerde, bir İmran mutlaka vardır.

FIRTINA KUŞUNUN TÜRKÜSÜ

Boz okyanusun ta tepesinde, rüzgâr fırtına bulutlarını toplamakta. Bulutlarla okyanus arasında gururla uçmakta fırtına kuşu. Kara bir şimşek gibi dalgalanmakta.

İşte dalgalar kanadını okşuyor kuşun. Derken kuş, bir ok gibi fırlıyor, yükseliyor dalgaları yırtarak. Şiddetli bir haykırış duyuluyor göklerde. Bulutlar, kuşun, korkusuz, yürekli sesinde delice bir sevinç, büyük bir coşku sezinlemekte.

Fırtınanın kopmasını isteyen, içine sığmaz bir haykırış bu! Hiddetin alevini haykırıyor kuş, öfkesini haykırıyor, zafere inancını haykırıyor buram buram, gür gür.

Martılar korku içinde, sulara atıyorlar kendilerini. Okyanusun mürekkebe benzer derinliklerine gömülmek, korkularını sulara gizlemek için yapmayacakları yok.

Dalgıç kuşları da sızlanmakta, kavganın kabına sığmaz sevinci onlara göre değil. Fırtınanın kopacağından korkuyorlar.

Ve ahmak penguenler, kayaların çatlaklarına sığınmış.

Yalnız fırtına kuşudur okyanusun üstünde, köpük köpük taşan sulara aldırmaksızın, gururla dolaşan.

Daha önce hiç bunca kara olmayan, bunca alçalmayan fırtına bulutları denize abanmakta. Fırtınanın özlemiyle, durulmaz isteğiyle tutuşan dalgalar, gürül gürül türküde şimdi.

İşte fırtına da koptu. Şimdi dalgalar azgın. Taşkın öfkeleriyle rüzgârla çarpışmaktalar. Ve şiddetli rüzgâr, güçlü kollarıyla bir daha hiç bırakmamacasına sarmakta suları, kurşuni ve yeşil kütleleri kayalara koşturmakta; bir an önce parçalamalı, çatır çutur kırmalı onları.

Kara bir şimşek dalgalanmakta ve fırtına kuşu, fırtına bulutlarını bir ok gibi delerek durmadan sulara dalmakta.

Bir zebani gibi; fırtınanın kara zebanisi gibi sövmekte kuş; bir gülüyor, bir ağlıyor...

Fırtınanın bulutlarına gülüyor kuş, dayanılmaz sevincinden ağlıyor.

Fırtınanın çatırtılarında bir bitkinlik mırıltısı duyuyor akıllı zebani, fırtınanın kesileceğini, güneşin doğacağını biliyor; zafer her vakit güneşindir.

Sular gürül gürül köpürüyor, gök gürlüyor.

Öfkeli şimşekler alev alev patlamakta; fokur fokur kaynayan okyanusun yukarısındaki fırtına bulutlarına götürecekti alevlerini. Alevli okları esir almış sular, söndürmüş onları. Suların derinliklerinde son nefesini veren okların can çekişen kıvrıntıları yansımakta. Fırtına bu! Fırtına kopuyor. Yiğit fırtına kuşu gururla dolaşmakta çakan şimşekler arasında. Kaynayıp köpüren öfkeli okyanusun üstünde uçmakta. Ve çığlığının, gelecek zaferi müjdeleyen çığlığının, güvenli, onurlu yankıları yükselmekte...

Kop fırtına, tüm hiddetinle kop!..

Maksim Gorki

GİB-DER'DE BÜYÜYEN ÇOCUK

Vakit akşam; gündüz ve gecenin tatlı beraberliği. Alacakaranlıkta, ılık havayı içime çekerek Hüseyin Gazi'nin mahallelerinden birine gelişigüzel sapıyorum.

Üzerlerinde oynaşan akşam gölgelerinin altında, Hüseyin Gazi'nin gecekondu evleri, birbirinden güç alacakmış gibi iç içe girmiş siluetler halinde görünür. Bu durumlarıyla, yere çöküp oturmuş bir dizi yorgun adamı andırır. Hepsi aynı ustanın elinden çıkmış gibi, bir iki gece içinde yerden mantar gibi bitivermiş, sahipleri tarafından alelacele kondurulmuş gri, beyaz, kara nesneler içlerinde oturanların yaşantılarını hayal edebilmeniz için düş gücünüzü harekete geçirir. İçlerinde barınan insanların sırlarını "Bakın! onlar da benim gibi zar zor ayakta" der gibi açığa vurup, peş peşe sıralanır perişan gecekondular. Birden, soracağım adresi anımsayarak, birini gözüme kestirmeye çalışıyorum. Az ilerdeki, evlerin önündeki taşlıklarına oturup, küçük dedikodu kümeleri oluşturan kadınlar, vaktinden önce yaşlanmış yüzlerini birbirlerine yaklaştırıp durmadan bir şeyler anlatıyorlar. Sohbetlerini bölmeyi canım istemiyor.

Mahallenin çocuklarıysa, etrafa kara dumanlar salan bir ateşin çevresine pervane olmuş, neşeli çığlıklar atarak oynuyorlar. Hareketli bir müziğe eşlik eder gibi dans eden kızıl alevlerin içinden minik patlama sesleri geliyor. Çocuklar oyuna öyle dalmışlar ki, annelerinin arada bir "Gene üstünüzü başınızı yakacaksınız geberesiceler" diye bağırıp çağırması onlara vız geliyor. Adres sormak için en son başvurulması gerekenler, onlar.

Biraz ilerde yanında küçük bir kız çocuğuyla yürüyen yaşlı kadını gözüme kestiriyorum. Kız çocuğunun elinde bir demet çiçek var, gülüyorum ona. Ancak çocuklarda rastlanabilecek bir cömertlikle, dağdan topladığını söylediği çiçekleri hemencecik bana uzatıyor. Armağanını sevinerek alıyorum. Sonunda, yaşlı kadın, aradığım yeri gölgeli ve kırış kırış olmuş yüzünde beliren "ben burala-rı karış karış bilirim" edasıyla tarif ediyor. Çeyrek saate kalmadan İmran'ın bir aile dostunun evindeyim.

Henüz çok kısa bir zaman dilimi geçmişti ki, neredeyse mahallenin yarısı bu eve geldi ve bu kitabın sayfalarını dolduran anıların birçoğu bu odaya doluşmuş insanların ağzından döküldü. Onlar, İmran Aydın'ın yaşamının tanıklarıydı.

Kimi İmran'ın en yakın çocukluk arkadaşıydı. Kimi yoldaşı, kimi, polislere "terörist onların kendileri" diye kin kusan yaşlı bir komşusuydu; dahası, o çocukların "İmran Abi"siydi.

Sözü onlara bıraktım ve nasıl ki bir sarmaşık sabırsızca ona uzatılan ipe dolanıp tırmanırsa yukarılara; dostları, anılarını anlattıkça İmran'ın 27 yaşında biten devrimci yaşamında içerilen değerleri yükselttiler, gün ışığına açtılar. İnsanlığın hâlâ söylenegelen bitmemiş bir türküsüydü o anda söylenen. Bu türküyü en güzel söylemiş olanlardan biriydi İmran ve onun sesinin kesildiği yerden bu ezgiyi alıp söylemek şart olmuştu. Bu devrimci görevi yerine getirmek için İmran'ın bütün yoldaşlarının yüreğini yedeğime alarak düşmüştüm yollara.

Odada bulunan herkes; ben, İmran'a ilişkin dinleyeceklerimin, onlarsa anlatacaklarının heyecanına kapılmıştık. Önce uzun bir

sessizlik oldu her birimiz söze başkasının başlamasını bekliyordu. Bu sırada bir ses duyuldu: "Aramızda en yaşlımız 'Baba'dır. O hepimizin çocukluğunu bilir, en iyisi önce o başlasın."

Gözlerim herkesin bakışlarını döndürdüğü yerde aradı onu. Yaşı elli civarında olan bir adamdı. Usul usul konuşmaya başladı, dikkatleri üzerinde toplamış olmaktan biraz rahatsız gibiydi. "Evet, ben İmran'ın çocukluğunu bilirim, ancak İmran'ı adına kitap yazılacak kadar 'İmran yapan' devrimciliğini, mücadelesini çok iyi bilmem. Burada onun arkadaşları var, onlar daha iyi bilir. Ben sadece, İmran'ın yetiştiği 12 Eylül öncesindeki dönemi anlatabilirim size." Odadakiler mazeretini kabul etmiyor, söz hakkı onun; anlatabildikleriyle yetineceğiz. Aynı anda hep bir ağızdan "olsun! Önce sen konuş" sözleri söyleniyor. Baba'nın, İmran gibi, sayısız devrimciyi yetiştiren GİB-DER'in kurucularından olduğunu öğreniyorum bu arada. O, anlatmaya başlıyor:

"Şimdi, bu odadakilerin yüzde yüzü işçidir. Yani mahallemiz, Hüseyin Gazi'de, birçok gecekondu bölgesinde olduğu gibi, işçilik ve yoksulluk babadan oğula aktarılan bir gelenektir. Çoğumuz çocuklarımızı yoksulluktan okutamayıp yakınımızdaki Siteler'e veririz ve yine çoğumuz 13-14 saat, yük hayvanının temposundan farksız bir tempoyla çalışır, işten arta kalan zaman kırıntılarını ise, kazandığımız parayla birlikte ya kahvede kumar oynayarak, ya da loto, toto gibi adına şans oyunları denen düzen canavarlarında tüketiriz. Biz, azınlıktaki kimi işçilerin kafasında 75'lerden beri gerçekleştirmek istediğimiz bir proje vardı. Bu proje bölgede sosyal kültürel faaliyetler yürüterek, amacı işçiyi sömüren düzene karşı bilinçlendirmek olan bir işçi derneği kurmaktı ve 1977'de Hüseyin Gazi'de Genç İşçiler Birliği'ni (GİB-DER'i) kurduk. İmran, GİB-DER kurulduğunda on dört yaşındaydı."

İşe önce binalarını inşa etmekle başlamışlardı. Kondularını yaptıkları zamanlardan kalma bir alışkanlıkla, hep bir elden ortaklaşa bir çabayla kurmuşlardı GİB-DER'i. Ellerindeki malzeme kendileri gibi yoksuldu. Ancak, kırk metrekareyi bulan küçük bir kutu gibi

olan dernek binasını tahtalar üzerine naylon geçirip üstüne toprak atarak kurmuşlardı. Bu küçük binayı yapıp bitirdiklerinde, gözlerine olduğundan daha güzel görünmüştü. Çünkü orası onların kendi elleriyle kurdukları ortak evleriydi. Verdikleri emek binanın kendisini değil ama yüreklerindeki dayanışma duygusunu sağlamlaştırmıştı. Her biri evinden bir şey kapıp gelmişti; bir sandalye, bir tabure, çay içecekleri zaman kullanacakları bardaklar. Daha sonra, içlerinde marangoz olanlar minicik bir masa yapmışlardı. Böylece bir hafta sonra, odunların üzerinde oturmaktan kurtulmuşlardı. Bina tamamlanınca iş, en zor aşamasına gelmişti. GİB-DER'in işçiler için bir okul olması tasarlanmıştı. Bu yüzden sorunlarını tartışmaya başladılar, bunların nasıl çözüleceğini de.

Çok geçmeden mahallede gelişen bir olay, GİB-DER'lileri gecekondu halkının gözünde saygın bir konuma yükseltti.

Baba'nın yüzünde bir gülümseme belirdi. Konuşmaya başladıktan sonra rahatlamıştı. Şimdi on yıl uzakta kalmış olan anılarından söz etmekten memnun gibiydi. Anlatmaya devam etti: "Hüseyin Gazi, yolunun yapılması, suyunun verilmesi unutulmuş nice gecekondu semtinden biridir. Hele su derdi iyiden iyiye bela haline dönüşmüştü. Kadınlarımız, Belediyenin yakın köylerden birine getirdiği su tankerlerinden su alabilmek için yola düşer, saatlerce kuyrukta bekledikten sonra aynı yolu katederek evlerine su taşırlardı." Gittikçe çekilmez hale gelen su sorunu nedeniyle GİB-DER'liler halka bir öneride bulunmuşlardı. "Dedik ki" diye anlatıyordu Baba, sesinde çocuksu bir heyecanla, "Belediyeye yürüyelim ve her dört senede bir, seçim zamanı uğrayıp 'yol yapacağız', 'su vereceğiz' diye sözler verip bu sözleri hiçbir zaman yerine getirmeyen yöneticilerden ve Belediye Başkanı'ndan hesap soralım!"

Halk bu öneriyi kabul etmişti. Hep birlikte yola düştüler. Kadınların başlarındaki yemeniler, hırstan, her zamankinden daha fazla sıkılmıştı; yanaklarındaki allık belki ondandı. Ellerindeki boş bidonlarla, yürüyüşün en önünde onlar vardı. Mahallelinin "Ana" diye seslendiği bir kadın başı çekiyordu. Ana, biraz eli maşalı, kafa-

sı kızdığında kimsenin gözünün yaşına bakmadan pataklayıveren bir kadındı. Baba onu, elinde su dolu çinko tasıyla, kortejin önünde dikilmiş haliyle hatırlıyordu. Yanına yaklaşıp "Ne yapacaksın o suyu Ana?" diye sormuştu. Ana homurdanarak "Görürsün az sonra" diye yanıtlamıştı.

Aslında gevşek bir beraberlikti bu, bir taş atılsa dağılıverecek gibiydi. Kalabalık, Altındağ Belediyesi'ne kadar bazen sessiz, bazen de slogan atarak yürüdü. Belediyenin önüne geldiklerinde "Başkan dışarı!" diye bağıran insanların sesleri ürkütücüydü. Biraz sonra Belediye Başkanı dışarı çıktı ve kalabalığı tıpkı yaramazlık yapmış bir çocuğu azarlar gibi buyurgan nazarlarla süzdü. Yapmacık bir kızgınlıkla şunları söyledi: "Ne bağırıyorsunuz arkadaşlar. Her şeyin yasalara uygun bir biçimi, yolu yordamı var. Böyle bağırıp çağırıp bir avuç çapulcunun peşine takılıp yollara düşerseniz hiçbir sorununuzu halledemezsiniz. Biz de sizin sorunlarınıza yardımcı olamayız."

Sözlerinin, kalabalığın üzerinde oluşturduğu etkiyi ölçmek için derin bir nefes aldı. Bu boşluktan yararlanan Ana, kimsenin bir şey demesine fırsat bırakmadan hızla iki adım öne çıktı ve elindeki tası başkana uzatarak: "Sana bu suyu getirdik. Siz halkı sadece oy zamanı hatırlarsınız. Bizse kaç kuşak bu pis sarı suyu içtik, çocuklarımıza içirdik. Buyur bir de sen iç bakalım" dedi.

Başkanın yüzündeki kendinden emin kasıntı ifade bir anda tuzla buz oldu, yüzünün derisine koyu bir kırmızılık hücum etti. Başkan, Ana'nın, onun yaratmaya çalıştığı havayı dağıtmasını hazmedememiş ve bu kez kalabalığa gerçekten de kızmıştı. Ortalık bir iki hötle yatışacak gibi değildi. Söyleyecek etkili bir iki söz araştırdı, bunu yaparken ağzını sağa sola oynattı. Yapışkan bir şeyden çekip kurtarıyormuş gibi debelenen dudakları onu komikleştirdi. Aradığı sözleri bir türlü dağarcığından bulup çıkaramamıştı. Bu arada kalabalık ilk anlardaki tedirginliğinden sıyrılmış, başkanın bocalayan tavırları karşısında kendilerine güven ve cesaret gelmişti. Şimdi, Neşeli ve alaycı bir koro halinde haykırıyorlardı. "Bir de sen iç şu

suyu bakalım!" Sözünü burasında Baba durdu, odadakilerden birini göstererek "O zaman, bu arkadaş Başkan'a atılıp, â'Bak! Ana aklına koymuş, eğer sözünü tutmazsan bu suyu bir dahaki sefere sana içirecek' dedi."

Başkan suratını buruşturarak "tahriklere kapılıyorsunuz, sonu olmayan maceralara girişmeyin" türünden bir şeyler söylemeyi akıl etmişti. Bu tehdit üzerine kalabalıktan fırlayan dört beş kişi "Ohoo bu hâlâ oralarda" diye bağırdı. Sesleri meydan okuyucuydu. Birden, bir köşeden şimdi hâlâ Sitelerde çalışan, o zaman on beş on altı yaşında olan, sakalları yeni bitmiş bir kalfanın sesi geldi. "Kalfa, tıfıl, sessiz bir oğlandı. Bu kalfanın sesini duymak hepimizi şaşırtmıştı. Demişti ki, 'Yalnız, yoksullar atılır maceraya çünkü başka şansları yoktur. Bunu daha öğrenemedin mi bay başkan!' O zaman bu çocuktan böyle sözler çıkmasına ben çok şaşırmıştım. 'Bay Başkan' demesi herkesi çok güldürmüştü." "Tıfıl kalfa" kalabalığı etkileyecek sloganı bulmuştu. Onun sözleri şimdi koro halinde haykırılıyordu.

O gün, o kalabalığın arasında İmran da vardı. GİB-DER'in düzenlediği seminerlere katılan sayısız çırak ve kalfadan biriydi o zamanlar. Baba onu ufak tefek suratı, kıvırcık saçları ve büyük kara gözleriyle bir köşede oturup sessizce anlatılanları dinlerken anımsıyordu. "Ne zaman büyüdü bu sessiz çocuk bilemiyorum. Ben mahalleden ayrıldığımda küçüktü. Bundan sonrasını çocukluk arkadaşları anlatsın. Benden bu kadar." Baba'nın yüzünde görevini yerine getirmiş insanların rahatlığı vardı. Su yürüyüşü gözünün önünden olanca canlılığıyla geçmiş, bu kadar ayrıntıyı hatırladığına kendisi de şaşırmıştı.

Baba sustuğunda İmran'ın yaşıtlarından biri söze girdi. Ona dönen bakışlar konuşma sırasını alması gerektiğini hatırlatmıştı.

İmran'la birlikte GİB-DER okulunun öğrencileriydiler. GİB-DER ilkokullarıysa, Siteler yükseköğrenim olmuştu onlar için. "Daha 12-13 yaşlarında çalışmaya başladıklarında çıraklar düş kurmaya başlar. Bu düşün nasıl kurulacağını biz, Site'deki işçi ağabeylerimiz-

den öğreniriz. Onların düşü bizim düşümüz olur. Bu düş, içeriğini, günün birinde küçük bir atölye açıp köşeyi dönmenin; böylece dayak, küfür ve aşağılanma demek olan iş yaşamının zorluklarından 'kendi kendinin patronu' olarak sıyrılma arzusunun oluşturduğu bir düştür. Site'nin ağır iş tezgâhından geçen her çırak ve işçi bu düşü kurar. GİB-DER, kurulduğu ilk günden beri, hayatımıza başka düşler soktu. Eski düşlerimizin parlak kanatlarını birer birer yolup attı."

Çıraklar, GİB-DER okulunda her gün değişik şeyler öğreniyordu. İmran'la sık sık kurdukları hayaller artık eski çekiciliğini yitirir olmuştu. Bir gün GİB-DER'de konuşmasını dinledikleri bir işçi onları sarstı, eski düşlerinin ancak bataklık sazının kökünü besleyebilecek bir çamur deryası olduğunu görmelerine yardım etti.

"Kardeşler", diyordu işçi, "Bu zorlu ve çileli hayatlarımız, değiştirilemez değildir. Ama biz onu değiştirmek yerine ondan kurtulmaya çalışıp, mülk sahibi, bizi sömüren burjuvaziye karşı, mülkiyetin bu sömürücü azınlığın elinde toplanmasına savaş açmak ve özel mülkiyeti ortak kılmak yerine, mülk edinmeye çalışıp, atölye açmak, köşe dönmek gibi hayallerle oyalanıp kendimizi kandırıyoruz. Onlara benzemeye çalışıyoruz. Bizim, eğer açabilirsek, ki bu pek kolay değildir, küçücük atölyelerimiz, patronların büyük mobilya mağazalarının, onların büyük sermayelerinin karşısında yenilip yutulmuyor mu? Bizim küçük üretimimiz, onların değirmenine su taşıyor. Ahtapotun küçük ayaklarından biri bile olamıyoruz küçük atölyelerimizle çoğu kez"...

Bu demir doğrama işçisi, konuşması sırasında yalın bir ifade kullanmış olmasına karşın, genç çıraklar için yine de bir parça anlaşılmaz geliyordu. Yine de büyülenmişlerdi. "Bize o gün farklı bir hayattan, boş değil dolu dolu yaşanacak, düşsel olmayan bir hayattan söz etti uzun uzun." "Düş kurmak güzeldir aslında, yararlıdır da" diyordu. O gün proletarya, sosyalizm gibi kavramları, İmran da, ben de ilk kez duymuştuk. Kulak kesildik, çünkü bizden söz ediyordu.

"İnsanlar çok eski zamanlardan beri kendileri ve toplum için,

ilkin bütün güzellikleri düşlediler. Bütün güzellikler; 'sömürüsüz adaletli bir dünya kurmak' insanların kafalarında önceleri bir istek, bir düş olarak doğdu. Ancak bütün bunları gerçekleştirmenin maddi temelleri oluşmamıştı. Ta ki düşü, salt düş olmaktan çıkarıp gerçek yapan işçi sınıfı ortaya çıkıncaya kadar. İşçi sınıfı doğdu gelişti, küçücük bir bebekti ilk doğduğunda, yürümeyi bilmeyen. Sonra Rus proletaryası bütün dünya emekçilerine kanıtladı, düşün gerçek olabileceğini. İşte o gün bugündür biz işçiler; dünyada bütün ezilen, horlanan emekçilerin ve yüreğinde sömürüye ve haksızlığa karşı öfke kıvılcımı taşıyan her insanın kurtuluş meşalesini taşıma onuruna sahibiz..." demişti.

Demir doğrama işçisinin sözleri orada bulunan yüzlerce işçinin ruhunda fırtınalar estirmişti. Küçük binaya doluşan iki yüzü aşkın genç insanın gözleri parlıyordu. Çocuklar bile, ne söylendiğini anlamasalar da, konuşmacının ses tonundan etkilenmiş, sus pus olmuş dinliyorlardı. İşçi, insanların ruhunu tutuşturan konuşmasına devam etti.

Konuşmacı coştukça coşuyor, konuştukça konuşuyordu: "Ellerimizin gücünün farkında değiliz biz. Biz işçilerin elleriyle yaratılan ama üstüne başkasının konduğu dünya varlığının sahibi değiliz.

İşçi, orada bulunanların geleneksel, körleşmiş yargılarıyla dövüşüyor gibiydi. Kıran kırana bir sınıf savaşımıydı bu: "Biz falcı değiliz arkadaşlar. Biz komünistler geleceğin gizini okumuyoruz. Bir genç kızın ellerine bakıp hayat çizgisini okuyan, uydurma gelecek tellallarının sihirli, kerametli laflarından söz etmiyorum size. Bugüne kadar hep başka yerlerden beklediğimiz umudun kendimize bağlı olduğundan; özlediğimiz özgürlük dünyasının aydınlık geleceğini, biz milyonlarca işçinin ellerinin birleşmesiyle doğuracak olan o büyük bilinç birliğinden söz ediyorum.

"Kardeşler; Bu sömürü düzenini hallaç pumuğu gibi dağıtacağız ve yepyeni bir hayat kuracağız bir gün. Bilirsiniz hepiniz, tek yumurta ikizlerinden, birinin duyduğu acıyı, diğer kardeş de duyar. Ya biz işçi sınıfı? Kaderleri, sevinçleri, acıları ortak milyonlarca kar-

deşiz. Biz, bir iki insanın değil, bütün insanlığın yüreğinin attığı bir sınıfız. Her bir işçi, her bir mazlum ya da düşkün insan, kendi sesinin, kendi kaderinin eşitlendiği, onun duygularını paylaşan milyonlarca kardeşi olduğunu duyumsayabilir. Bir düşünün, ne müthiş bir şeydir bu."

Bu konuşma, belki de bir dönüm noktası olmuştu İmran ve bu anıları aktaran yoldaşı için. "İmran'la o gün bu konuşmayı soluğumuzu tutarak dinledik. Ne çok anımız var onunla. Şimdi hemen aklıma bir tanesi geliyor. 1980 yılıydı ve kasvetli kış günleri, büyük bir gerilimle beklenen ve olması hiç istenilmeyen bir ölümü çabuklaştırırcasına gitgide kısalıyordu.

BU KADAR ÇABUK MU İMRAN

Mahkeme Erdal Eren'e idam cezası vermiş, Yargıtay da onaylamıştı. İnfazın gerçekleşmesi an meselesiydi ve İmran'la ben o günlerde radyonun başından ayrılmıyorduk. Evde sadece ikimiz vardık ve ikimizin de kafasında hücrede ölümü bekleyen yaşıtımız; Erdal vardı. İmran, odayı bir uçtan bir uca hırsla arşınlıyor, için için hınç duyuyordu. Döşemesine hoyratça basarak adımladığı oda daralmıştı sanki. Oda küçüktü arşınladığınızda, on adımda bitiyor ve karşınıza duvar dikiliveriyordu. Biz kapıyı açıp, özgürce dışarı çıkabiliriz, duvar aşılmaz değil; ya Erdal'ın hücresinin duvarları? "Önüm arkam, sağım, solum ölüm" diye hapsediyor olmalı onu...

Yağmurun yağışı bile batıyor ve sinirlerimi bozuyordu o gün. Bir azalıp bir artan şiddetiyle yağmur, yaklaşan ölümün sinyallerini duyuruyor ve yüreğimiz gitgide ağırlaşıyor.

Saat 00.5'te haberlerde infazın yapıldığı söylendi. İmran'la uzun bir süre konuşamadık ve bu kez iki arkadaş her haber programında yaptığımız gibi radyonun başına atılırcasına koşmuyoruz. İmran da, ben de olduğumuz yerde donduk. Ben pencerenin önündeyim. Sabaha durmuş gökyüzünde, parlaklığını arkasından sürükleyerek kayan yıldıza, Erdal'a ağlıyorum. Sanki ölümün anlamını kafama bir tokmak indirircesine bana anımsatan bir anı, hafızamın merdi-

venlerini koşar adımlarla tırmanıyor; hayatın da, ölümün de ayrımına varmadığım o saf çocukluk çağımda köyümde, ağacın altına yatmış göğü seyrediyorum. "Yıldız oyunu" oynuyorum göğe bakarak. Birden ninemin yumuşacık sesi, titrek bir hüzünle kulağıma dolanıyor. Ninem, "Her yıldız kayışta çocuğum, bir insan gözbebeklerini dünyaya kapar, bunu unutma" diyor.

İmran'ın sesiyle kendime geliyorum. İmran "Bugün genç bir fidan verdik. Erdal'ın ölümünü engelleyemedik ama belki anısını yaşatabiliriz" diyor ve ikimiz de aniden hareketleniyoruz. O gün ve daha ertesi gün aralıksız çalışıyoruz. Şafak ilk ışıklarını odaya bıraktığında iki kutu boyamız hazır ve sonra mahalleye atıyoruz kendimizi. 15 Aralık sabahı İmran'la mahallenin bir köşesine gizlenip, kırmızı boyayla yazdığımız "Erdal Eren ölümsüzdür" yazısını okuyan insanların tepkilerini, yüz ifadelerini inceliyoruz.

O günün üzerinden tam 11 sene geçti ve ben Ankara'dan çok uzakta bir kasabada görevliyim. Akşam evde çalan telefona bakıyorum. Arayan Ankara'dan bir arkadaşım. Hayrola, diyorum ona, gecenin bu geç vaktinde. Telefonun ucundaki ses boğuklaşarak "İmran'ı öldürdüler" diyor. Sorulacak başka bir şey yokmuş gibi "Nasıl?" diye soruyorum.

"İşkencede..."

Bu anı, yıllar sonra bile aklıma geldiğinde onun ölümünden duyduğum acıyı depreştiriyor. Ne zaman şahlanıp coşsa o deli kısrak içimde, bir ses gelip buluyor; İmran'ın sesi bu, Erdal'ı kast ederek yıllar öncesinden: "Yiğitçe öldü o. Aynı tavrı zamanı geldiğinde biz de gösterebilecek miyiz?" diyor. Bu kadar çabuk mu İmran, diyorum ona. O ise yanık çehresine yerleştirdiği her zamanki sakin ve serinkanlı gülümsemesiyle elini omuzuma koyup "Üzülme bu kadar, zamanı gelmişti hocam" diyor ve çıkıp gidiyor.

İmran bize bir devrimcinin ölümünün gerçek bir ölüm olmadığını, gerçek ölümün devrimciyi yakaladığı anın, mücadele dışına çıkıldığı an olduğunu öğretmişti. O yüzden, yaşarken ölüme hazırdı.

* * *

Genç adam sustu, onun yanında oturan başka biri "Sıram geldi mi?" diye sordu. Odadaki sessizlikle onaylandı soru. Söze başladı.

DEVRİMİN SAFINDA İLERLEMEYEN KARŞI DEVRİMİN SAFINDA OLUR

80 yılının son aylarında Hüseyin Gazi'ye taşınmıştık. Mahallenin ilerici gençlerinden olan İmran ve onun gibi genç arkadaşlarla kısa sürede tanışıp kaynaştık. Genel olarak, işbaşına geldiğinde, ülkedeki örgütlü devrimci demokrat güçlere darbe vuran 12 Eylül faşist cuntasının saldırıları, Hüseyin Gazi'deki örgütlü faaliyeti de kesintiye uğratmıştı. Partiyle, gelen bölük pörçük haberler dışında çok sağlıklı yürüyen ilişkiler kurulamıyordu. Ancak mahallede ve bölgedeki örgüt tabanında cuntaya karşı direniş ruhu capcanlı ayaktaydı. Bu günlerde bir genelge geçti elimize. Genelge özetle, bütün görüşmelerin askıya alındığı, faaliyetin düzeyinin minimuma indirildiği sonucu çıkabilecek bir içerik taşıyordu. Herkes kendini korusun deniyordu.

Bu arada biz, ülkedeki genel durumu ve gelişmeleri değerlendirmek için sık sık bir araya geliyor, kendi aramızda tartışıyorduk. Bu gelişmenin arkasından birimizin evinde toplandık yine. Toplantı yerlerimiz, havalar güzelse Çubuk Barajı kıyısındaki piknik yerleri ya da İmran'ın ailesinin oturduğu evin bitişiğinde bulunan ve kiracıları çıktıktan sonra İmran'ın kendisinin yerleştiği küçük ev olurdu. Sanırım o gün İmran'da toplanmıştık.

Gelen haberler insanların morallerinde gedikler açacak türdendi. Bir arkadaş konuşmaya başladı. "Güç bir dönemden geçiyoruz, yoldaşlar. Hepimiz bunun pekâlâ bilincindeyiz. Partimizin çoğu yöneticisi yakalandı. Partinin ağır yaralar aldığı ve faaliyete ciddi bir darbe vurulduğu şu dönemde bize, sulu gözlülükle laf üretmek, sızlanmak, mızıkçılık yapmak değil, faaliyeti bölgesel, yerel düzeylerde derleyip toplamak, ve çoğu kez yanlış yapmaktan korkmadan alınan kararlarla sürdürmek gerekir. Yani yoldaşlar bize devrimci-

lik yapmak düşüyor, başka bir şeyin hükmü yoktur, bu koşullarda. Bir söz vardır bilmem nereden kalmış aklımda, anımsayamadım ama çok doğru bir söz. Şöyle diyor: 'Devrimin safında ilerlemeyen, kendini, karşıdevrimin safında bulur!'

Yoldaşlar, kuşku duymadan inanalım ki; her karanlığın ardından aydınlık doğar. Yeter ki, zamanında, canımız pahasına da olsa o karanlığı parlatan bir kibrit çakma cesareti ve fedakârlığını gösterebilelim."

Yoldaşlarla belli aralıklarla bir araya geliyor, teorik cephaneliğimizi sağlamlaştırmak, alacağımız kararlarda yanlışa düşme olasılığını en aza indirmek için kolektif teorik çalışma yapıyorduk. İşin en zor bölümü bölgede cuntaya karşı örgütlü bir muhalefet yaratabilmekti.

1982 ilkbaharında yaşadıklarımız bu açıdan bizim için yeni bir deney oldu. Devlet, Doğantepe'de dozerlerle gecekondu yıkımlarına başlamıştı. Aslında bu yeni bir şey değildi. Ancak 12 Eylül, emekçi halk üzerinde baskıları yoğunlaştırmanın yeni olanaklarını sunmuştu faşist generallere. İnsanları öldürüp sokak ortasında, bir çöplüğe fırlatır gibi atıyorlar, dozerleriyle evleri yakıp yıkıyorlardı. Ama biz yalnız olmadığımızı biliyorduk. Bir şeyi daha biliyorduk ki, dozerleriyle onlar ancak evleri yıkabilirler. Ya insanın özgürlüğe olan inançlarını, haklı fikirleri yerle bir edebiliyorlar mıydı?

O günlerde "kendi aramızda ne yapabiliriz?" diye hararetli bir şekilde tartışıyorduk. Askerin, en büyük yıkımı ne gün yapacağını tahmin etmiştik. İmran, asker ve polis kuşatması altında gecekondu yıkımının olacağı günün gecesinde bildiri basıp dağıtmayı önerdi. Bu öneri aslında hepimizin aklına geliyordu. Ama altından kalkamayacağımıza inandığımız, bizi aşan cüretkâr bir karar gibi geliyordu. Kendi başımıza karar alıp bildiri dağıtmak şimdiye kadar yapmadığımız bir şeydi. Ve doğal ki, insan ilk kez yapacağı bir şeyden ürker, ürkmem derse de yalan söylemiş olur. Grup, yapabiliriz ve yapamayız diyenler arasında ikiye bölünmüş gibiydi. İmran, "Bu kadar kılı kırk yarmaya gerek yok, yaparız. Ben partizanı yaparım, siz de yazıyı hazırlayın. Sonra da birlikte basarız" dedi. Böylece

işbölümü yapılmıştı. Bir kez karar verilmişti ya gerisi gerçekten kolay oldu. Ertesi gece bildiriyi basmıştık.

Yıkım tahmin ettiğimiz gün başladı. İnsanlar çil yavrusu gibi atılıyordu evlerinden. Dozer, yaşlı bir kadının evini dümdüz ettiğinde, kadın, askerlere bağırdı ve birinin suratına tükürdü. Askerlerin hepsinin kadının üzerine atılmasına kalmamıştı ki, kadının yaşlı yüreği ocağının yıkılmasını görmeye dayanamadı, oracığa çöktü ve öldü.

Bildirimiz halkın tepkisini derleyip toparlamıştı gerçekten de, bir ölü veren mahalle halkı öfkeyle direndi askere, polise. Artık onları hiç kimse askerlerin terörü önlemek ve yurda barış ve huzur getirmek için yönetime geldiklerine ikna edemezdi. Çünkü onlar canavarlık ve vahşeti iliklerine kadar yaşamışlardı. Yaşlı kadının cenazesi görkemli oldu. Mahalleli onurlu ve sessiz gözyaşları akıttı, bir arkadaş konuşma yaptı mezarı başında.

SİTELER'DEKİ HER ÇIRAĞIN İÇİNDE BİR İMRAN VARDIR

Ankara, karanlıktan sıyrılıp, çehresini sarıya boyayan gün ışığıyla aydınlanınca, boş sokaklara ilk düşenler işçiler olur. Dar ara sokaklardaki evlerinden çıkan bu tek tük erkenciler, bir yol ağzında ya da bir caddede birleşir, ve insan dereciklerine dönüşürler. Sonunda, kentin varoşlarında, birbiriyle kaynaşan derecikler geniş bir yatağa kavuştuğunda, kalabalık artık, koca bir okyanus olmuştur. Çoğu kez günün ilk ışıkları daha ortada bile yokken, gecenin kara koynunda mışıltıyla uyuyan günü, işçilerin gürültülü konuşmaları ve onların su gibi akan hareketliliği diriltir.

Uzaktan okyanusa benzeyen bu devasa kalabalık yakından bakıldığında, susuz bir boşluğa atılmış, yol ortasında kıpırtıyla oynaşan bir alabalığa benzer. Alabalık siluetindeki işçi konvoyunu izlemek eğlencelidir. Balığın baş kısmı, işe en önce varmak isteyen aceleciler takımından oluşur. Kalabalık, bu en sivri uçtan yanlara doğru ortada yoğunlaşacak biçimde şişkinleşmeye başladığında, balığın henüz yarı gövdesi bitmiştir. Bu şişkin kısım işçilerin en

konuşkan en ilgili, her şeye merak duyan kesimidir; onlar sabah sabah anlatacak ilginç bir şey bulmuş olan arkadaşlarına kulak kesilir, kâh dinleyip, kâh konuşup, kâh şakalaşırlar.

İşçilerin en uykucuları arkada kalır ve şişkinlik azalarak balığın gövdesi biter. Kuyruğu ise, son dakikada kalabalığa yetişen dağınık işçiler tamamlar. İmran Aydın da bu büyük balığın gövdesinde yer alan işçilerin arasındadır. Onun yolu Siteler'e doğru uzanır.

"Siteler'in boş sokaklarını ilkin yaşlı at arabası sürücüleri doldurur. Bunlar mevsim kışsa, sabahları, boya tenekelerinin içinde yaktıkları paçavralarla ısınmaya çalışırlar. Sonra köşebaşlarından çıraklar görünür. Bunların yüzlerinden çocuk uykusunun dipsiz derinliklerinde dolaşan koyu bir mahmurluk akar ve elleri ceplerinde bir şeyleri tekmeleye tekmeleye belki de hayali kalelere kim bilir kaçıncı şutlarını çekerek atölyelere yaklaşırlar."

Ankara Mobilyacılar Sitesi'nin sokakları şöyle bir dolaşıldığında, Siteler piyasasının ağır toplarının, içinde çalışan işçi ve çırak sayısının beşi altıyı geçmediği, çoğunlukta olan irili ufaklı küçük atölyelerin değil, az sayıda büyük mağazanın olduğu görülür. Bu mağazaların vitrinlerini, alıcıya göz alıcı dekorlarla sunulan mobilyalar süsler.

Siteler'in arka planında eğri büğrü elleri ve besinsizlikten cılız kalmış bedenleriyle çocuk çıraklar durur. Mobilyaları yapan işleyen onlardır ama onların kanları ve canları pahasına sömürülen çocuk emeği, parlak camların hep gerisinde kalır; hiç görünmez.

Gözlerimiz arka planı gizleyen ışıltılı dekorlarda oyalanırken, bu küçük işçilerle karşılaştığımızda onların bedenleri ve yüzlerinde gezinen korkunç sefalet ve uçup gitmiş çocukluktan kalan son izler içimizi sızlatır. Bütün "güçsüz ve düşkünlere" yapıldığı gibi onlara da acınır. Oysa onlardan bazıları, hayatlarının böyle sürüp gitmesinden neyin sorumlu olduğunu fark ederek başkaldırmışlar ve kendilerinin güçsüz yaratıklar olmadıklarını keşfedip, çoktan beri bir şeyler yapmaya girişmişlerdir bile.

İşte, komünist işçi İmran başkaldıranlardan biridir. Onun

yaşam öyküsü, kendi gibi, binlerce çırağınkinden farklı değildir ve Siteler'de başlar.

Siteler, çetin bir hayat okuludur.

1978'de İmran'ın oturduğu gecekondu mahallesi Hüseyin Gazi'de henüz yol yoktur. İmran o yıllarda henüz 15 yaşındadır, o ve Hüseyin Gazi'deki binlerce çocuk, toplu taşıma aracına binebilmek için yaklaşık yarım saat kadar çeken Önder Mahallesi'ndeki son durağa kadar yürürler. Son durak ve Siteler arası ise hayli yakındır. Yol parasını hesap etmeyi öğrenen ve geçim derdiyle daha bu yaşlarda haşır neşir olan çocuklar, ayaklarının lastik ayakkabı içinde soğuktan katılaşıp hissizleşmesine aldırmadan bu mesafeyi de yürümeyi tercih ederler.

ÇETİN BİR HAYAT OKULUDUR SİTELER

Siteler'deki işyerlerinin kapısını çıraklar açar. Ortalık süpürülmeden önce yapılacak ilk iş, ortada duran büyük bir varilden bozma veya tenekeden yapılma sobayı yakmaktır. Bu sobada yakılan talaşlar ancak sobayı ısıtır. Atölyenin soğuğu kırılmadan işe gelen ustalar, sobada ilk ısınma hakkını ellerinde bulundurur. Usuldendir; çıraklar saygıda kusur etmeden ısınma sırasının kendilerine gelmesini bekleyip, ustaların arkasında birbirlerine sokulup, titreşerek bekleşirler.

Soba, sobadan başka her şeye benzediğinden çoğu kez tüter ve usta o gün eğer iyi bir günündeyse çırak ondan sadece "lan gene sobayı tüttürdünüz. Biz çırakken hiç böyle yapmazdık" diye küfürlü bir azar işitir. Çırak her zaman bu kadar şanslı değildir; usta çoğu zaman daha fazla öfkelenip, ya çırağın kulağına yapışır yahut ensesine okkalı bir şaplak indirir.

İnsanlar, için günün doğuşu bir umuttur. Çıraklar yaşamla ilgili tüm beklentilerinin ve dileklerinin sabahla karşılanacağına inanarak umutlarını, "sabah ola hayır ola"ya sığdırırlar. Çırağın günün doğuşundaki ilk dileği "sabah ola dayak olmaya"dır.

Çünkü hemen hemen her gün dayak yer, aşağılanır. Ancak kalfalıktan geçip de ustalık mertebesine hak kazanınca dayaktan kurtulur. Sonra ne mi yapar? Bu kez o kendi ustasından gördüklerini, ana babaların "eti senin kemiği benim" diye kendi himayesine verdikleri yeni çıraklara uygular. Eski çırak yeni usta da aynen kendi ustası gibi bol bol dayak atar. Onun bu davranışı kendi çektiklerinin acısını bilinçsiz bir öç almayla çıkartmak gibi görünse ve derinlerde belki de bu ilkel duygunun izleri olsa da, usta aslında sadece ne gördüyse onu belleyip uygulamaktadır.

Siteler çetin bir hayat okuludur. Çırağa öyle çok küfredilir ve dayak atılır ki yıllarca küfürden başka bir şey duymayan işçiler, en yakası açılmadık küfürleri küçük yaşta öğrenir, benimser ve bundan sonra da her konuşmasına küfürle başlar.

Çırak çocukların doğal besini oyun değil, ağır ve usandırıcı bir çalışmadır. Elbetteki onlar gün boyu süren bu ağır çalışmadan kaytarmanın bir yolunu gene de bulurlar. Mobilya parçalarını, boyatmak için at arabalarına yükleyip götürürken top oynarlar. Oyun hep böyle kaçamak oynanır.

Çocukluğu böyle geçen bir insan, zamanından önce olgunlaşır. İmran'ın yaşadığı mahalledeki ve Siteler'deki arkadaşları onu "çok ağırbaşlı bir gençti" diye tarif ediyorlar. Anlatılanlara bakılarak, İmran'ın salt kişisel bir özelliği gibi görünse de bu "ağırbaşlılık" bütün çırakların karakteri olmuştur. İşçilerden biri, erken solan çocukluklarını anlatırken "Bütün Siteli çocuklar, az gülmeyi öğreniriz o yaşta ve hepimiz ağırbaşlı oluruz." ifadesini kullanır. Ve devam eder:

"Site'deki çırakların saçlarına erken ak düşer. Sunta ve tahtalara yaptığımız zımpara tozu atölyeye öyle ağır bir toz salar ki bu tozun büyük bölümü, üste başa bir de saçlara yapışır. Bir de gırtlağa yapışan bir sunta çeşidi olan medefenin tozu vardır ki ciğerlere yapışır ve bu tozdan dolayı hep çamur tükürürsün!"

Çetin bir bir hayat okuludur Siteler.

Kirpiklerine kadar toza bulanmış çocuk çırakların yüreğinden

alıcı bir kuş gibi havalanır gider kaygısız neşe ve uçup talaş olur başına konar çırağın.

Ve kır saçlı çocuğun ciğerlerinde ölüm dansı yapar sunta tozu: Medefe.

Bu tozu yutan çocuk neşe içinde kikirdeyebilir mi?

Bu çetin koşullarda öğütülürken çırakların çocukluğu. Siteler aynı zamanda onlara, bu koşullarla nasıl savaşılacağını gösteren bir okul işlevi de görür.

Çırak İmran böyle büyür ve başkaldırır sömürüye. Mücadelenin araçlarından biri kimi zaman kalem olur. Onun da ne zamandır kafasında yazmayı planladığı bir yazı vardır. Ve önüne alır beyaz kağıdı. Aslında işçilerin çoğunun okur yazarlığı yoktur, olsa bile oldukça kıttır. Ve birçoğuna kalem, ilkokulu bitirene kadar, bir de askerlikte hep aynı "nasılsın iyi misin?" diye başlayan ve "selam eder karakaş gözlerinden öperim"le biten mektupları yazarken arkadaşlık eder. İmran da ilkokul mezunudur ve "ne yazabilir ki, bir işçi, dişe dokunur," diye düşünen çoğu insanı şaşırtacak ciddi şeyler yazmayı planlar; Siteler'deki on binlerce çırağın çalışma koşullarını anlatacaktır.

Yeryüzündeki milyonlarca çocuk masal dinlerken, oyun oynarken, Siteler'deki on bin çocuk gülmeyi eğlenmeyi unutarak, ekmek parası kazanmaya gelmişlerdir buraya. Yaşadıkları hayat bu çocuklara hiç de tatlı masallar anlatmaz. İmran, bunları fark ederek ince ince, sorularını geçmişine bir mızrak gibi saplar ve soyar gerçeklerin kabuğunu birer birer; tıpkı özenle bir meyvenin çekirdeğine, en olgun özüne iner gibi.

Anlatacakları, işçi ve çırakların her gün yaşayıp bildikleri şeyleri tekrarlayıp durmaktan öte bir şeyler olmalıdır. Çırak ve işçiler, yazısını okuduklarında insanca, ezilip sömürülmedikleri bir yaşam kurabilmek için savaşmak gerektiğini öğrenmelidir. Yazar, İmran:

"Siteler'de çalışmak bir tercih değil, içinde yaşanılan sosyal durum ve ekonomik koşulların zorlaması sonucudur. Kırdan

şehire gelen emekçi halk, ekonomik koşullar altında ezilmesi ve sürekli yoksullaşması nedeniyle gezme oynama ve okuma çağında, daha yaşadığı dünyayı yeni yeni tanımaya başladığı yaşta, sözde meslek öğrenip hayata erken atılıp, iş güç sahibi olmak adına ama aslında kendi içinde bulunduğu ekonomik zorluklara az da olsa bir katkı olması ve kendi masraflarını çıkarması için koşulların zorlamasıyla, çırak olarak çocuklarını Siteye verir. Bu çocuklar, 11-12 yaşlarında yoğun bir sömürü ve baskıyla karşılaşırlar. Küçük yaşta, çıraklığa başlayan işçinin dünyası Siteler olur. Onun için her şey Siteler'dir. Burada dayakla, küfürle bütün pislik ve angarya işlerle başlayan yaşam, çıraklık ve ustalık basamaklarıyla büyür. En iyi bildikleri şey, yaptıkları iş ve Siteler'dir. Bunun dışında kalan ise ev ve kahvedir.

Çırakken, öğle yemeği yemek, tam bir azaptır. Ustalarının ihtiyaçlarını karşılamak için oraya buraya koşmaktan öyle yorulurlar ki yemek yemek için özel bir zaman yaratmak mümkün olmaz. Usta, şerit bilemeye gönderdiğinde iki üç çırak bir duvarın dibine çöküp analarının hazırladığı sefertaslarını açarlar."

İmran bunları yazarken bir anısını hatırlar:

Çırak arkadaşı bir gün sefertasındaki kara zeytinlere bakıp "öf gene hamamböceği var be İmran, sen de ne var?" demişti. İmran da hamamböceğinin yanında ek olarak bir haşlanmış yumurta da vardır; bölüşüp yerler.

İmran yazısına devam eder;

"Yemek konusuna gelince birkaç şirket dışında hiçbir yerde yemek ya da yemek parası verilmez. İşçiler genelde, öğle yemeklerini kendi paraları ile yerler. Kışın peynir, zeytin, helva gibi yiyecekler, yazın da domates, üzüm türü şeylerle karınlarını doyururlar."

"İŞKENCEDE DE USTALIK YAPTI"

"İmran benim amcamın oğlu hem de ustamdı. İki yaş var aramızda. Her ikimiz de küçük yaşta GİB-DER sayesinde politikleşme ola-

nağı bulduk. Politikleşmemiz bizi bölgede yaygın olan dinsel gericilikten etkilenmekten korudu. Cunta gelmezden önce İmran'la benim çıraklarla oynadığımız bir oyun vardı: bu oyun, işkence oyunuydu.

Tahtaları sopa olarak kullanıp birbirimizin tabanlarında adamakıllı patlatıyorduk. Birbirimizin güya direnme gücünü ölçüyorduk. Daha sonra bu kurgusal oyun gerçek oldu. 12 Eylül sonrasında Siteler'de yapılan cuntayı protesto eylemine biz de katılmıştık. İhbar üzerine polisler bizim çalıştığımız atölyeyi bastılar. Pek hazırlıklı değildik böyle bir olaya. Bildiriler ve partizan başka atölyedeydi. Bildirileri gelişigüzel raflardan birine kaldırmıştık, aksilik bu ya, jandarma bizi sorguya çekerken rüzgâr rafların üzerindeki bildirilerin birini uçurdu. Hepimiz; İmran, ben ve çıraklar nefesimizi tutmuştuk. Havada nazlı nazlı salınıp yere konan kağıt parçasını askerler görmesin diye aramızdan bir iki kişi gevezelik yapıp öne geçti ve askerin dikkatini kendilerine çekmeye çalıştı. Neredeyse hepimiz gövdelerimizi kağıda siper etmek için takla atacak duruma gelmiştik ki daha kötüsü oldu, asker, bildiriyi görmedi ama partizanı buldu.

Sonra gelsin falakalar...

İfadeler en kıdemlimiz İmran Usta üzerineydi. Gerçekten de partizanı o yapmıştı. Gıkı çıkmadı falakada. Biz küçüklere kötü örnek olmamak için işkencede de abilik yapıyor, ustalığı elden bırakmıyor ve bağırmamaya çalışıyordu. Aramızdan sadece İmran tutuklandı. Sonra 5 ay yatıp çıktı.

Emmioğluyla tatlı bir anımız daha vardır:

1979 yılında Milliyet gazetesinde "dünyaya ikinci kez gelme" ile ilgili bir yazı dizisi yayınlanmıştı. Aynı konuyu Hürriyet gazetesi "Musa Peygamberin oğlu İmran" diye bir yazı dizisiyle işliyordu. Çevremizde hurafelere inanan, bizden yaşça büyük biri vardı; İmran'la birlikte ona bir şaka yapalım dedik. Şaka, bizim İmran'ın bu kişiye kendisini "ben Musa peygamberin oğlu İmran'ım" diye tanıtıp ikinci kez dünyaya geldiğini iddia ederek bu kişinin sülalesiyle ilgili bilgileri sıralamasına dayanıyordu. Tabi ki bu "mucizevi

bilgileri" bu kişinin ailesini tanıyan biri olarak ben, İmran'a vermiştim. Fikir tamamen İmran'a aitti. İmran uygulanmanın ön hazırlıklarını önceden yapıp işyerindeki dolaba dizi yazıdaki resmi bile asmıştı. Çocuk yanımıza geline biz İmran'la sohbet ediyormuş havasına girip konuşmaya başladık.

Ben İmran'a dönüp

"Emmioğlu, Milliyet gazetesine haber verelim, gelip bizi de görsünler" dedim.

İmran, "Acelesi yok, Adana'dan sonra Ankara'ya da uğrarlar nasılsa" dedi.

Konuşmalarımıza iyiden iyiye kulak kabartan çocuk sonunda dayanamayıp İmran'a, "sen kaç sefer dünyaya geldin" diye sordu.

İmran üç kez geldim diye yanıtlayıp "ben senin sülaleni çok iyi tanıyorum, bak istersen sayayım sana" dedi ve devam etti.

"Senin baban Tarım Bakanlığı'nda çaycı olarak çalışıyor. İsa ve Musa adında ikiz kardeşin oldu senin, ama İsa bir ay önce öldü" diyerek benim verdiğim bilgileri bir güzel sıraladı.

Çocuğun gözleri faltaşı gibi açıldı. Sonra gidip çaycılık yapan babasına haber verdi. Çaycı atölyeye geldi ve bana "dünyaya üç sefer gelen bir çocuk varmış, onu görmek istiyorum," dedi. Biz İmran'la işin bu kadar büyüyeceğini hiç tahmin etmemiştik. Baktım ki, iş çok ciddi adama "o burada yok" dedikten sonra, bir yolunu bulup kaşla göz arasında, bir köşede bir tahtayı zımparalayan İmran'a "koş saklan seni arıyorlar emmioğlu" dedim. Böylece bizim mucizevi İmran sıvıştı aceleden de, adamın elinden ucuz kurtulduk. Bu, bizim İmran'ın 15-16, benimse 13 yaşlarında olduğum ilkgençlik yıllarına ait bir anıdır. Ancak, sonraki süreçte İmran'ın, gerici fikirlerden etkilenen işçilerin dini duygularını şaka ve eğlence konusu yapmak yerine, onlarla bu eğilimlerini törpülemek için uzun uzadıya ilgilendiğine tanık oldum. Elbette, İmran'ın bütün komünistler gibi dini yoktu. Ancak allahı ve dini dilinden düşürmediği halde, aslında dini imanı para olan ve işyerinde namaz kılan bir işçiyi,

"çalışmak en büyük ibadettir diyerek" engellemeye çalışan patronun karşısına dikilmişti. "Sen onu bir saat fazla çalıştırmak için öğle saatinin iznini bile çok görüyorsun," demişti.

SİTELER'DE ÇIRAKLAR DAYAKLA BÜYÜR

İmran Usta'yı mı soruyorsunuz. İyi yürekli, ondan da öte yufka yürekli biriydi. Terörist diye çıktı gazetelerde. Pöh! Çırakların ağlamasına bile dayanamazdı. Ben onu bilir onu söylerim. Bu terörist meselesi hiç aklıma yatmadı. Dedim ya çırakların dövülmesine hiç dayanamaz, kendisi hiç çırak dövmediği gibi bir de dövenlere çıkışırdı. Bizim ustabaşımızdı İmran. Bir gün, patron çırağı bakkala gönderdi. Çırak, şefin ısmarladığı öteberilerden birini almayı unutunca dayağı yedi. Patron öyle bir vurmuştu ki, çocuğun burnu kanadı. İmran Usta bu sırada dışarıdaydı. Atölyeye döndüğünde çocuğu o halde görünce sinirden kıpkırmızı olmuş bir suratla, çocuğa çıkıştı.

— Peki sen niye bakkala gidiyorsun.

Çocuk ona,

— Usta, şef gönderdi diye cevap verdi...

İmran tekrar: "Peki sen onun kölesi misin hem bakkala gidiyorsun, hem de dayağı yiyorsun.

Hava elektrikleneceğe benziyordu. Bu sessiz, sakin, ağırbaşlı adamın öfkeli hali hepimizi şaşırtmıştı. Çocuğa soru sorarmış gibi yüksek sesle konuşuyordu; çıkışması şefe duyurmak içindi.

Genelde, ustabaşıları patrona yaranmaya çalışırlar. Özellikle büyük işletmelerde, iyi bir ustabaşının esas işi çırak ve kalfalara sanat öğretmenin yanı sıra patronun çıkarlarını sürekli olarak kollamak, ve işçiler üzerinde bir baskı oluşturmaktır.

İmran bunu yapmaz, aksine, işçiyi kollardı. Şef de kendi işine geldiği gibi davranmayan İmran Usta'yı hiç sevmiyordu. Ama İmran Usta'nın çalışmasına diyecek şey bulamadığından hiç sesini

çıkarmıyordu. Şef bu kez İmran'ın dediklerini duydu ve lafları hazmedemeyerek odasından çıktı, yanımıza geldi.

Otoriteme toz kondurmam edasıyla İmran'a, "Ne yani bakkala gönderemez miyim. Ben bunun şefiyim ne oluyoruz be," diye iyiden iyiye horozlanmaya kalktı.

Bizim İmran Usta, altında kalmayıp diklenerek, "Sen buranın şefiysen ben de ustasıyım. Çırağın ustası benim, canının isteğinde haksız yere çocuğu dövemezsin. Bir daha benim sorumluluğumdaki çıraklara karıştığını görmeyeyim," dedi.

Hiç kimse şefle böyle konuşamazdı ve konuşmamıştı da şimdiye kadar. İmran Usta'nın böyle gürlemesi şefi de şaşırttı, altında kalmamak için durmadan verip veriştirmeye başladı. İmran'a asıl görevlerini hatırlattı.

"Ustaysan ustalığını doğru dürüst yap. Çırağa tokadı ihmal etmeyecek yerde, bir de bana bir tokat için dikleniyorsun. Ustaysan ustalığını bil, yoksa sana ben mi öğreteyim," dedi.

İmran Usta daha fazla dayanamadı, sözü fazla bulup yerden bir tahta parçası kapıp şefin üstüne yürüdü. Kavga sırasında çırak ağlamaya başlamıştı. Biz, İmran'la patronu ayırıp ortalığı yatıştırmıştık ki çırak hâlâ ağlıyordu. Bir baktım, İmran Usta'nın öfkesi çoktan yatışmış, ağlayan çırakla ilgileniyor. Boynunu bükmüş ağlayan çocuktan daha beter neredeyse, ağlayan çırağın saçlarını okşayıp duruyor.

Birden çırağa "Koçum al şu parayı git bakkaldan bir şeyler al hem yiyelim hem çalışalım" diye onu avuttu.

Yalnız bir keresinde, onun dayak yiyen bir çırağın dövülmesine müdahale etmediğine tanık oldum. Bu olay da başlı başına ayrı bir hikâyedir.

Çocuklara öğle aralarında kurulmuş bir sürü tuzak vardır. Bunlardan biri de sigaraya alıştırmak için sigaranın tane hesabı satılmasıdır. Tuzaklar saymakla bitmez. Patronlar işyerindeki çırakların ellerine birkaç kuruş sıkıştırıp atölyede ne olup bittiğini kendilerine haber versin diye bu çocukları kandırırlar.

Boş bir anda oturup kendi aramızda yarenlik ediyorduk. Birisi

patrona 'işçiler çalışmıyor' diye haber vermiş olmalı ki patron bizi yakaladı.

Yapacak işimiz olmasa bile patron bizim boş oturmamızı istemez. Gözlerini üzerimize dikip bize hiç nefes aldırmaz. Sık sık "teröristlere kanmayın" der. Boş otururşak, zararlı fikirler üretip yoldan çıkabilirmişiz kendisine göre.

Biz o gün patrona haber verenin kim olduğunu tahmin ediyorduk. Patronun satın alıp kandırdığı çırak çocuklardan biriydi. Çocuğu bir güzel patakladık o gün. İşte o gün, İmran Usta dayağa mani olmadı. Yalnız, patron gittikten sonra çocuğu bir kenara çekip:

"Sen son günlerde hep bisküvi şeker yiyorsun. Kendi paranla bu kadar şeyi alamazsın. Gerçekten bu işi yaptın mı" deyip uzun uzun konuştuğunu duydum. Çocuğa, yaptığı şeyin, ispiyonculuk olduğunu anlatmaya çalışıyordu.

İmran Usta'ya seslendim "Ne konuşup duruyorsun İmran Usta, inşallah çeneni boşa yormuyorsundur, dayak paklar böylelerini," dedim. İmran çok ciddi bir tavırla, "Ben çocuğa patron ve işçinin kim olduğunu ve kendi yerinin kimin yanında olması gerektiğini anlatıyorum," dedi.

Ben, ona, gene çok sabırlısın İmran Usta, anlayabilecek mi bütün bunları deyince bana şöyle yanıt vermişti:

"Belki sıradan bir çocuk için dediklerinde haklı olabilirsin. Yani normal bir çocuğa; oyun oynayan, okula giden bir çocuğa çok ağır gelebilecek bir hayat dersi içeriyor belki söylediklerim. Ama sen de bilirsin ki, çırak çocuklar bunlardan biraz farklıdır. O farkın ne olduğunu sen de ben de biliyoruz. Çocukluklarının üzerinden ağır bir silindir gibi geçen çalışma koşulları, onları her şeyi anlayacak hale getirmiştir, en ağır dersleri bile."

Sahiden, İmran Usta yanılmamıştı. Bir hafta sonra çırağın gelip kendisine "İmran abi ben artık bisküvi yemiyorum, artık kimseyi ispiyon da etmiyorum farkında mısın" dediğini anlattı.

Sabırlıydı, çok sabırlı İmran Usta..

ÇIRAKLARIN YÜREĞİ BİRBİRİNE SIKICA BAĞLIDIR

Lise diploması için fotoğraf çektireceğim. İmran Abi de yanımda. Birlikte bir fotoğraf stüdyosuna gidiyoruz. Bizden sonra içeriye yaşları 10-12 arasında iki çocuk giriyor. Her ikisinin de saçları oldukça kısa ve giyimleri hırpanice, 'çırak bu çocuklar' diye düşünüyorum. Çünkü, Siteli çırakları nerede görsem tanırım. Omuz kasları çalışma biçimlerinden dolayı hafif yukarıya doğru kalkıktır; tıpkı vatka kullanan bir kadının kalkık omuzbaşları gibi. Bir de Siteli çırak ve işçileri dostluklarından tanımak mümkündür. Onların dostlukları fotoğraf çektirmek isteyen bu iki arkadaş gibi, ezilen iki insanın yüreklerinin sıkıca birbirine bağlanmasıdır."Fotoğraf boy fotoğrafı olacak" diyor çocuklardan biri. Der demez de utanıyor. Arkadaşına bakıyor, bir de ayaklarına. İkisinin de ayaklarında terlik var. Bu durum, fotoğrafın fiyakasını adamakıllı bozacak belli. İmran Abi, Sitelileri benden iyi tanıyor. Öyle iyi tanıyor ki, çıkarıp hemen kendi ayakkabılarını çıraklardan birine veriyor. Çocuk sevinerek giyiyor ayakkabıyı, diğeri de benimkileri. İki arkadaşın sevinerek fotoğraf odasına dalışlarını İmran Abiyle birbirimize gülümseyerek izliyoruz.

İŞİNİ SEVDİ AMA PARTİSİ İÇİN HER ŞEYDEN VAZGEÇERDİ

12 Eylül koşullarında, örgütle ilişkilerim kopuk olduğu dönemde Partiyi inançla bekledik. Bir devrimcinin görevi, "nerede ve ne zaman olursa olsun; hangi şartlar altında olursak olalım, devrime insan örgütlemek ve gelişen olaylara devrimci yön vermek" değil miydi? Hep bunu anımsadık. Bu ortak kararımızdı aslında. Sonunda 87'de ilk toparlanma başladı. Kadrolara örgütü yeniden inşa etme çağrısı yapıldı. Eski kadroların bir kısmında, örgütsüz dönemin yarattığı bir rehavet ve "bekleyelim de görelim" mantığı egemendi. Partinin çağrısına tereddütsüz ilk yanıt işçilerden geldi. Bu işçilerden biri de İmran'dı. İmran uzun bir aradan sonra eline geçen Devrimin

Sesi yayın organını diğer yoldaşlarına nasıl ulaştıracağını düşünmüştü. Ben ve birçok işçi arkadaş ilk yayını onun elinden aldık.

O sıralar İmran birisiyle ortak bir marangoz atölyesi işletiyordu ve geliri de çok iyiydi. O zamanın parasıyla 1-1.5 milyon lira kazanıyordu ki, bu para iyi bir paraydı. Parti, İmran'a görev çağrısı yaptığında bu öneriye seve seve yanıt verdi. Yanıtın kuru sıkı olmadığını yıllar sonra, partisiyle tanışmanın mutluluğunun bir saman alevi gibi parlayıp sönmediğini kısa sürede anlayacaktım. Çünkü, İmran bir süre sonra, bütün zamanını ve yaşam düzenini parti görevlerine tabi kılarak yeniden düzenleyecek, atölyedeki payını satıp oradan ayrılacaktı. Atölyeden ayrıldığını duyunca "Ne oldu hoca" dedim kendisine, "bu ne iştir böyle?", "Öyle gerekiyordu" diye yanıtladı beni. Bütün parasını da partiye bağışlamıştı.

GİB-DER deneyini 87 sonrasında kurulan Site İşçileri Derneği-SİDER'e taşıdı İmran. SİDER de GİB-DER gibi bir işçi derneği olarak kuruldu. İmran'ın bir futbol takımı oluşturma çabasını biliyorum. Takım formalarını bile kendisi alıp diktirmişti. Yaratıcıydı ve kitleleri yönlendirirken bunu asla çevresine buyruklar yağdırarak yapmazdı. Bizzat pratik faaliyetin içinde yer aldığından, İmran'ı işçiler yadırgamaz ve onun önerilerini ciddiye alırlardı. Zaten, işçiler azıcık kibirli ve hemen büyüklenen kişilerden hoşlanmazlar ve böylelerinin sözleri, bir kulaklarından girip bir kulaklarından çıkar. İmran'ın onlar üzerindeki etkisi onların içinden biri olmasından geliyordu. İşyerindeki saygın konumunun bir diğer nedeni de işinde gerçekten usta olmasıydı. Marangozlukta İmran Usta dendi miydi iş değişir, İmran'ın "işe alınsın diye" gönderdiği biri geri çevrilip, kırılmazdı. Bana da işin inceliklerini öğretti. Çizim üzerine özel bir ilgisi vardı. Çizdiği resimleri ayrıntıyla incelerdi. Çizim üzerinden işin mükemmelliğini belirleyen 1/10-1/5 detayını bana öğreten İmran'dı. Bir gün "Usta dedim, "sen bu işi nerede bu kadar iyi öğrendin böyle?"

Güldü ve "Herhalde marangoz doğmadık. Ben bu inceliği bir mimardan kaptım ve peşini bırakmayıp üstüne düşüyorum. Usta-

lığın bir marifeti de mimarlıktır. Resmi, çizimi öğrenmek, iyi algılamak gerekir. Yoksa ben mobilyayı nasıl olsa yaparım iyi kötü denirse bu iş öğrenilmez," dedi.

Onun işine gösterdiği özen, proleter yaşam biçiminin unsurlarından biriydi.

İşçi sınıfı içinde çalışma yapmak için öğrenci kesimlerden gelen devrimciler, genelikle işi biraz savsaklarlar. Bu davranışları, sınıfın doğal disiplinine alışmış bir çalışkanlıkla çalışan işçiler arasında yeterince prestij elde edememelerinde etkili olur. İmran, bu konuda bir gün arkadaşlarımızdan biriyle tartıştı ve onu işine daha titiz eğilmesi konusunda uyardı. İmran'ın yoldaşlarını eleştirisindeki temel kalkış noktası, "disiplinli çalışmanın devrimci çalışmayı daha kolay ve etkin yürütme konusunda önemli olduğu"ydu.

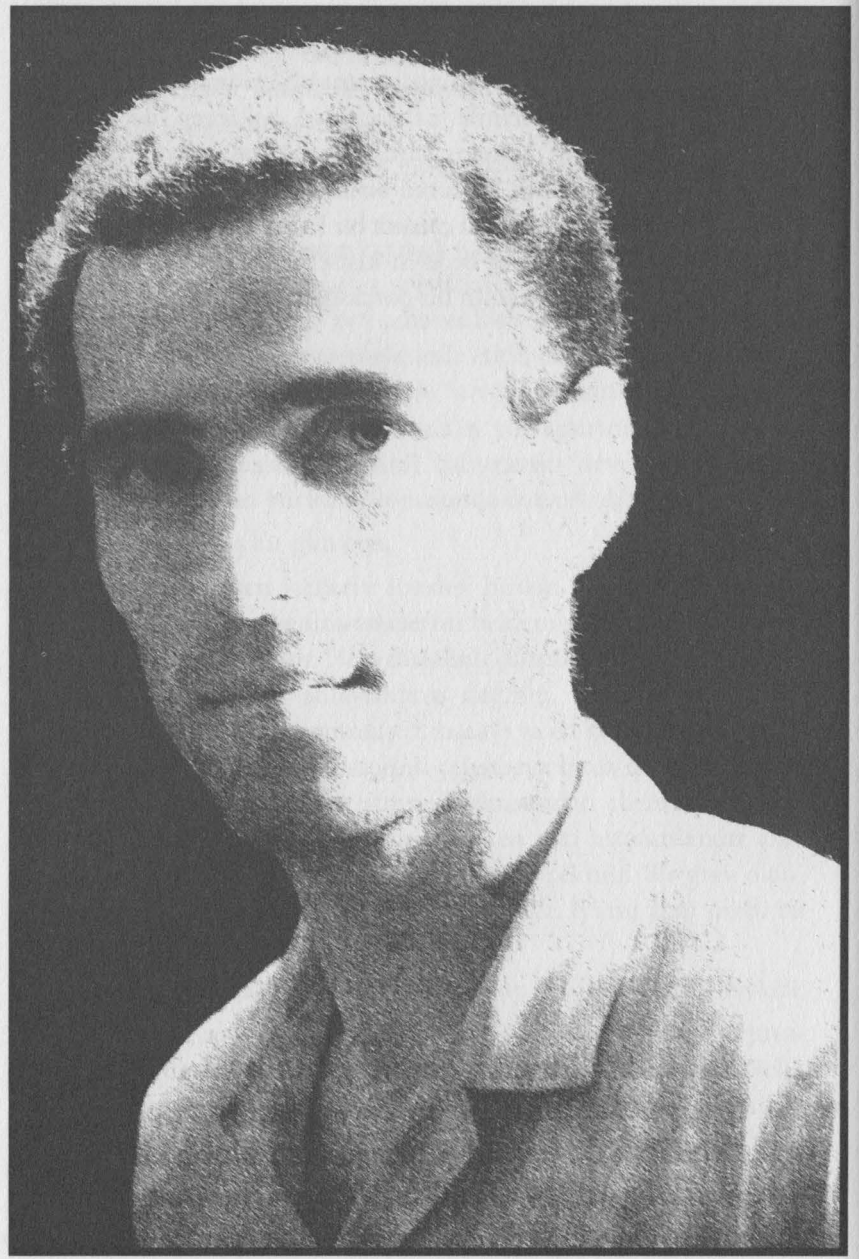
Öğrenci yoldaş bir gün ona,

"İmran hoca sen işçilerin içinden birisin. Elbetteki beni, seni benimsedikleri gibi benimsemelerini beklemiyorum. Bunu hemen beklemek kolaycılık olur. Hem disiplinli çalışmanın faaliyete ne gibi yararı olacağını hâlâ anlayabilmiş değilim. Hepimiz kapitaliste çalışmıyor muyuz? İyi yontmuşuz masayı ya da kötü yontmuşuz ne fark eder? İşçilerin çoğu disiplinli çalışmaya biraz da boyun eğme alışkanlığından ya da işten atılma korkusundan alışmamışlar mı? Hamza Usta'ya bak, sen de bilirsin ki, en eski ustalardandır ama şefle olan ilişkilerini bozmaktan da ölesiye çekinir. Bir grev olduğunda ölür de makinesinin başını terk etmez. İyi mi yani şimdi bu İmran Usta?" dedi.

İmran, "O kadar basit değil" diye cevap verdi ve şunları söyledi:

"Elbetteki, sıradan bir işçi, kendi sınıfının çıkarlarının burjuvaziyle nasıl bir uyuşmazlık içerdiğini bilemez, boyun eğer. Kölelik etmekle sınırlı bilinciyle, kapitalistin cebini doldurur. Bu haliyle işçi, sermayenin yalnızca basit bir parçasından başka bir şey değildir. Oysa proleter disiplin yaşama biçimi bambaşka bir şeydir. Bu özellik, özgürlük dünyası için savaşırken elde edilir.

Bizim Hamza Usta bu haliyle kapitalizme hizmet ediyor doğru ama, işçiler sosyalizmde de yani insan emeğinin sömürülmediği bir düzende de yüksek verimle çalışacaktır; beklenen de budur. Çalışmamanın da bir zamanı vardır. 'Artık çalışmayalım arkadaşlar' dediğinde, işinden kaytaran birinin mi sözünün daha ağırlığı olur sence, yoksa disiplinli çalışan bir komünistin mi" İmran'ın marangozluktaki ustalık ve becerisi kişisel bir yeteneğin tezahürü değil, proleter yaşam ilkesinin bir parçasıydı.

BİR FIRTINA KUŞUYDU O

Vardiya çıkışı, bir parkta ikinci kez görüşeceğim yeni yoldaşı bekliyorum. Onunla görüşmemiz oldukça zor oluyor: Çünkü o, gündüz çalışıyor, bense gece. Gecikmeden geliyor ama yüzünde belirgin bir gerginlik fark ediyorum. Ne oldu ki, diye kafa yormaya kalmadan konuşmaya başlıyor, yüzündeki sıkıntının gölgeleri dağılıyor.

"Yoldaşlar, birlikte ev tutmamızın uygun olacağını kararlaştırmış."

Demek, yeni yoldaş, aynı zamanda ev arkadaşım olacak. Bu yoldaş İmran'dı. O gün, bir an önce ev aramak için sözleşip ayrıldığımızda, onu tanımak için daha çok zamanım olacak diyorum kendi kendime. Hayatımda aniden oluşan değişiklik yüzünden kafam karışıyor. Örneğin ertesi günün, işyerindeki son günüm olduğunu biliyorum artık. Ve ayrılık düşüncesi, ansızın, hüzünden dokunmuş bir şal gibi ruhumu sarıp sarmalıyor.

Her ayrılıkta arkada bıraktığım sevgili dostlar, yüreğimdeki özlemi arttırıyor. O kadar çoklar ki; belki bir daha görüşemeyeceğim dostlarım, yoldaşlarım. Kapıyı çalan yeni yaşantım ise, henüz belirsizliğin o soğuk ve yabansı gölgesinde; daha soluk bile

almaya başlamamış. İçimi ısıtacak bir şeyler düşünmeye çalışarak, şimdi terk edeceğim bu yere ilk geldiğim günü, bütün ayrıntılarıyla anımsıyorum ve bu bana çok iyi geliyor.

Patron işe alındığım gün, benim gibi bir sürü işçiyi bir odada toplayıp giysi dağıtmış ve bir de konuşma yapmıştı. Böylelikle diğer kızların da benim gibi, işe yeni alındıklarını öğreniyorum ve onlarla acemi olmaktaki benzerliğimiz, beni bir tür güven duygusuyla gevşetiyor. Patron dışarı çıkınca, biraz önce sessiz olan kalabalıkta bir hareketlenme başlıyor. Bize dağıtılan giysilere ilişkin yorumlar yapıyoruz; bu bizim ilk sohbetimiz, böylece tanışmış oluyoruz.

Giysiler, bir iş önlüğünde olması gereken sadelik ve rahatlıktan o kadar yoksun ki, yeşil renkli ceket ve züppece bir gösteriş havası veren, süslü, bol çizgili gömleklerimize bakıp birbirimizi tuhaf tuhaf süzüyoruz. Pizzacı kızlardan biri "Zebra gibi olduk yahu" diye espri yapıyor. Giysilerimizin garipliğini tamamlayan şapka ise, pizza fırınının odayı hamama benzeten sıcaklığında başımızı kaşındırıp bize fena bir azap çektiriyor. Bu şapkalar yüzünden, pizza fırınının yanı başında çalışan erkek işçilerin durumu daha zor.

Pizzacıda çalışanların yarıdan fazlasını üniversite öğrencileri oluşturuyordu; onlarla kaynaşmanın yolunu daha ilk günlerden bulmak, burada yürüteceğimiz devrimci faaliyet açısından önemliydi. Küçük bir buluş, dayanışma kıvılcımını tutuşturmaya yetti. Zaten özel bir buluş üretmek için çok fazla aranmaya gerek yoktu; bütün çalışma koşulları, işçiler açısından yeterince kötüydü. Berbat, neredeyse kokuşmuş yiyecekler yiyorduk. Burada çalışan personel, kendi hazırladığı yiyeceklere el süremiyor, bir yemekhaneden getirilen bu korkunç yemeklere talim ediyordu. Hazırladığımız çeşit çeşit dondurmaları, hamburgerin kenarından fışkıran gür yapraklı İstanbul kıvırcığını seyretmekle yetiniyorduk. Bu, elbetteki pek eziyetli bir seyirdi. Hepimiz patrona köpürüyorduk. İşte o ara, mutfağa sık sık girme olanağına sahip olduğum için aklıma bir fikir geldi; planımı denemeye karar verdim.

İşe, önce dondurmalardan başladım. Mutfağın arka balkonunda

muhafaza edilen dondurmaları servis için kaplara doldururken, bana yardım etmeleri bahanesiyle çağırdığım arkadaşlardan birini kapıya gözcü dikip, diğerlerine sırayla dondurma yedirmeye başladım. Alelacele, neredeyse yutulurcasına atıştırılan yiyeceklerin ve dondurmanın tadına yeterince varılıyor muydu bilmiyorum; ama bildiğim bir şey vardı ki, hepimiz bu sırrı, üstelik patronun hiç de hoşuna gitmeyecek oluşundan ötürü, özel bir keyif duyarak paylaştık.

Bu küçük işbirliğimiz ve ortak sırrımız, aramızdaki ilişkiyi derinleştirdi. Sorunları enine boyuna tartışıp, işverene karşı örgütlü bir tavır geliştirmek ise daha sonra epey zamanımızı alacaktı. Ama sonunda işyerine sendikayı sokmayı başardık. İşçilerin çoğu, şimdi lokantacılık ve otelcilik iş kollarının bağlı olduğu TOLEYİS'te örgütlü.

Demek, şimdi benim için yolculuk zamanı gelip çatmıştı; orada yapılacak olan işlere bundan sonra başka bir yoldaş devam edecekti.

İmran'la bağlantımız, bazı karışıklıklardan dolayı bir süre kesildi. Ama sonunda tekrar karşılaştık. Onun ilk sözü "Ne oldu ev bulabildin mi?" oluyor. Bu, bağlantımızın koptuğu dönemde, işten de ayrıldığım için parasız kalmış, zor günler geçirmiştim. Bu yüzden, bir hınzırlık yapıp, İmran'a, kendimce ufak bir ceza veriyorum; ona "Evi sen bul" diyorum. Bu hınzırlık yüzünden kendime duyduğum kızgınlık, şu anda içimde hâlâ birden alevlenecek kadar taze.

Bir hafta sonra, İmran'ın bulduğu evi tutmak üzere bir pastanede bir araya geliyoruz; ev sahibiyle konuşurken bocalamamak için öncelikle, İmran'la kendi aramızda birtakım ayrıntıları konuşmamız ve bazı şeyleri kararlaştırmamız lazım.

Ev sahibine, evli olduğumuzu söyleyeceğimiz için ikimiz de hazırlıklı gelmiş, birer alyans edinmişiz. Ancak benimkinde küçük bir problem var. Bir türlü altın bir yüzük bulamamış, bir arkadaşımın gümüş söz yüzüğünü ayarlayabilmiştim. Baktım; İmran, altın yüzüğü parmağına geçirmiş, somurtup susuyor ve ağzını açıp konuşmaya pek de niyetli görünmüyor. Zamanımız oldukça dar ve ben konuya giriş yapabilmek için "Haa yüzük mü buldun, ben de

buldum ama ancak bunu işte..." gibi bir şeyler söylüyorum... Kafasını evet anlamında hafifçe öne eğiyor. Canı sıkılmış sanki. Düşüncelerim, bu sıkıntının ne olabileceği üzerine kurduğum olasılıklar arasında gidip geliyor. Bana, yüzük bulamadığım için kızmış olabilir diye tahmin ediyorum ya da bu tür ayrıntılarla uğraşmanın zaten kendisi bir sıkıntı; onun için sıkılmıştır diye düşünüyorum. Bu can sıkıntısının nedenini, çok sonra, İmran'dan öğrendim: Evi tutabilmek için gereken bu sarı halkayı satın almak zorunda kalmıştı ve bu masraf da onun kısıtlı bütçesinde hatırı sayılır bir gedik açmıştı.

Neyse, o saatten sonra bana yeni bir yüzük almamız imkânsızdı; ve problemi, ev sahibine kuşku uyandırmayacak bir gerekçe uydurarak nasıl çözeceğimizi düşündük. Biraz kafamı zorladıktan sonra bulduğum yalan, iki işe yaradı. Hem kimyevi maddelerle ilgili bir işte çalıştığımı söyleyecek hem de uydurduğum bu meslek sayesinde, kimyasal maddelerin altına verdiği zararı öne sürüp, gümüş yüzük kullanma nedenimi açıklayabilecektim. Artık, rahatça yola çıkabilirdik.

Ev, Yenimahalle'deydi. Arkadaşlarımın oturduğu ve onları ziyaret ettiğim için, sık sık gelip gittiğim tanıdık ve bildik bir semt. Yenimahalle güzeldir; çünkü tek veya iki katlı müstakil ve bahçeli evleriyle bu semtin atmosferinde, Ankara'nın o asık suratlı ağır havasından uzak, bir sıcaklık ve şirinlik vardır. Bahar aylarında morun tonlarıyla süslenen leylaklarının baş döndürücü kokularını içine çekerek, Yenimahalle sokaklarında yürümek keyiflidir. Doğaya sırtını dönmüş Ankara'da, burası, bir vahadır ve yeşil burada cömertliğini esirgemeden sizi kuşatır.

Bir sonbahar akşamı, ayaklarımızın altındaki sarı yaprakları ezerek yürüdük epeyce. Tutacağımız eve geldiğimizde, ev sahibi, bizi "Pek de gençmişsiniz evladım" diyerek karşıladı. Bina, üç katlıydı ve ev sahibi en üst katta oturuyordu. Evi göstermek için elbisesinin cebinden anahtarlarını ağır ağır çıkardı ve henüz merdivenlerden inmeye başlamıştık ki ilk sorusunu sordu.

"Çocuğunuz var mı?"

Soruyu bana bakarak sormuştu.

"Çocuğumuz olmuyor."

Neden "yok" demek yerine böyle söylemeyi tercih ettim ben de bilemiyorum, ağzımdan öylece çıkmıştı; belki de, bilinçaltımda ev sahibinin bize evi vermemek için öne süreceği gerekçeleri tüketme kaygısı yatıyor olmalıydı. Ev sahibi, verdiğim yanıttan hoşnut kalmıştı. Yine de kafasını "Vah vah" diyerek üzüntülü bir edayla iki yana salladı. Ama çocuk sesinden kurtulmuş olmaktan duyduğu memnuniyeti, gözlerindeki sevinç parıltısı ele veriyordu.

Evlerden biri, iki odalıydı ve kirası üç yüz elli bin liraydı. İki küçük odası bulunan, banyo ve tuvaleti bir arada olan diğer evse iki yüz elli bin liraydı. Bu, ötekine göre biraz daha kötüydü, ama bizim için evin güzelliğinden çok fiyatının ucuzluğu önemli olduğundan, İmran'la şöyle birbirimize bakıp iki işçinin kesesine en uygunu bu olduğu için kirası düşük evi tutmakta anlaştık. İmran, ev sahibine, küçük olan evi tutmak istediğimizi söyledi. Ev sahibi, "Yeter size evladım, bir karı bir kocasınız nasılsa," dedi. Evin, şimdi ayrıntılarını hatırlamadığım bin bir tane özelliğini bir çırpıda sıraladıktan sonra dedi ki;

"Sizden önceki kiracıların da, çocukları olmuyordu. Ama bu evde kadın maşallah üçüz doğuruverdi. Darısı başınıza, belki evimiz size de uğur getirir."

Bu geveze kadının söyledikleri yüzünden, yüzüme kan hücum etti. Kan basıncından suratının rengi kıpkırmızı olmalıydı. İmran'a göz ucuyla şöyle baktım; onunki de öyleydi. Aynı basınç, gırtlağımdan gülme sesi çıkarmak için hamle yapıp durdu; kendimi zorlayarak gülmedim. Evi tutmamıza ramak kala gülmek, belki de bir çuval inciri berbat etmek olacaktı.

Ev sahibi, bir süre daha, sorularıyla bize neredeyse işkence etti. Mal sahibi oydu ve bu durumunun, kendisine özel yaşamımızla ilgili sorular sorma hakkını doğal olarak vermesi gerektiğini düşü-

nüyordu. Anne babamızın ne iş yaptıklarından, kaç kardeş olduğumuza kadar akla gelebilecek her türlü soruyu sorup, bizi, kendisini hiç ilgilendirmeyen açıklamaları yapmaya zorlayıp bunalttıktan sonra, nihayet "Tamam, ev sizin." dedi. Evi, nihayet kiralayabildiğimiz için derin bir oh çektik.

İmran, bu çetin diyalog boyunca nedense pek konuşmamayı yeğlemiş, her şeyi bana bırakmıştı. İçimden, onun az konuşması dikkat çekebilir endişesiyle için için sinirlendiğimi anımsıyorum. Neyse ki, ev sahibi, İmran'ın sesizliğine kafasını takmadı, benimle olan konuşmasını iki kadının doğal sohbeti gibi algıladığı için kuşku duymadı.

Biz devrimciler, kendimizin olmayan hayatları, ne kadar sık oynamak zorunda kalırız. Provasız, basit, doğaçtan oynanan küçük rollerdir bunlar. Küçük rollerse, oynadığımız büyük ve muhteşem role bağlanır. Bu rol, dünyayı değiştirme rolüdür, devrimciliktir. Rolünü iyi oynayan her devrimci; çabasını ve bilgisini, insanlığın en büyük eseri olan devrimi, sahnelemeye hazırlanan işçi sınıfının kuracağı yeni bir hayatın, ilmeklerini örmeye aktarır.

İmran, o günkü küçük rolünde biraz şaşkın ve tutuktu. Bunu o da fark etmişti: "Bugün iyi iş becerdin hocam. Haydi sana bir çay ısmarlayayım," dedi.

Taşındıktan kısa bir zaman sonra ben, Ostim'de bir iş buldum. Burası, beş yüz işçiye yemek hazırlayan küçük bir yemek atölyesiydi.

Çalıştığım yerde bir elemana gereksinim vardı ve İmran da işsizdi. Hemen İmran'a söyledim. Bir gün, işyerine raslantıymış gibi gelerek "İşçiye ihtiyaç var mı?" diye başvurdu ve işe alındı. Patronun da bizimle birlikte çalıştığı bu işyerinde, İmran'ın da işe alınmasıyla birlikte beş kişi olmuştuk. Saat 8.30'da işbaşı yapıp yemek hazırlığına girişiyor, saat 10.30'a kadar yemeği pişirip, 11'de gelen arabalara yüklenmeye hazır hale getiriyorduk. Yemek servisini yapmak da bize aitti. Pizzacıdan sonraki işim de, tesadüfen yemekle ilgili çıkmıştı. Bir türlü ahçılıktan kurtulamamıştım; ama bir yandan da pizzacıda ve buradaki işim arasında beni avutan bir fark

buldum. Fark şuydu: Yemekleri, bu kez, tıpkı bizim gibi çalışan işçiler için hazırlıyorduk. Arada bir, tüten yemeğin buğusuna; yüreğimizin sıcaklığından oluşan, hayali, küçük bir bulutun dumanı karışır ve onu yalnızca biz görürdük.

Yemekleri yaparken, İmran'la ikimiz, malzemeyi bol kullanmaya özellikle özen gösterirdik. Öyle ya, belki gün boyu işçilerin kursaklarına girecek tek sıcak yemek bizim pişirdiğimiz öğle yemeği olacaktı; bu yüzden yemek lezzetli ve besleyici olmalıydı. Bizimle birlikte çalışan patron, bazen malzemenin bol kullanıldığını fark eder ve o zaman gözlerini devirerek, "Kantarın topunu fazla kaçırdınız gene" diyerek öfkeli bir uyarı yapmaktan geri kalmazdı.

Kış yaklaşmıştı ve nasıl ısınacağımızı kara kara düşünmeye başlamıştık. İmran'la, ilk ciddi sayılabilecek tartışmamızı da böylelikle soba için yaptık. Paramız kısıtlıydı ve en ekonomik biçimde ısınmak için hangi tür sobayı almamız gerektiği konusunda uzun uzun tartıştık.

Benim önerim, gaz sobası oldu. Yakıt olarak gaz kullanmak kömürden daha pahalı olmasına karşın, bu sobayı, paramız oldukça yakabileceğimizi düşünerek önermiştim. Para oldukça gaz alıp ısınmak, yoksa üşümek, bana daha makul görünmüştü.

İmran ise, "Herhangi bir ev baskını sırasında yok etmemiz gereken şeyleri kömür sobasında daha kolay yakabileceğimizi gözetelim ve kömür sobası kuralım" diyordu. Ancak kömür çok pahalıydı ve satın almak için toplu para gerekiyordu. O da bizde yoktu; bu yüzden fikrinde fazla ısrarlı davranmadı. Ah keşke diretseydi! Günün birinde gerçekten birtakım belgeleri yakmamız gerekti ve bizim gaz sobası sorun çıkardı. İmran, uyarısını önceden yapmış olmasının verdiği cüretle hemen "Ben sana dememiş miydim?!" diyerek şakayla karışık serzenişte bulundu. Bu lafı daha fazla işitmemek için kağıtları yakma görevini gönüllüce üstlenerek doğruca tuvalete yöneldim. Kağıdın yanarken çıkardığı duman gözümden öyle yaş getirdi ki, sanırım, insanı boğacak hale getiren dumandan tutulduğum öksürük kriziyle, cezamı kat kat ödemiş oldum...

YOLDAŞLARINA PARTİZANLA SÖYLEDİ SELAMINI

Ev arkadaşım, konuşkan biri değildi. Bu yüzden onun hakkında, uzunca bir süre, devrimci olmasının dışında bilgi sahibi olamamıştım. O kadar az konuşuyordu ki, bu sessizliği yüzünden onun soğuk bir insan olduğu düşünülebilirdi. İmran'ın sessizliği, oldukça konuşkan biri olan benim bile cesaretimi kıracak kadar yoğundu. Hakkımda "geveze" diye düşünülmesi hoşuma gitmeyeceğinden, ben de ilişkimiz süresince uzun boylu sohbetleri zorlamadım. Onun, sadece işçi kökenli biri olduğunu tahmin ediyordum; buna dair kimi ipuçları gözümden kaçmamıştı; örneğin ellerinin oldukça yıpranmış bir görünümü vardı. İşyerinde de bir işçi gibi düzenliydi ve işini aksatmadan çalışıyordu. Yalnız, bir keresinde, birlikte sebze doğrarken dikkatimi çekti; hoşnutsuzlukla söyleniyordu. Bütün gayretimle merakımı yendim ve daha önce ne iş yaptığını sormadım.

Birlikte bildiri bastığımız bir akşam, onun daha önceki yaşamına ilişkin ilk verileri edindim.

Masanın başındaydık; İmran, baskıya geçmeden, partizanda ipeğin ve tahtanın kenarlarına önceden bulaşmış mürekkebi büyük bir özenle temizledi. Gözlerinde, yaptığı işe sevgiyle bağlandığını gösteren bir ışıltı vardı. Partizanı sanki okşuyordu. "Ne kadar özenli temizliyorsun," dedim... Gözlerini, bakışlarıyla okşadığı partizandan kaldırıp mutluluk içinde gülümsedi. "Eee, olsun o kadar, bizim işimiz tahtayla, marangozum ben," dedi.

Evde bizim kullandığımızdan başka bir partizan daha vardı. Bu, dışarıda taşırken özel muhafazasından dolayı partizandan çok bir tavlayı andırırdı. İmran "marangozum" deyince, gözüm ister istemez diğer partizanın durduğu köşeye ilişti "Sen mi yaptın" der gibi.

İmran, gözlerimin sorduğu soruyu hemen anladı ve "İnsan, bu işi bilince yapıyor elbette, bunlardan çok yaptım" dedi. İlk kez, ev arkadaşımın duygularını açığa vuran sözlerini işitiyordum. Sesinin tonuna hayret ettim, bir kelebek yumuşaklığındaydı.

Yaptığı bütün partizanların arkasına "selam" yazıyormuş İmran. Öyle dedi: "Bu da benim bir çeşit imzam, selam 1, selam 2 diye arka köşesine atıyorum."

İmran, ketumluğunu bir kenara fırlatıp atıvermişti bugün. Ve benim "Bu numaralar da neyin nesi yoldaş" dememi beklemeden, keyifli bir sohbete başladı. "Her numara, partizanın sayısını gösteriyor, şimdilik daha otuz kadar oldu..."

"Senin selamcıklar..." dedim atılarak. Sonra, yüzündeki mutluluğu seyrettim o akşam. İlgiyle izlendiğini sezen her insan bundan bir parça rahatsızlık duyabilir. Ama İmran'ın yüzüne, o akşam, göz ucuyla bakılıp geçilemeyecek kadar anlamlı bir gülüş çakılıp kalmıştı. Yumuşak bir derinlikle bakan büyükçe kahverengi gözlerinde geniş kemikli, uzunca ve ince yüzündeki ağırbaşlı ciddi havayı, soğukluğa dönüşmeye ramak kaldığı yerde dizginleyen müşfik bir eda vardı. Bunu yeni keşfetmiştim. Bu marangoz işçisi, belli ki, mesleğinin basit bir tahtayı şekillendirmekten daha anlamlı başka bir işe yaradığını keşfetmiş olduğu zamandan beri tahtayı hazla yontuyordu.

Elindeki malzemeyi, artık, geleceği kurmaya yol alan bir kolektif ırmağa katkı olsun diye yontup dönüştürürken, zekice bakan yumuşak kahverengi gözleri, partizanda basılan bildirinin okuyanda kışkırtacağı özgürlük ve kardeşlik duygusundan alınan hazla dalıyor, dudaklarındaki kıvrımlar, mutluluğun ham bir hayal olmadığını bilen olgun bir gülüşle açılıyordu. Bütün bunlar, o akşam çok etkileyiciydi. İmran'ın özgürlük ve kardeşlik yüklü yüzü; mutluluk bu olmalıydı veya ona benzeyen bir şeydi.

Ev arkadaşımı hiç tanımadığımı, o akşam daha iyi anlamıştım. Yüreğini, ilk kez o gün aralamıştı; hafifçe ama...

Daha sonraki günlerden birinde, Siteler'de geçen çocukluk ve gençlik yıllarından söz etti. Belliydi ki, hayatının büyük bir bölümünün geçtiği Siteler'i özlüyordu. O zaman onun, birlikte sebze doğradığımız günkü homurdanmalarına da bir anlam verebildim.

Bir gün yine birlikte sebze doğrarken, "Küçük, kübik domates-

ler; hep aynı bıkkınlık verici iş. Of ne biçim iş yahu bu?" diye söylendi. Sonra bana döndü ve "Bak, bir yere kök salmış bir ağaç düşün... o ağaç oradan kopartılırsa..." deyip sustu. Yüzünden bir gölgenin geçtiğini gördüm. İç dünyasında olup bitenleri kestirmek, benim için çok zordu. O da, sanki söylediği söze pişman olmuş gibiydi; yüreğinden geçen özel bir duyguyu, yabancı birine sezdirmiş olmanın verdiği rahatsızlıkla sustu.

İçindeki özlem kasırgası, doğup büyüdüğü yerden ayrılmaktan duyduğu acıyı önüne katmış, onun tohumlarını tozu dumana katarak savurup uğuldarken tohumun biri dışarı kaçıvermişti. Özleminin, onu kavurmaması, kökünden kopartılıp solan bir ağaca benzetmemesi için kıyasıya mücadele ediyordu. Özlemin kendisiyle durmadan savaşıyordu.

"Belli bir yerimiz yok bizim, İmran," dedim. Moral vermek istiyordum sadece.

"Gittiğimiz her yere kök salmak zorundayız. Biz ancak, fikirlerimiz serpilip hayat bulunca mutlu olacağız. Ağacın kurumaması, hep taze ve yeşil, canlı ve verimli kalabilmesi, insanın her gittiği yerde filizlenme yeteneğini göstermesiyle mümkün. Bizim yerimiz yurdumuz hem var, hem yok İmran. Devrimci, biraz da evini sırtında taşıyan kaplumbağa gibi. Belli bir evimiz hiç olmayacak ve mücadele bize nerede ihtiyaç duyuyorsa, evimizi, yerimizi orası bilip hemen koşacağız. Şimdi olduğu gibi, kaplumbağa hızıyla değil ama."

"Haklısın," dedi başka bir şey söylemedi.

ZONGULDAK'TAN ESTİ FIRTINA

Zonguldak maden işçilerinin yürüyüşü, tam da, Ostim'de çalıştığımız dönemde başladı. Grev, Ostim'deki işçileri, bir heyecan dalgası yayarak etkilemişti. Ostim işçileri, öğle tatillerinde İstanbul yoluna inip Zonguldak işçileri geliyor mu diye, onları karşılamak için bekliyorlardı. Polis, İstanbul yoluna barikat kurmuştu. Buna

rağmen işçiler, bir saatlik öğle arasında, yaklaşık yarım saatlerini alan bu yolculuğa hiç üşenmeden katlanıyorlardı.

3 Ocak'ta işçiler, daha da sabırsızlanmıştı. O sabah, Ulus'taki Ostim durağında, işe gitmek için araç bekleyen işçilerin birbirleriyle "Bugün işbaşı yapalım mı?" diye konuştuklarını duyabilirdiniz. İmran'la ben onların arasındaydık ve bu kabına sığmaz coşkuyu, onlarla paylaşarak yakından izliyorduk.

Ostim'deki İş Bankası'nın önünde büyük bir meydan vardı. Sabah işe giden ve akşam evlerine dönmek üzere dağılan işçiler, bu büyük meydanda yığılarak, bir gölet oluştururdu. İşçilerin bir araya geldiği bu alanda, onların canlı tartışmalarına ve sohbetlerine rahatça kulak misafiri olabiliyorduk. İmran'la, Ostim'e geleli iki ay olmuştu. Bölgede henüz çok yeni olan faaliyetin, çevreyi iyi tanımamaktan kaynaklanan eksikliklerini bir an önce aşmada yararı olacağını düşündüğümüzden, işçilerin eğilimlerini saptamak için bu meydanda dolaşırdık. Her gün öğle arasında Ostim'in yeni bir köşesini arşınlar, işçilerin tepkilerini dikkatle izlemeye çalışır, sonra kendi aramızda uzun uzun tartışırdık. Zonguldak grevi, işçilerdeki uyuşukluğu bir anda yırtıp atmıştı. Dağıttığımız bildirileri alırken ilgileri umut vericiydi. Kimisi bildiriyi alırken "Ben de Zonguldaklıyım." diyor, kimi, öğle aralarında yaptığımız bildiri dağıtımı sırasında, bize yakınlıklarını yemeklerine ortak olmamızı isteyerek gösteriyordu. Ostim işçileri, Zonguldaklı madencilerle olduğu gibi, kendileriyle biz komünistler arasındaki kopmaz bağı, henüz belli belirsiz de olsa sezmiş gibiydiler.

Zonguldak grevi, Ostim'i, örgütlü faaliyetin henüz çok yeni olduğu bir dönemde ve hazırlıksız yakalamıştı. Bölgede, örgütlü bir yapı inşa edebilmemiz için, önce, ilişki ağı yaratmak gerekiyordu. İşçi sınıfının kalbi Zonguldak'ta atıyordu ve oraya kan pompalamak, Ostim'de de işçi sınıfının genel mücadelesine bağlanacak bir dayanışmayı örgütlemek gerekiyordu. Ve acaba, bunu Ostim'de nasıl başarabilirdik; bütün düşüncelerimizi ve çabamızı bu yöne çevirmiştik.

Bölgede tanıdığımız parti taraftarları yok denecek kadar azdı.

Yayınlarımızı düzenli olarak izleyen bir aile vardı. Bir akşam İmran'la birlikte onları ziyarete gittik. Aydın, okumuş insanlardı hepsi. Babaları öğretmen olan, biri üniversite öğrencisi, biri de öğretim üyesi olan iki kardeş de taraftarımızdı. Doğrudan parti faaliyetinin içinde değillerdi. Ancak, Zonguldak grevi fırtınası ve işçi sınıfının şimdi sesini yükselterek dile getirdiği ve ufukta seçilmeye başlanan genel grev rüzgârı, onları da etkileyip heyecanlandırmış ve işçi sınıfının mücadelesine aktif olarak katılma konusunda zorlu bir iç mücadelesine girmişlerdi. Karar vermek üzere bir dönemeçte duruyorlardı.

Bir yoldaşımızın referansıyla evlerine gittiğimizde bizi biraz şaşkınlıkla ama daha çok, coşkuyla karşıladılar.

Zonguldaklı emekçilerin ayağa kalkışı, küçük burjuva aydınlarını, proletaryadan, umudu kestikleri bir dönemde yakalamıştı. Burjuvazinin, işçi ve emekçi yığınlarının "aptallar sürüsü" olduğuna dair propagandaları bu türden aydınların düşüncelerini de şekillendirmişti. İşçi sınıfının devrimci gücünü anlayamamaya yol açan seçkinci yaklaşıma, bu ailenin tavırlarında da tanık olunuyordu. Kuşkusuz, Zonguldak işçilerinin şahlanışından coşku duymalarına karşın, şaşkınlıktan kurtulamayışlarının nedeni de bu bakış açısıydı. Bu şaşkınlığa kapılan coşkulu aydınların bir kısmı, işçilerin Mengen'den yenilgiyle geriye dönmeleriyle umarsız bir karamsarlığa kapıldılar. Aydınların, işçi sınıfının onları şaşkınlığa düşüren her ayaklanmasından sonra heyecanlanıp bir küçük yenilgiyle karamsarlığa düşmeleri; onların, devrimci örgütten uzak durmalarından kaynaklanıyor ve sağlam bir dünya görüşünden yoksun olduklarını gösteriyordu. İşçi sınıfının devrimci bilincini kavrayamıyorlardı ve inançsızlık, onları içten kemiren bir hastalık gibiydi.

Gördük ki, ziyaret ettiğimiz bu son derece kültürlü insanlar, ülkenin siyasi ve ekonomik panoramasını bütün entelektüel birikimlerine karşın, işçi sınıfının geleceği açısından tartıp değerlendirmede pek zayıf ve tıkanıktılar. Kardeşlerden öğretim üyesi olan, İmran'a döndü ve:

"Ne olacak bu direnişin gidişi, kestiremiyorum arkadaş!.." dedi. Her şeye kuşkuyla yaklaşan bir bilim adamı titizliğiyle, alnını sıkıntıyla buruşturmuştu. "Zonguldak, kendiliğinden bir işçi hareketi olma sınırlarını aşabilecek mi?" diye sordu.

"Zor görünüyor," dedi, İmran.

"Çünkü" diye devam etti, " işçi sınıfının gerçek çıkarlarını savunan komünistler; grevlerin, direnişlerin, gösterilerin yaygınlaşmasında ilerletici rol oynuyorlar; belki şu an için işçiler, Denizer gibi reformist sendika ağalarının etkisinde kalıyor ve harekete damgasını da bu vuruyor. Komünistlerin görevi, azimle çaba harcayarak, mücadeleyi, ücret taleplerinin karşılanmasıyla sınırlayan sendikal platformdan taşırmak, mücadeleyi, bu düzeni hedef alan bir platforma taşımak olmalı. Zonguldaklı işçiyi, Zonguldak emekçisi, esnafı öğrencisi destekliyor. Bu yönüyle Zonguldak, bir halk hareketine zaten dönüşmüş durumda. Ama, Zonguldak direnişi, proletaryanın iktidarı alma mücadelesinin bir parçası haline gelmedikçe sosyalist bir karakter taşıyamaz.

Bizim bölgedeki görevimiz, Zonguldak'la birlikte, her il, her bölgedeki emekçi ve işçi kesimlerinin tepkisini, işçi sınıfının burjuvaziye karşı birleşik gücü olarak örgütleyebilmek.

Biz şimdi Ostim'deyiz ve yapabileceklerimizin en fazlasını yapmak için enerjimizi yoğunlaştırmalıyız."

İmran, o gün epey konuştu. Olguları dikkatlice ve ustalıkla ele alıyordu ve o gün orada, akademik öğrenim almış olmak bakımından kendisinden fersah fersah ötede olan bu insanlardan daha fazla bir bilgi birikimine ve ufuk derinliğine sahip oluşunu gösterdi. Ama bu, onun kişisel bir yeteneği değildi. O, her şeyden önce bir komünistti ve hepimiz, ilkokul mezunu olan bu komünist işçiden bir şeyler öğrendik birlikte. Onun anlattıklarında partinin geniş ufkunu görüyorduk.

Konuşması, odadaki insanları etkilemişti; biz gittikten sonra, eminim ki, odada bulunanların her biri duygularıyla baş başa kalıp

kendi içlerinde bir muhasebeye oturacaklardı. Bu, yüzlerinden okunuyordu.

İmran, onların ruh halini de iyi değerlendirmişti. Küçük bir başarı karşısında sarhoşluğa kapılma, yenilgilerde ise buruk bir karamsarlığa düşme; işte o evdeki hâkim ruh hali buydu ve İmran'ın konuşmasının içeriği bu noktada uyarıcı olmuştu.

İmran, "Zonguldak direnişinde işçiler üzerinde reformist sendikacıların etkisi hâkim" derken, söyledikleri karşısında umutsuzlukla başını sallayan öğretim üyesine dönerek devam etmişti konuşmasına: "Yine de işçi sınıfı, Türkiye'de komünist bir öncüye sahip olma şansına sahip. Ancak işçi sınıfını sosyalizmle buluşturma noktasındaki bütün hataları ve eksikleri partiye yüklemek yerine bazı güçlükleri görmek gerekir. Asıl güçlük, sınıf içinde reformist bir geleneğin güçlü oluşudur. Partili bir geleneği tanımıyor işçi. Bizim asıl güçlüğümüz bunu aşmada..."

İşçiler, Mengen'den döndüler ve İmran'ın yüzünde en ufak bir umutsuzluk kırışığı görmedim.

Sadece, "Mengen'den dönülmemesi konusunda komünistler etkili olamadılar. Ama sonradan, işçiler, 'Bak bu adamlar bize, dönmeyelim bizi satıyorlar, direnelim demişlerdi,' diyecekler. Bu önemli. Partinin şiarlarının benimsenmesi de, işçilerin doğruları kendi deneyleriyle kavramalarına bağlı büyük ölçüde" dedi.

Ostim'de, onca uğraşa karşın yaprak kımıldamadığında da tavrını değiştirmedi. Onunla, aramızda şöyle bir konuşma geçmişti o zaman: "Evet, Ostim işçileri, Zonguldak greviyle kayıtsızlık duvarını aşmayı, eyleme geçmeyi beceremediler ve 3 Ocak'ta kendi aralarında işi bırakıp bırakmamayı tartıştılar, yalnızca."

3 Ocak'ın ertesi günü bir değerlendirme yaptık. "Parti faaliyeti, bölgede güçlü bir şekilde kök salmış olsaydı, işçilerin arasında iş bırakmanın yaygın olarak uygulanabileceği"ni söyledim.

Büyük bir hüzün duyarak konuşuyordum: "Büyük bir hızla giden bir tren var; ama biz hazırlıksız olduğumuzdan yetişemedik. Yoksa, bugün işçilere işi bıraktırabilirdik." diye hayıflandım.

İmran, bu sözlerim üzerine gözlerini bir yerlere dikmekle yetindi. Nereye bakıyor diye başımı onun baktığı yere çevirdim. O, İş Bankası'nın önündeki büyük meydana bakıyordu. Biraz dalgın ve okyanusu kucaklayacak kadar derin bir bakıştı bu.

"Sıkma canını. Bir gün, megafonu elimize alıp bu bankanın önünden işçilere sesleneceğiz. Onları direnişe çağıracağız. Göreceksin, bu 1 Mayıs'ta değil belki ama, başka bir sefere mutlaka, burası işçilerle dolacak," dedi bana.

Onunki tutkulu bir bağlanıştı partiye.

Büyük meydana bakarken, orada işçi sınıfının aydınlık geleceğini seyrediyor gibiydi. O geleceği, İmran, gün be gün dişiyle tırnağıyla ve bilinçle savaşarak maddi bir gerçeklik haline getirmeye çalışanlardandı. Bunu, çok yakınında olan biri olarak, her gün, onun eleminde görüyordum. Parti, onun için, kendi yaşamını adadığı bu geleceğin simgesiydi. Onu korurken, kendi varlığını koruyordu, özenle.

İmran'ı ilk tanıdığımda ne kadar dingin bir insan diye düşündüğümü hatırlıyorum. Evet, İmran durgun bir ruh taşırmış gibi görünürdü. İlk bakışta görünense gerçeğin kendisi değildir. Görünen, aslında yüzeyde olandır ve gerçek ise, çok derinlerde gizlidir. Bu, İmran'ın doğası için de geçerliydi. Dıştan görünen sessiz ve dingin yapı, aslında, İmran'ın hırsını gizleyen bir kılıftı sanki; içinde göz kamaştırıcı bir mücevherin muhafaza edildiği bir kutu gibi.

Devrime duyulan inanç ve tutku, insanda ihtiraslı bir ruh hali geliştirir, bunu her gün bileyerek keskinleştirir. Ancak, bu tutkunun izlerini İmran'ın ağzından dökülen sözcüklerde arayanlar boşuna yorulacaktır. Onu tanımak, benim için sabırlı bir çabayı gerektirdi. Ruhundaki derinliği görebilmek ve içindeki fırtınayı tanıyabilmek için, onun denizinin yüzeydeki dinginliğini görmekle yetinmeyip dibe inmek gerekir. Orada büyük bir kaynayış, sürekli bir dalgalanma vardır. Bu okyanus dalgalarını, yüzeyde, bir duvar saatinin sarkacı ritminde salınarak halka halka dağılıp giden küçük su çırpıntılarından sezebilmek zordu; bunu fark etmezseniz eğer, İmran'da göreceğiniz, sıradanlıktan başka bir şey olmayacaktır.

Onu yavaş yavaş tanıdım. Artık, aramızda tül bir perde gibi duran yabancılık tamamen kalkmış; yerini güzel bir yoldaşlığın o samimi, teklifsiz havası almıştı. Bir çiçek tomurcuk halindeyken, gizlediği renkleri açılıp ortaya serdiğinde onu izleyen insanı nasıl hayran bırakırsa kendine, ben de, bu sade ve mütevazı genç adamı tanıdıkça her gün biraz daha fazla sevdim. Onun ruhunda gizlenmiş büyük bir hazine keşfettim. Anladım ki, insan ruhunun renklerinden daha büyüleyici bir şey yoktu.

Onu tanıdıkça, ilk zamanlardaki, onun tarafından geveze diye damgalanma kaygısı ortadan kalkmıştı.

Akşamları eve geldiğinde, daha kapının eşiğindeyken sabırsızca günün olaylarını bir çırpıda sıralıyordum. O da bu "gevezelik"lerden oldukça hoşnut görünür ve güler "Ya hocam, bırak biraz nefes alayım konuşuruz nasılsa." derdi.

Birbirine kişilik yapısı bakımından zıt iki insanın, bu kadar iyi bir arkadaşlık kurması, belki birçok insana garip gelebilir. Biri suskun, diğeri konuşkan; biri, olaylar karşısında soğukkanlı bir dinginliği her zaman koruyabilen, diğeriyse, iç dünyasının çalkantılarını çoğu kez dizginlemeden sere serpe ortaya döken iki yoldaştık. Biri bendim, diğeri İmran'dı; ama birbirimizi çok iyi anladık. Belki de birbirimizde kendimizde olmayan yanları sevdik. O, benim coşkun tabiatıma ilgi duydu, ben de, onun ağırbaşlılığına ve bilgece dinginliğine.

İmran, Ostim'de ve evdeki en yakın çalışma arkadaşımdı. Üzüntüleri olduğu gibi, en yoğun mutlulukları da onunla paylaştık. İçinde bulunduğumuz hızlı çalışma temposunun verdiği yorgunluğu unutturan sevinçler yaşadık. Harcadığımız emeklerin boşa gitmediğini gördükçe kavgaya daha büyük bir hazla sarıldık.

Sevinçlerimizden birini, bildiri dağıtımına çıktığımız bir gün, bize, bir işçi yaşattı.

Seri bir biçimde bildiri dağıtıyorduk. Birden, bir arabanın altına girmiş tamirat yapan işçiyi fark ettik. Onu boşlayıp geçmek istemedik ve kendisine seslendik:

"Hey kardeş bir dakika bakar mısın?"

Arabanın altından sürünerek bir genç çıktı.

Mazot yağı, hem ellerine hem yüzüne bulamış, onu kapkara bir hale getirmişti. Bildiriyi uzattık. Kağıdı almazdan önce bir an duraksadı ve yağlı ellerine baktı. Biz, yere mi bırakalım diye işaretle sorduk. Ancak o, yere bırakılmasını istemedi. Kafasını yukarı kaldırdı ve hayır anlamına gelen bir baş hareketi yaptı. Sonra, kolunun üzerini göstererek "Buraya koyun." dedi. Vücudundaki en temiz yer olan bileğiyle dirseği arasındaki bu bölgeyi işaret ediyordu. Bildiriyi dediği yere koyduk ve işçinin yanından ayrıldığımızda bir süre hiç konuşmadık. İkimiz de, son bildirimizi verdiğimiz o işçi çocuğu düşünüyorduk. Bazı mutlu ve böyle özel anlar, en iyi, hiç konuşmadan paylaşılır. Her şey öylesine açık seçiktir ki, böyle anlarda söylenen bir söz büyüyü bozar ve duru suya atılıp onu bulandıran bir taş yerine geçer. İşçi, bildiri için, kolunun en temiz yerini göstererek, o gün bütün sözleri anlamsız kılan tavrıyla güzel bir armağan sunmuştu bize. Sarı kağıda yazılmış olanların kendisi için taşıdığı değeri anlamış ve bunu, kendince yükseltmişti. Dışarıda, bedenimizi dirilten tatlı bir serinlik vardı; bildirileri dağıttıktan sonra günün yorgunluğunu arkamızdaki sokaklarda bırakarak eve kadar yürüdük.

AHMET USTA'NIN İSYAN ETTİĞİ YOKSULLUĞU

Ahmet Usta, İmran'ın çok sevdiği bir işçiydi. O, atölyedeki beş kişilik kadromuzun da en gözde elemanıydı. Deli dolu gürültücü biri olan bu adam, sahip olduğu şaşırtıcı kişilik özelliklerinden ötürü, ne yapıp ne edip çevresinde canlı bir ilgi odağı oluşturmayı başarır ve gündemi kendisiyle ilgili olarak hiç boş bırakmazdı. İşyerindeki yeknesaklık, birdenbire, bu adamın ağzından dökülen birtakım sözlerle değişir, atölyedeki ağır hava dağılıverirdi. Şen şakrak ve matraktı. Ağır küfürler ederek konuşur, sinirli bir üslûpla söylediği sözlerle, insanların ilgisini çekerdi. Ahmet Usta'nın öfkesi ve

küfürü gibi, neşesi ve sevgisi de yoğundu. Bu huyu, iyi bilindiğinden pervasızca yağıp gürlese de, kaprisler yapsa da bunlardan kimse yaralanmazdı. Tuhaf ama içtenlikli, nüktedan tavırlar: İşte, Usta'yı sevimli kılan ve bize sevdirten özellikler bunlardı. Yüzü de tavırları kadar sevimliydi. Kirpi gibi dik dik saçları, delici bakışları olan siyah gözleri vardı. Ağlamaya hazır bir çocuğunkini andıran hafifçe aşağıya kıvrık alt dudağı, itirazcı, saatli bombayı andıran bu mizacı ele veriyordu.

İmran, hiçbir sözü, davranışı ve şakası kalıba girmeyen, ele avuca sığmaz bu adamın yaşantısını etkiledi. Bu etki, onun serseri bir mayın gibi oradan oraya sürükleyip durduğu yaşantısına çekidüzen verdirecek, onun, hayatı ciddiye almasını bile sağlayacak kadar güçlü bir etkiydi. İmran, bu garip adamın mayasında var olan bir şeyi keşfetmişti. Bu, Ahmet Usta'nın hesapsız öfkesinde gizlenen, ölçüp biçmeden gösterdiği tavırlarının kaynağında yatan isyancı bir ruh haliydi.

Ahmet Usta'nın öfkesinden en çok nasiplenen kişi patrondu. Hemen her gün patronla didişirdi. Körfez Krizi bahane edilerek maaşlarımızın ödenmediği günlerde, patron, Usta'yı neredeyse başdüşman ilan etti. Patronu, maaşlarımızın ödenmesi için sıkıştırdığımızda, "Ne yapayım piyasa Körfez Krizi nedeniyle çok durgun, işler iyi gitmiyor. Alacaklarımı alamıyorum, bu yüzden de sizin maaşlarınızı ödeyemiyorum" yanıtını alıyorduk. Patronun bu her zamanki teranesine, Ahmet Usta o dakikada küfürü basar ya da "vah vah" diyerek patronun kendini acındırmasını taklit eder, onunla dalga geçerdi. Tabii bu davranışlarından ötürü, patron da ona özel muamele yapardı. Bize taksit taksit maaş öderken, en az parayı ona verir, hatta ancak dolmuş ücretini karşılayacak bir miktarı uzatır "Sana bu yeter, en çok sen söylendin çünkü." derdi.

Ahmet Usta'nın kirayı ödeyememesi, artık, canına tak etmişti. Sabahları işe geldiğimizde, onu her zamankinden daha sinirli buluyorduk. Zavallı adam, her akşam eve gittiğinde ev sahibini kirayı istemek için evinde oturup kendisini bekler buluyormuş.

Bir sabah işe geldi ve "Yine bizimki akşam evdeydi." diye homur

homur söylenip, patrona verdi veriştirdi. Gitgide iyice sesi soluğu da çıkmaz olmuştu ki, bir gün yanında hiç tanımadığımız bir adamla çıkageldi. Patrona yaklaşıp yanındaki adamı gayet kibar bir tavırla "ev sahibim," diye tanıştırdı.

Sonra ev sahibine hitaben, patronunu göstererek "Bu da benim patron, ondan tam üç yüz bin lira alacağım var, kirayı git ondan iste" dedi. Ahmet Usta, ev sahibini patronla görüşmesi için kandırıp o gün işyerine getirmişti. Hepimiz ev sahibiyle patron arasında gelişen pazarlığı komik hale sokan Ahmet Usta'nın "ustalığına" gözümüzden yaş gelene kadar gülerken, o hâlâ bize göz kırpıp: "Oh be kafam rahat etti, alacaklıyı asıl borçluyla tanıştırdım. Artık, ne yaparlarsa yapsınlar, ben aradan çekildim," diyordu.

İmran da, ona "Hah işte böyle, biz de arkadaşlarla kaç gündür ne oldu bu Ahmet Usta'ya, geçim sıkıntısından yılıp tabiat değiştirecek adam değildir ama, deyip üzülüyorduk," sözleriyle takılıyordu.

Gerçekten de İmran da, ben de onu her zaman gündelik sıkıntıların altında iki büklüm olup bunaldığında bile; sorunlar karşısında "ıh" demeyen, hatta onlarla dalga geçebilen, umursamaz, neşeli haliyle görmeye alışmıştık. İşin aslına bakılırsa, aramızda en çok yoksulluk çeken oydu. Bakmak zorunda olduğu iki küçük çocuğu, karısı ve yaşlı bir anası vardı. Kış gelmiş ve Ahmet Usta daha odun kömür alamamıştı. O da çareyi, mahalledeki ağaçları söküp sobada yakmakta bulmuş ve işi, ablasının gecekondusundaki tuvaletin tahtalarını sökmeye kadar vardırmıştı.

Bir gün, işyerine hafif aksayarak geldi ve bacağının birini ovalamaya başladı. İmran, ona "Bugün yine ne işler becerdin?" diye takıldı. Ahmet Usta, mahçup bir edayla "Ağaçlardan birini keserken düştüm" diye cevap verdi. İmran bu kez gülerek, "Demek oturduğun dalı kestin öyle mi, senden hiç beklemezdim" deyince köpürdü ve İmran'a okkalı bir de küfür savurdu.

İmran, "Ne kızıyorsun Ahmet Usta be, hep sen mi şaka yapacaksın, bir de biz yapalım dedik. Bak, sana ne diyeceğim, bırak ağaç kesmeyi de sen iyisi mi bir elektrik sobası al. Elektriği de ayarlarsın,

böylelikle bu ısınma işi de çözülür" deyince, Usta'nın bu kez boynu büküldü, "Demesi kolay da neyle alacağım sen onu bana söyle," diye söylendi.

"Sıkma canını bulunur bir çaresi," diye teselli etmeye çalıştı İmran.

Koca adama, insanın içine oturan bir durgunluk çökmüştü. Sessiz ve onda daha önce hiç görmediğimiz bir mahzunlukla işini yapıyordu. Ne kadar güldürmeye çalışsak, laf atsak da tepki alamıyorduk. Ahmet Usta'nın tadı tuzu iyice kaçmıştı. Bir gün, kirpiklerini üzüntüyle kırpıştırıp bize, "Çocuklar neredeyse donacak. Küçük bebek allahtan yürümüyor, daha beşikte. Ama diğeri yürüyor, sürekli taşlara basıyor. Öksürmeye başladı bile; anasıyla, hasta olacak diye ödümüz patlıyor. Ondan sonra mazallah işin yoksa bir de doktor parası bul, buluştur," dedi.

İmran, ona soba almayı ta ne zamandan beri kafasına koymuştu. Bir keresinde Ahmet Usta'dan evinin adresini istemiş, "Seni bir gün ziyaret ederiz" demişti. O gün anlamıştım, adresi, sobayı götürmek için aldığını. Bir hafta sonu, yirmi beş bin lirayı denkleştirip elektrik sobası aldık ve Ahmet Usta'yı ziyarete gittik. Bizi görünce bir çocuk gibi sevindi; iş arkadaşlarının ziyaret etmek için evine gelmiş olmaları, onu, hayli gururlandırmıştı. Yalnız, sobayı görünce "Demek bunu getirmek için geldiniz," deyip bozulur gibi oldu. Sobayı kabul ettirmek, bizim için epey zor oldu. Usta iki de bir, "Sizin de paranız yok, ikiniz de daha bekârsınız, sizin şimdi çeyiz düzme zamanınız" diyor ve armağanımızı almamakta direniyordu.

İmran, ikimizin de ailelerimizin yanında oturduğumuzu, bu yüzden fazla masrafımız olmadığını söyleyerek onu güç bela ikna etti.

İşyerinde herkes, İmran'ın annesiyle, benim de ailemle oturduğumuzu sanıyordu; onlara öyle söylemiştik.

Atölyede sıradan işçiler gibi görünmeye çalışıyorduk. Doğal olarak, Ahmet Usta da bizim devrimci olduğumuzu bilmiyordu. Ama içindeki enerjiyi, haksızlıklara karşı duyduğu hoşnutsuzluğu sağa

sola öfke seli olarak boşaltan ya da bir iç ağrısıyla kendini yiyip bitiren bu adamla ilgilenmek gerektiği konusunda İmran'la da hemfikirdik. Bunu yapmak, Ahmet Usta'yla işyerindeki durumumuzu tehlikeye atmadan ve dikkatleri üstümüze çekmeden ilgilenmek çok zordu; ama şarttı. Bir biçimde yolunu bulmalıydık. Bir hayli kafa yorduk.

O sıralar, Körfez Savaşı'nda Amerika'nın yanında yer alan Türkiye'nin savaş çığırtkanlığını teşhir eden, ve işçileri, bu tavrı protesto etmeye çağıran bir bildiri hazırlamıştık. Bildirilerin yaygın biçimde dağıtılmasından ve işçiler tarafından okunmasından sonra, doğan doğal tartışma ortamlarında propagandayı daha etkili kılmanın püf noktalarını iyice öğrenmiştik.

Bir atölyede dağıtılan bildiri o işyerinde çalışan biri tarafından dağıtılmışsa, bildiriyi atölyede onun okuması sakıncalı olabilirdi. Onun için bir başkasının okuması sağlanmalıydı.

Biz, kendi atölyemizde dağıtılan bildiriyi okuyup propaganda yapamazdık. İmran, "Ya, Ahmet Usta?" diye sordu, "ona okutamaz mıyız?" dedi. Mücadele, karşımıza birtakım ihtiyaçlar çıkarıyordu, şimdi de, ortaya çıkan sorunun çözümü Ahmet Usta olacaktı. Ne düşünüyorsa patron matron dinlemeden ulu orta söyleyen Ahmet Usta bu iş için biçilmiş kaftandı. Bildiriyi atölyede bulduğunda, o, okuyacaktı. Böylece politikadan bahsetmek için kendiliğinden ve hiçbir tehlikesi olmadan fırsat yaratmış olacaktık.

Bir gün, lapa lapa kar yağıyordu. Biz, yine bildiri dağıtmış, kendi atölyemize de bir tane bırakmıştık. Her şeyi öyle ince ayrıntısına kadar planlamıştık ki, en ufak bir aksilik olmadı.

İşimizi tamamlayıp atölyeye giderken, yol boyunca, kuşlama kağıtlarını el arabalarının kenarlarına yapıştıran çırakları izledik.

Ahmet Usta'nın bildiriyi bizden önce görmesi gerekiyordu. Yürüyüşümüzü biraz yavaşlattık. Zamanlamamız gerçekten çok iyiydi, henüz kapının önündeyken onu yakaladık.

"Yahu gene buralara kağıt atmışlar, bir de içine yazı yazmışlar," diye söylendi.

İmran, gizimizi ele vermeyen bir ifadeyle "Gene reklam kağıdı mı bırakmışlar yoksa," dedi. O sıralar kapı önlerine sık sık reklam kağıtları bırakılıyodu.

"Yok yahu bu seferki yazı uzun, durun bakayım, galiba başka bir şey" deyip kendi kendine okumaya başladı. Patron, içerdeydi. Ben, Ahmet Usta'ya "Biraz yüksek sesle oku da biz de dinleyelim" dedim. Ahmet Usta, okumaya başladı. İşçilerin sömürülmesinden bahsedildiği kimi cümlelerin arkasından bakışlarını patrona çeviriyor, bize kaş göz işaretleri yaparak, "Doğru söylüyor değil mi patron, sen ne diyorsun bu işe. Bak okuyorum, sen de dinle," diyordu.

"Burjuvazi, kendi emperyalist çıkarları için yürüttüğü savaşlarda, ordusunu, yoksul işçi ve emekçi tabakalarından kurar..."

Ahmet Usta yorum yapıyordu, "Patron, biz savaşa gidelim, sen burada otur, keyif çat ha, yok öyle yağma..."

Her şey gibi gene işin dalgasındaydı Ahmet Usta. Patronla bir güzel eğlendi o gün. Zekiydi, sezgileri güçlüydü. Kolay kavrıyordu. Okuduğu bildirideki metnin içeriğini kavramış ama bununla ilgilenmekten çok, onu, gene birilerini kızdırma, dalga geçme unsuru olarak kullanmayı yeğlemişti. İmran, bu inatçı ve garip adamla olağanüstü bir sabır göstererek ilgileniyordu. Onun, sistemli ve yoğun bir emek verilerek oluşturulmuş sabrı, Ahmet Usta'daki sabırsızlığın panzehiri olabilecek kadar güçlüydü.

Zonguldak grevi, Usta'nın bam teline dokunmuş, bizim gibiler için de zengin bir deney kaynağı sunmuştu.

Ahmet Usta bir gün, İmran'a, devrimcilerden birini nasıl bozduğunu anlattı.

İşçi kahvelerinden birinde devrimciler propaganda yapıyorlarmış. Bizim Ahmet Usta, "Eziliyoruz... her gün..." gibi sözler söyleyerek konuşan propagandacının sözünü kesmiş.

"Kestim adamın sözünü. Geç bunları bir kalem hemşerim, her gün nasıl ezildiğimizi ben senden daha iyi biliyorum dedim ve ne yapabiliriz elle tutulur, sen ondan haber ver diye iyi bir çıkıştım.

Adam, dur oraya da geleceğiz dediyse de, dediklerini az biraz dinledim. Nah şu kadarcık aklım yatmadı. İşçiler örgütlenecekmiş, sonra da ayaklanacaklarmış. Çok uzak hikâyeler bunlar hemşerim dedim. Sen bize daha elle tutulur şeyler söyle... Mesela yarın karnımız daha iyi doyacak mı? Nasıl olacak bu? Yoksa bas git... kafam şişti. Aydınlanırsak hemen polis bizi içeri tıkar dedim. İşçilerin hepsi de beni onayladı. 'Doğru söylüyor arkadaş' dediler. Nasıl iyi demiş miyim?" diyerek, İmran'ın kendisini onaylamasını bekliyordu.

Ahmet Usta'nın, İmran'ı çok önemsediği her halinden belliydi. Yüzünde, bilgilerini döktüğü için öğretmeninden aferini hak ettiğini düşünen bir öğrencinin ifadesi vardı. Aslında o, aklına yatmayan şeyleri, açıktan sormayı gururuna yediremez, dolambaçlı yöntemler kullanırdı.

İmran, alnını sıkıntıyla kırıştırdı.

"Hayır Ahmet Usta, bilmeden çok kötü etmişsin. Bir kere senin esas yanlışın bu her şeyin hemen olmasını istemende. Çok sabırsızsın, bunu değiştirmen gerek.

Buradaki yemeği bile nasıl pişiriyoruz biliyorsun. Önce malzemeleri hazırlıyoruz, sonra katıp karıştırıp, suyunu yağını ayarlayıp ateşe koyuyoruz. Yemeğin pişmesi zaman alıyor. Senin karnının doyması da bundan çok daha karmaşık ve birdenbire oluşmayan birtakım koşulların varlığına bağlı. Devrimci ayaklanma öyle pat diye olur mu? Sen bir çırpıda olsun istiyorsun. Elbette belli bir hazırlık dönemi olacak. Önce işçilerin örgütlenmesi gerek. Bu örgüt, burjuvaziyle başa çıkabilecek özel bir örgüt olmalı ama" diye uzun uzun anlattı.

İmran bir işçiydi ve Ahmet Usta'yı etkileyecek dili çok iyi biliyordu. Ahmet Usta bir süre onu dinledi, ama kafasını meşgul eden bir sorun vardı; kendince yanıtı olmayan bir soruydu bu,

"Peki, iyi güzel, bütün bu dediklerini anladım da, polis içeri tıkarsa ayaklanma güme gider, o zaman ne olacak? Hadi bir de bunu açıkla," dedi.

"Polis, yakalayabildiğini tıkıyor zaten içeri. Ama ayaklanma güme gitmez. Çünkü bizim de silahlarımız var, burjuvazinin silahları olduğu gibi. Bir kere işçi sınıfının üretimden gelen gücü, onun en önemli silahıdır. Zonguldak olayları sırasında hayatın nasıl felce uğradığına sen de tanık oldun. Eğer Mengen'den dönmeseydiler ve yurdun dört bir yanındaki işçiler de onlara katılsaydı ne olurdu bir düşün?"

Usta sustu.

Ahmet Usta, işçiler üzerinde etkili olan, önderlik vasıflarına sahip biriydi. Girişkendi ve bu özelliği nedeniyle en umutsuz durumlardan bile kolaylıkla sıyrılmayı başarırdı. Çoğu kez, ipe sapa gelmez birtakım fikirler üretir, ama bunlar insanlar üzerinde etkili olurdu; yaratıcıydı. İmran'la evde yaptığımız sohbetlerde Ahmet Usta önemli bir yer işgal ediyordu.

İmran da, en az onun kadar inatçıydı. Ustayı örgütlemeye kararlıydı. "Örgütün önemini kavraması gerek, Ahmet Usta'nın asıl açmazı bu" diyordu.

"Ne yapalım İmran, biz üzerimize düşeni yapıyoruz, daha fazla ne yapabiliriz ki" diyordum ben de. O, sözümü hırsla kesiyor ve "Daha fazla ne mi yapalım? Herkesle, en gerici işçiyle bile iletişim kurabilmenin bir yolu mutlaka vardır; yeter ki, onun kafasını kurcalayan soruna parmak basmasını bilelim" diyor ve sonra sakin bir ses tonuyla devam ediyordu, "Bu bizim Ahmet Usta çetin ceviz. Damarına girip ne zaman kanında dolaşmamıza izin verecek bakalım."

Ahmet Usta, bizi hayli uğraştırdı. Ama sonunda onu mücadeleye kazanabildik; bunda asıl başarı İmran'a aittir. Ahmet Usta bize güven duyuyordu, bizim dostumuz olmuştu ve bu kişisel ilişki, onu kazanmamızda büyük ölçüde etkili oldu.

İmran da, ben de polis tarafından aranmamıza rağmen, işçilerin bize olan güvenini sarsmamak için birtakım riskleri bile göze alıyorduk.

Bulaşıkçı kadının, kocasıyla ilgili sorunları yüzünden, böyle risk-

li bir durumu yaşamak zorunda kaldım. Bulaşıkçı kadın, kocasından sürekli dayak yiyordu. Bir gün, kocası onu yine öldüresiye dövdükten sonra kapı dışarı etmişti. O da, bir daha eve dönmemiş ve bizim atölyede çalışmaya başlamıştı. Kadının hali vakti yerindeydi. Şeker fabrikasında işçi olan kocası, karısı kendisini bırakıp gidince, kadının köyde olan mal varlığından olmamak için, onu eve dönmeye zorluyordu. İşyerine gelip kadını tehdit ediyordu. Kadın, bu yöntemlerle ikna olmayınca "Benim karım deli, ne yaptığını bilmiyor" diye gidip polise şikayet etti. Bulaşıkçı kadın, kocasının polise gitmesinden komşularından gelen bir telefonla haberdar oldu. Bunun üzerine ağlamaya başladı. "Polis beni kocama verir" diye korkuyor, eve dönmek istemiyordu. Biraz saftı, bana "Ne olur, polis gelirse benim burada olduğumu söyleme, ben alt katta saklanırım" dedi.

Onun, burada çalışmadığını söylememin polisleri ikna edeceğini düşünüyordu. Oysa, önce patronu arayıp kadının orada çalıştığını öğrendiler. Patron, bulaşıkçı kadının yanına gelip polislerin ifade için onu karakola çağırdıklarını söyledi. Kadıncağız baktı ki başka çıkar yol yok, bu sefer de bana, karakola birlikte gitmemiz için yalvarmaya başladı.

İmran'la, ne yapalım diye kıvranıp durduk ve gitmememin, hem kadının hem de bizi seven diğer çalışanların gözündeki güvenilirliğimizi sarsacağına karar verdik.

Çaresiz gidecektim; bulaşıkçı kadınla karakolun yolunu tuttuk. Kadının kocası, karakolun önündeydi ve onu "Eve dönmezsen seni gebertirim." diye tehdit etmeye başladı. Daha sonra, polislerden, karısının eve dönmesi için işlem yapmalarını istedi. Ancak polisler, ne hikmetse adama sadece kadının ifadesini almakla yetkili olduklarını söylediler ve kadını zorlamadılar.

Sonradan öğrendik ki, polislerle arası iyi olan ve uzun zamandan beri yanında çalıştırdığı bir elemanını yitirmek istemeyen patron, bulaşıkçı kadının lehine polislerle konuşmuştu.

İşçilerin her sabah işbaşı yapmadan önce uğrayıp bir iki poğaça ve çayla kahvaltı yaptıkları bir pastane vardı. Biz de sabahın erken

saatlerinde buraya damlardık. Pastane, aynı zamanda, işçilerin birbirleriyle konuşma fırsatı buldukları mekândı.

İşçilerin sohbeti ne kadar heyecanlı olursa olsun, sağır dilsiz ikizler içeri girince kesilirdi. İşçiler, "Hah! ahraz kardeşler geldi" diye sevinip onların medeni durumlarıyla ilgili şakalar yapar, onları evlendirme planları kurarlardı.

Bir gün İmran, işçilerle politik bir tartışmaya başlamıştı ki, ahraz kardeşler içeri girdi ve yine her zamanki şey oldu: Tartışma bıçakla ortadan kesilmiş gibi bitti, işçilerin dikkati onlara yöneldi.

İmran'a baktım, ikizlerin tekere çomak sokmasından çok canı sıkılmış, dudaklarını kemirip duruyordu. Ortalıkta, her zamanki evlendirme hikâyesi sürüp gidiyordu. Birden, İmran araya girdi; sağır dilsizlerden birine dönüp;

"Ne yapacaksın evlenip de. Evlenirsen karın hamile kalacak," deyip karnını şişirdi ve hamile kadın taklidi yapmaya başladı. Sonra, "Nasıl bakacaksın çocuklara, sen şimdi geçinemiyorsun" diye konuşmaya başladı, işçilere kesin artık, uzattınız bu evlendirme işini demek istiyordu sanki. Sağır dilsizler dudak hareketlerinden okuyabiliyorlardı. Yüzlerini buruşturdular ve ağızlarından, evliliğin kendileri için taşıdığı vehameti gayet iyi anladıklarını belirten anlaşılmaz bir "beee..." sesi çıkıverdi. Hepimiz bastık kahkahayı.

* * *

Bölgedeki çocukların faaliyetimize ilgileri, çocuklara özgü bir sevimlilik taşıyordu.

2 Şubat'ta; partinin kuruluş yıldönümünde bir sokak gösterisi düzenledik. Büyük bir pankart açılmış, sokak konuşmaları yapılmış ve atölyelerde bildiriler dağıtılmıştı. Çocuklar, caddede atılan molotof kokteylleri yüzünden sanki havai fişek atılmış gibi keyiflenmişler ve bir şenlik yaşıyormuş gibi heyecanlanmışlardı. Atölyelerde çalışan bütün çıraklar, kendilerini dışarı çağıran sese kulak vererek, oyun oynamaktan sevinç duyan bütün çocuklar gibi koşuşmaya başladılar. Bir süre sonra, atölyelerde tek bir çırak bile kalmadı. Devrimcilerden biri, o sırada konuşma yapıyordu:

"Bugün işçi sınıfının partisi Türkiye Devrimci Komünist Partisi'nin 11. kuruluş yıldönümü..."

Bu ses, dingin ve meraklı bir yüz ifadesiyle konuşmacıya kulak vermiş işçilerin arasında yayılırken, yol kenarına yakın bir yerde duruyordum; 12-13 yaşında bir çırak, yanındaki arkadaşını dürttü ve ona fısıldadı:

"Hey, bizim atölyeye Deniz Gezmiş'ler geldi bu sabah, biliyor musun; bunlar, onlar işte..."

"İMRAN NEDEN GEÇ KALDIN"

Onunla son günümüz, diğer çalışma günlerinden farklı değildi.

Yaşanan her anının, devrim için yaptığımız işlerle dolu olarak geçtiği günlerden biriydi İmran'ın öldüğü gün. Eğer bir günü diğer günlerden ayıran olağanüstü bir gelişme yaşanmışsa, o günün her ayrıntısı daha belirgin hale gelerek diğer günleri sıradanlaştırıp silikleştirecektir. Bütün yaşamınız boyunca, sanki bir tek o günü yaşamışsınız gibidir. Anılar, ondan sonra peşinizi hiç bırakmayacak ve bütün bir ömrünüz sanki o bir tek günden ibaret olacaktır. İmran'ın öldüğü gün, aradan geçen bunca zamana karşın, hâlâ bütün ayrıntılarıyla anımsadığım olağanüstü bir gündü. Ölüm, devrimciler için sıradışı değildi, bunu biliyordum. Yine de, günün birinde ölüp gidişi bana dehşetli ağır geldi.

Her zamanki gibi birlikte çalışmış ve yemeği birlikte yemiştik. Akşam, Karamürsel'in karşısında bulunan İMK'ya yemek götürülecekti. Ankara'da çalışmak üzere hepsi değişik kentlerden gelen işçiler, küçük ve havasız barakalarda seksen, yüz kişilik gruplar halinde kalıyordu.

Yemek, İMK'ya taksiyle götürülürdü ve bu durum, bizi yol parasından kurtardığı için avantajlıydı. Akşamüstü saat 6'ya doğru, yemekleri arabaya yükledik. İmran'ın o gün işi olmalıydı ki taksi gelinceye kadar saatine bakıp durdu; huzursuzdu. Sonunda taksi geldi. İmran, tren garının önünde indi; yemekleri götürmek bana

düşmüştü. İşimi kısa zamanda bitirip, eve dönmek için bir otobüse bindim. Otobüsteyken, İmran'ı bir arkadaşıyla birlikte Maltepe yönüne doğru yürürken gördüm. Hızlı hızlı gidiyorlardı. Belli ki, İmran son randevusuna bir an önce yetişmek istiyordu.

Küçük bir rastlantı işte; meğer bu, onu son görüşümmüş. O an nereden bilebilirdim ki.

Saatime bakıp, evde yemek hazırlamak için daha iki üç saatim var diye düşündüğümü anımsıyorum.

Ama saat 10 olduğu halde eve gelmedi. Ben de herhalde işi çıktı ve bu akşam eve gelmeyecek diye kendime başka bir program yaptım. Yakında, annesini kaybeden bir arkadaşımı ziyaret etmeye karar verdim.

O evde bir süre sonra alacağım haberden, yaşayacağım acıdan habersizdim. Şimdi bile duygularımı anlatmakta zorlanıyorum.

Televizyon izliyorduk. Haber programında spiker, Etlik'te bir çatışma olduğunu ve Sadık Yıldırım adında birinin ayağından yaralı olarak yakalandığını söyledi. Birden soğuk terler dökmeye başladım ve bu haberin, İmran'ın o akşam eve gelmemesinin nedeniyle bir ilişkisi olmamasını temenni ettim.

O geceyi sıkıntılı bir bekleyişle geçirdim. Güneşin ilk ışıklarını iple çekiyordum. Nihayet sabah oldu. İmran, belki işe gelmiştir diye koşa koşa gittim. Yoktu.

O gün öğleye kadar, İmran'ın her an gelebileceği duygusuyla bekledim. Bir yandan da, işe geç kalırsa, patron kızmasın diye onun boşluğunu doldurmaya çabalıyor iki kat daha fazla çalışıyordum. Zaman geçmek bilmiyordu.

Öğlen olduğunda, artık, İmran'ın gözaltına alındığına iyice emin olmuştum. Akşam, evimizde televizyon olmadığı için, yine bir gece önce ziyaretine gittiğim arkadaşıma gittim.

Sabırsızlığımı kimseye belli etmemeye çalışarak haber bülteninin başlamasını bekliyordum. Ve evet, spiker, o gece duymak istemediğim haberi okudu. Damarlarımdaki bütün kanın çekildiğini

hissettim, taş kesilmiştim. "Üzerinden Hasan Taş'a ait bir sigorta kimliği çıkan terörist, güvenlik güçlerine yer göstermek için Bağlum'a götürülürken kaçmak istedi. Dağlık arazide ayağı taşa çarptı, düşüp öldü."

İmran'ın, üzerinde Hasan Taş sigorta kartı taşıdığını biliyordum. Bu, her şeyi anlamama yetti. Yine de buna inanmak istemiyordum. Polisin gözaltına aldığı bir insanı, bir günde öldürmesinin zayıf bir olasılık olduğunu düşünüp ölmüş olabileceğini kafamdan uzak tutmaya çalıştım. Bu, umarsız bir umuttu ve sadece evinde bulunduğum insanlara birşey belli etmemek için girdiğim gayrette, duygularımı denetlememe yardımcı olarak katkıda bulundu.

Oysa şimdi, o gün nasıl olup da öyle sakin olduğumu düşündükçe şaşırıyorum. Demek ki, duygularım ve tepkilerim donmuştu. On beş yirmi dakika sonra ev sahiplerime başımın ağrıdığını söyleyip yatağını hazırladım ve yattım.

Arkadaşım, nişanlısı ve ben salonda, arkadaşımın babası ise arka odada yatıyordu. Onların, bir süre daha televizyon izlediklerini, içeriden gelen sesin beynimde zonklamalar yarattığını hatırlıyorum.

Cılız bir umuda asıldım: Haberlerde, gerçek kimliği söylenmemişti İmran'ın.

Böylece kâbusu sabaha erteledim.

Geçen saatlerin, onun ölmediği haberini alacağım bir limana ulaştırmasını diliyordum. Ama belki de her dakika, İmran'ın yaşadığına dair umudumu, hain kurt dişleriyle parçalayıp koparacaktı. Bedenim kaskatıydı, yatağın içinde öylece uzanarak beklemeye koyuldum, bir süre sonra uyuyakalmışım. Öyle bir kendinden geçişti ki bu, gerçekle düş birbirine karışıyordu; uykumda, birden, bir ses duydum, kapı açılmıştı...

"İmran neden geç kaldın?"

Bu, kendi sesimdi. İrkilerek uyanmış, yatakta oturuyordum. Arkadaşımla nişanlısı da sesime uyanmışlar, yüzüme şaşkın şaşkın

bakıyorlardı. Arkadaşım, "Rüya gördün herhalde" dedi. Evet ne yazık ki düştü.

Arkadaşımın babası, tuvalete gitmek için üçümüzün yattığı salondan geçerken kapıyı açmıştı. Ne garipti, İmran'ın ölüm haberi, beynimde korkunç bir girdap yaratarak büyürken, belleğim, bu karabasandan minik bir kaçış yolu bulmuş, bir düş uydurmuştu. O düş, ölümün korkunçluğunu bir an için içimdeki varoşlara iterken, sesim umutla yükseldi: "Neden geç kaldın İmran?"

Sabah, İmran'ın resmini gazetelerde gördüm. İşte karşımdaydı. Ölümü gerçekti. İnanmamak için tutunabileceğim tek bir dal kalmamıştı. Ölümünün acısıyla yandım kavruldum. İmdadıma koşan yine İmran oldu. Ona ıstırap ve acıyla anılmak yakışmazdı. O ki, en umutsuz anlarda bile, kederi ve yılgınlığı yanına yaklaştırmamıştı. İmran demek, saçından tırnağına umut ve iyimserlik demekti. Kavga ve direnç demekti.

O, güneşin, bütün karanlıkların içinden sıyrılarak, günün birinde, ait olduğu sınıfın hayatına aydınlık bir gelecek olarak doğacağını biliyordu.

İşçi sınıfının ve bütün insanlığın geleceği için savaşmıştı. Bunun için ben de, ölüm acısının üzerime kederli bir sis bulutu olarak çökmesine izin vermemeliydim.

İmran'la yaşamımızın en güzel, en değerli anlarını paylaştık ve o benim içimde kök saldı. Öldürenler, devrimcileri fiziksel olarak ortadan kaldırabiliyorlardı ama onların gücünün yetmediği, kötürümleştirmeyi başaramadıkları şeyler de vardı; özgürlük tutkusunu, yoldaşlığı öldüremiyorlar, kirletemiyorlardı.

İmran'ı böyle anacağım ve o, öyle anılmalıdır.

Bir kez daha onunla ilgili bir anımı anlatmak istiyorum. Sık sık yaptığımız akşam yürüyüşlerinden birindeydik. Doğa, her zamanki cömertliğiyle önümüzde açılıyor, duygularımızı usul usul okşuyordu. Sonbahar geçti geçecekti ama nazlanıyordu. Yollara dökülen yapraklar nedense süpürülmemiş, kaldırım yüksekliğine kadar birikmişlerdi.

"Bak, ayaklarını basınca, yapraklar ne güzel çıtır çıtır ediyor" dedi İmran.

Sesi ne kadar çocuksu ne kadar yumuşaktı.

Ve o gün sesindeki çocuksuluğa şaşırdığım. Temiz yürekli adam, başka sonbahar görmedi. Yaşamı boyunca, ölmeyi göze aldığı inancı için mücadele eden bu insan, en sevdiği mevsimi bir daha yaşayamadı.

Şimdi sonbahar rüzgârları bir komünistin mezarındaki otları usulca okşuyor. Ama, İmran yaprakların hışırtısını duyamıyor, o yumuşak sesiyle çıtırdayan yapraklardan söz edemiyor.

Ama biliyorum ki, onun sesi, her birinin arkasına küçücük harflerle "selam" yazdığı tahta tezgâhlardan yükseliyor. Bu tezgâhları kullanan genç işçiler, kadın ve erkek komünistler, İmran'ın, onurla yaşanmış hayatından damıtılarak bugüne kalabilmiş haykırışlarını "partizan"lardan binbir emek ve sabırla ilmek ilmek çekerek dokuyorlar. İmran'ın devrimci çığlığı, yaşamlarını ortaya koyarak, işçi sınıfının gelecekle ilgili düşlerini şimdiden iğne ile kuyu kazar gibi inşa eden bu fedakâr ve gözleri aydınlık insanların çabalarında çoğalıyor.

Varsın birimiz sonbaharı bir daha hiç görmeyecek olsun...

KAHRAMANLAR YERYÜZÜNDE DE YAŞIYORDU

Örgütlü mücadele saflarına katıldığımda, Parti, yeni tanıştığım bir kavram değildi. Ancak o zamana dek, burnunu kitaplardan kaldırmayıp devrimci mücadeleye bu şekilde katkıda bulunabileceğini sanan bir insan için, parti düşüncesi ve çağrıştırdığı yaşam biçimi oldukça gizemliydi. Henüz düşünceleri yeni yeni açılmaya başlayan bir çocuğun karşılaştığı nesneler ve olaylar, onun için nasıl yepyeni problemler üretiyorsa, örgütlü olmak, aynı zamanda da gerçek içeriğiyle parti kavramıyla tanışmak da benim için çözümlenmesi gereken bir dolu gizi beraberinde getirdi.

Örgütle, disiplinli ilk ilişkimi sağlayan insan, bana verilmiş bir randevuda tanıştığım İmran'dı. Onunla karşılaştığımızda, yüzüne yerleşmiş olan sevecen gülümsemeyi hiç unutmadım. Yaşamıma anlam veren anılarımdan biri bu oldu. Şimdi farkındayım ki, benim hayatım o gülümseyişle başladı.

Oysa örgütlü mücadelenin oldukça yara aldığı, Parti faaliyetinin de aldığı yaralarla sekteye uğradığı o zor dönemlerden biriydi. Dev-

rimci fikirlerle tanışmış, örgütlü mücadeleye katılmak için yanıp tutuşan bir insandım. Bu isteğim, partinin içine düştüğü zor dönem nedeniyle disiplinli bir ilişki ve pratikle taçlanamadığından, enerjim, orada çiçeklenip yeşereceği verimli topraklara akamadı; hani neredeyse kurumaya yüz tuttu. Heyecanımın tavsaması bunun ilk belirtisiydi.

İmran'ı, işte bu ruh durumu içindeyken, uzanıp tutunabileceğim hiçbir dalın olmadığını düşünmeye başladığım bir zamanda buldum. Boşa geçen yıllarımın acısını sanki ondan çıkarmak istiyordum; karşımdaki genç adamı bir ısırgan otu gibi daladım. "Bunca sene neredeydiniz," diyor başka bir şey demiyordum. O, bu hezeyanımı sükûnetle karşıladı. Sessizce, serzenişlerimi dinledi. Benim iç dökmelerim bittikten sonra:

"Biz de yıllarca aradık partiyi. 12 Eylül'den sonra ben ve benim gibi örgütle bağı kopan birçok insan yani... Bizim yöntemimiz, belki de sana tuhaf gelecektir ama şöyleydi: Örgütle bir bağ yakalayabiliriz umuduyla, çocuklarının adı Sinan, Deniz olan, ilerici saydığımız ve gözümüze kestirdiğimiz birtakım kişilerin çevresinde dolanıp durduk. Haklısın yoldaş, eski heyecanı duyamadığını söylerken. Çünkü, işleyen demir ışıldar ancak. Uzunca bir süre, ışıldayamadık. Ama artık, üzerimizde biriken ölü toprağını atmanın, paslarımızdan arınmanın zamanı geldi..." dedi.

Bana kuru öğütler vermeyen bu sıcak insandan hoşlanmıştım. Kendi duygularını anlatıyor, bunları benimle paylaşıyordu. Kendimi, saygı duyduğum bu adamla eşitlenmiş hissettim.

İmran, karşısında duran insanın kafasında bin bir çelişkinin olduğunu, o gün henüz çözemediği bu ağırlığın altında kıvrandığını anlamış mıydı bilemem, ama onunla konuşmak bana iyi gelmişti. Yaşama iğreti olarak tutunmuş, insanlarla uyuşmazlığı olan bir kitap kurduydum ben; İmran, bunu belki de anlamıştı. Ama aramızda kurulan bağ bir daha hiç kopmayacaktı. Devrim için savaşanların dünyasına katılmıştım; o, bunun tesadüf olmadığına, beni inandırdı.

"Hepimiz bir yerlerden bulaştık devrim sevdasına" diyordu. "Kimimiz, senin gibi, önce okuduklarından öğrenip bilgilerinin pratikte geçerliliğini sınayacak; kimimiz de, bizim gibi, önce sadece ekmek parasını doğrultmayı düşünerek, ha babam çalışıp işçilik yaptıktan sonra bir gün, kimin için çalıştığının farkına varıp okumaya, öğrenmeye çalışacak. Ne çıkar, parti, soyu, sopu, alışkanlıkları, kentleri, dilleri farklı insanları ortak bir duyguda birleştirmiyor mu eninde sonunda. Bak ikimiz de içimizde aynı özlemi taşıyarak buradayız. Özgür olmak istiyoruz değil mi?" Ne güzel konuşuyordu. Ben kitaplardan çok şey öğrenmeme karşın, beni yaşamaktan alıkoyduklarını düşünerek onlara tepki gösteriyordum. Öyle güzel bir insandı ki, "Kitap kurdu olmana kızacağın yerde buna çok şey borçlu olduğunu anımsamalısın bence," diyerek yatıştırdı beni.

Okuma tutkusu bende ortaokul yıllarında başlamıştı. Kitapların dünyasında yaptığım sayısız hayali yolculuk, bana dostluğu, arkadaşlığı, insanları tanımayı öğretmiş, ufkumu, yaşamın değişik renklerine açmıştı. Kitaplarda kahramanlarla tanıştım. Bu kahramanlar, haksızlıklara karşı ölümü göze alarak mücadele ediyorlar, sevdikleri ya da inandıkları bir dava uğruna insanüstü çabalara giriyorlardı. Hiçbir şeyleri yoktu, sahip oldukları tek şey ruhlarının zenginliğiydi. İşkencelere uğruyorlar, yerlerini yurtlarını terk etmek zorunda kalıyorlar, sevdiklerini yitiriyorlar; yine de yılmıyorlar, yollarından dönmüyorlardı.

Oysa, yaşadığım kentte insanlar, bir tek hırs tanıyordu. Bu hırs, para kazanma, köşeyi dönme hırsıydı. İnsanlar arasında parayla kirlenmemiş bir tek ilişki kalmamıştı. Herkes birbirinin kuyusunu kazıp, arkasını dönenin hakkında dedikodu yapıyorlardı. Bütün dünyanın böyle olduğunu, bütün insanların böyle yaşadığını sanıyordum. Kitaplar, idealleri için savaşan kahramanların dünyasına sızarak sığınabileceğim bir korunak oldu. Dışımdaki kötü dünyaya bütün kapılarımı kapatıp kahramanlarımın peşinden sürüklendim. Onlarla sevinip onlarla başardım ve onlara âşık oldum. Ama benim gerçek yaşamda bir tek dostum bile yoktu ki...

Okuduğum kitaplardan biri beni çok derinden etkilemişti. Panait Istrati'nin "Arkadaş" adını taşıyan kitabı, aradığım dostlukları bulabileceğim umudunu vererek beni heyecanlandırdı. "Arkadaş"ın öyküsü uydurma değildi. Yazar da tıpkı benim gibi yıllarca kendisine bir dost aramış ve sonunda "Arkadaş"ı bulmuştu. Kahramanım Adrian'la kendimi özdeşleştirdim. Benim için, inançlarım, kitap sayfalarında hayat bulabilecek, gerçek yaşamda ise toz olup uçabilecek, hayal olmaya mahkûm bir fanteziyken, Istrati'nin Adrian'ı gerçek yaşamla aramda bir koridor oluşturdu. O, benim ilk umudumdu, sarsılmıştım. Benim gibi düşleriyle ve düş kurarak yaşamayı seven birisi için "Arkadaş" yine de bir parça düşsel öğeler içeriyordu. Bu ise benim için yumuşak geçiş olanağı sağladı. Belki de bunun için; gerçek bir öyküye dayanmış olmasına karşın, bir parça düşsel olduğu için kitabı sevmiştim.

Adrian'ın arkadaşı, bir börekçi dükkânında paçavradan giysileriyle, Fransızca aslından "Jack"ı okuyarak onu hayrete düşüren bir bitliydi; Mihail'di. Mihail'in hem bu kadar derbeder ve düşsel ama o kadar da gerçek bir varlık olması benim içimdeki telleri titretti. Bu kitabı şimdi okusam, beni yine heyecanlandırır mı bilmiyorum ama o zamanki ihtiyaçlarıma tıpatıp denk düşmüş, bir ayna tutarak duygularımı bana yansıtmıştı.

Çok geçmedi, ben de kendi "Arkadaş"ıma rastladım. Üniversiteye başlamıştım. Oturduğum sıramın az ilerisinde oturuyordu. Yüzü bir kız çocuğu çizgilerine sahip olmaktan daha kurtulmamıştı. Siz bu görünüme aldanıp ona aldırmadan gelip geçerken, bu yeni yetme kız çocuğunun ettiği akıllı laflardan etkilenmeden edemez, durup alıcı gözle bakmak zorunda kalırdınız. Bu "Arkadaş" öyle Mihail gibi sefalet içinde yüzmüyordu ama onun da Mihail gibi dingin ve dinlendiren bir kafası vardı. Yüreği, sadece içinde büyüttüğü dostluk için atar, gözleri muzip ve ışıltılı bakardı. Dostluğun kalp atışlarını duyabilen hassas bir kulağı, kurnaz, ışıltılı gözleri vardı.

İkimiz de çok gençtik. Bizim yaşımızda insanların idam edildiğini biliyorduk ama daha on yedisindeydik. İnsanlığın en güzel

ideallerinin ve umudun çamurla sıvanmaya çalışıldığı o karanlık günlerde çok şeyi paylaştık. Ben, onun yaydığı sıcaklıktan ısındım. Arkadaşımdan çok şey öğrendim. O, bir devrimciydi ve ben onun elini tuttum.

Elimi reddetmedi. İkimiz de aynı duygular içinde, bir sevgi seliyle sürüklendik ve dünyanın en güzel şeyi olan dostluk iksirini birbirimizin yüreğinden içtik. Bizim dostluğumuz yalnız "kendisi için" yaşanan bir dostluk değildi; ikili bir bencillik olmadı. Bu türden dostlukların bir süre sonra doygunluğa ulaşarak çözülmeye başlaması kaçınılmazdır. Bizimkisi, ikimizdeki potansiyeli açığa çıkararak, iyi ve doğru bir şeyler yapma arzumuzu kamçılayarak güçlendi. Derinleşen ve enginleşen sevgimizin akıntısında ilerlemeye çalışan iki küçük tekne gibiydik.

Ama dışımızdaki azgın dalgalara karşı nasıl korunacağımızı, onlarla nasıl mücadele edeceğimizi bilmiyorduk. Bize yardımı dokunacak bir rehberimiz yoktu. Bir gün, o sıralarda tanıştığım biri, iki kişilik adamızın yoksulluğunu yüzüme vurdu. Bana, "Sen akvaryumda yüzen, kendisini camlarla sınırlayan bir balığa benziyorsun. Oysa insanları sevmeden, insanlık sevilemez ve onun kurtuluşu için mücadele edilemez. Sana önerim dostluklarını arttır ve bir işe gir, çalış. Hayata karış biraz," dedi.

Onun önerisinin yararı olup olmayacağı konusunda hiçbir fikrim yoktu. Bütün denenmemiş şeyler gibi, çalışmak beni ürkütüyordu. Bu ürküntüyle boğuşmaktansa bir an önce işe girmeyi tercih ettim. Çalışma hayatı, ilkin tıpkı güneş çarpması gibi beni sersemletti. İlk işi, sonrakiler izledi. Çalışırken, işçileri ve onların ait olduğu sınıfın özelliklerini tanıma fırsatı buldum. İmran'la tanıştığımda, işçi sınıfıyla kurduğum kişisel temas sırasında bol bol yaptığım gözlemlerin sistematik ve işe yarar bir bilgi haline dönüşmesi ihtiyacına çözüm bulmak için sorduğum binlerce soruyla doluydu kafam... Keşfettiğim yeni hayatlardan huzursuzdum.

Siteler'deki bir işte, o bölgedeki bir sürücü kursuna kursiyer kazandırmak için çalıştığım zamanlar, yaşamımın dönüm nokta-

sı oldu. Beş yüz bin lira karşılığında alınabilecek derslere katılmak isteyen adayları saptamak üzere gün boyu dolaşıyordum. İşyerlerini dolaşırken karşılaştığım işçilerin, bu rakamı duyunca yüzlerinin aldığı ifadeyi aradan geçen bunca yıla rağmen hâlâ hatırlarım. Onların eline geçen paranın tümü bile beş yüz bin lira değildi. Ama ben, akvaryum balığı, "Sizi kursa yazalım mı?" diye soru soruyordum.

Yaptığım iş bir trajediye dönüşmüştü. Zaten patronların çoğunun arabası ve dolayısıyla ehliyeti vardı. O yüzden iş saatlerimi işçilerle sohbet ederek geçirmeye başladım.

Uğradığım her işyerinde çay ikram ediliyordu. Ayıp olmasın diye hiçbir bardağı reddetmeden içerken atölyelerde çalışan çıraklarla; bu, çocukluklarını yaşayamadan büyümek zorunda kalan küçük adamlarla, aramızda güzel ilişkiler kuruldu. Zaman zaman arkadaşlarımla birlikte dolaştığım bu atölyelerde, çıraklar, zamanlarına bir renk kattığımız için onları eğlendirecek bir farklılık bulduklarından bizimle ilgileniyor, sevgilerini esirgemiyorlardı.

Buralarda kadınlara pek rastlanmazdı. Küçük çıraklara ilginç gelen, kendi mekânlarına gelen bu karşıcinsten insanlardı. Sürekli, göz hapsindeydik, ama yüzümüze bakışları kaçamaktı. Birbirlerine dirsek atıp kıkır kıkır gülerlerdi. Bir tanesi en fazla on yaşında görünüyordu. Yaşını sorduğumda, kendisine soru sorulup onunla ilgilenilmesinden açığa vurduğu bir gurur duyarak yanıtlamıştı: "13"

Bütün çıraklar, toza, pisliğe bulanmıştı. İliklerine kadar sömürülüyorlar, normal gelişme imkânı bulamayan bedenleri erken yaşta kuruyor, sanki hiç büyüyemiyorlardı. Onların görüntüleri, şimdiye kadar okuduğum kitaplarda hiç sözünün edilmediği bir gerçekle yüz yüze getirmişti beni. Bu öykü şimdiye dek okuduklarıma benzemiyordu. Sitelerdeki çırakların yaşamlarıyla ilgili izlenimlerimi ve üzerimdeki etkilerini daha sonra İmran'a da anlatacaktım.

Beni dikkatle dinleyip:

"Ben de Site'de işçiyim ama siz oralarda dolaşırken, karşılaşma-

dık sizinle. İşte böyle, gördünüz ya; babalarımız bizi çok küçük yaşlarda ustaların eline verirler, ve 'Eti senin kemiği benim' diyerek teslim ederler onlara," demişti.

İmran, kendisinin de içinde yaşadığı bir ortamı gözleyen bir öğrenciyle ilk kez karşılaşmıştı. Anlattıklarıma şaşırmış gibiydi. Ona, kendisini anlatmıştım bilmeden. Bana verdiği yanıtla, onun da bir site işçisi olduğunu öğrenince bu kez şaşırma sırası bendeydi.

Karşımdaki komünist işçinin yüzüne bu kez daha dikkatle baktım. En fazla yirmi beşinde görünüyordu; kıvırcık saçlı, kavruk vücutluydu. Gözümde, onu yağlı tulumları içinde bir çırak olarak canlandırdım. Gülümsüyordu. Ama bu gülümseme, sitelerdeki sıradan işçilerde gördüğüm gibi, bütün yaşamı boyunca ezilmekten dolayı sinikleşmiş bir insanın dudaklarına yerleşmiş iğreti bir gülüş değildi. Bir iç huzurunun ifadesi, kendi içinde verdiği savaşlarda muzaffer olmuş bir komutanın anlamlı bir mimiğiydi.

Bana, Genç Komünistler Birliği'ni anlattı ve yazdığı bir yazıdan, Siteli genç çırakların ve işçilerin sorunlarını anlatan bir araştırma yazısından söz etti. Hemen görmek istedim elbette.

İmran'ın yanından ayrıldığımda, site işçilerinin arasında dolaşırken edindiğim ve artık, eskisi gibi yaşayamayacağım inancını içimde büyüten gözlemlere, şimdi de bu komünist işçinin anlattıkları eklenmişti. İmran'ı, çırakların yüzlerinde onun çocukluk haliyle görmüştüm sanki. Ve o çocuk büyümüştü. Bir komünistin yanından ayrılmıştım, görüşmemiz bittiğinde. Bu ayrılık, yeni bir yolun başlangıcıydı benim için.

Site işçilerinden çok şey öğrenmiştim ama öğrendiklerim, işçi ve emekçi sınıfların sorunlarını ve onların bir sınıf olarak tarihsel önemlerini anlayabilmemi sağlayacak düzeyde değildi henüz.

Onların gündelik hayat içindeki kaba saba davranışlarına tanık olup, içinde yüzdükleri koyu cehaleti fark edince, "bunlar nasıl devrim yapacak" diye kuşkuya düştüğüm çok olmuştu. Devrim, bilinçli bir kalkışma gerektiren ciddi bir işti, ben bu cevheri karşımdaki

insanlarda göremeyince, devrim yapma yeteneğinin bu sınıfta olmasının mümkün olmadığına inanmaya başlamıştım.

Bir memur semtinde yaşayan, az çok varlıklı bir küçük burjuvaydım. Bazen yoksul emekçi semtlerine yolum düşer ve onların bindiği otobüslere bindiğimde, bedenlerinin yaydıkları ağır kokudan ve gürültülü konuşmalarından rahatsız olur, yüzümü buruştururdum.

Gorki, bu insanları anlatmıştı kitaplarında, gündelik hay huy arasındaki bayağı ve kaba saba yönlerini, mertliklerini, kıyıcı dövüşkenliklerini; ama bütün bunların yanı sıra özgürlüğü yaratmaya muktedir tek sınıfın onların sınıfı olduğunu... "Ana"yı okumuştum. Bu romanın kahramanı Pavel de bir işçiydi. İşçilerle ilgili izlenimlerimin yol açtığı yanılsama nedeniyle sosyalizmden bahsederken, ben, onun işçi olduğunu unuturdum. Öyle güzel konuşuyordu ki, işçi olması söz konusu olamazdı. O anda benim için Pavel, sınıfından soyutlanır, hayali ve bir sınıfa mensup olmayan, böylece sadece kitaplarda yaşayabilen bir karakter olurdu.

Benim kafamdaki militan, entelektüel olmalıydı. Kahramanlar, ancak bu özelliklere sahip insanların arasından çıkardı. Bilgi, bilinç, aydınlanma gibi kavramları bir aydınla birlikte düşünürdüm ancak. Şimdi, İmran, kitaplardan edindiğim duyguyu yerle bir ediyordu.

Küçük kırmızı balığın akvaryumdan çıkma zamanı gelmişti.

Tek süsü, doğallığı olan bu komünist, yalın ve dolambaçsız üslubuyla gerçekleri bir şamar gibi yüzüme vurarak beni irkiltiyor, usul usul eğitiyordu. Karamsarlıklarımı, çelişkilerimi, içimde büyüyen kördüğümü çözüyor, moral veriyordu. İmran, benim için, kitaplardaki donmuş, hiçbir yaşam işareti vermeyen kahramanları yeryüzüne indiren, onların yaşadığına kendi eylemiyle tanıklık eden bir insandı. Evet, o bir insandı.

Istrati'nin arkadaşıyla, umudun düşsel mavisini giyinmiştim; İmran'la, bu mavi örtü parçalandı. Özgürlük dünyasının hırçın

kızıllığına dalarak kulaç atmama yardımcı oldu. "Arkadaş" şimdi yoldaştı.

Yoldaşla topu topu üç dört kez görüşebildik.

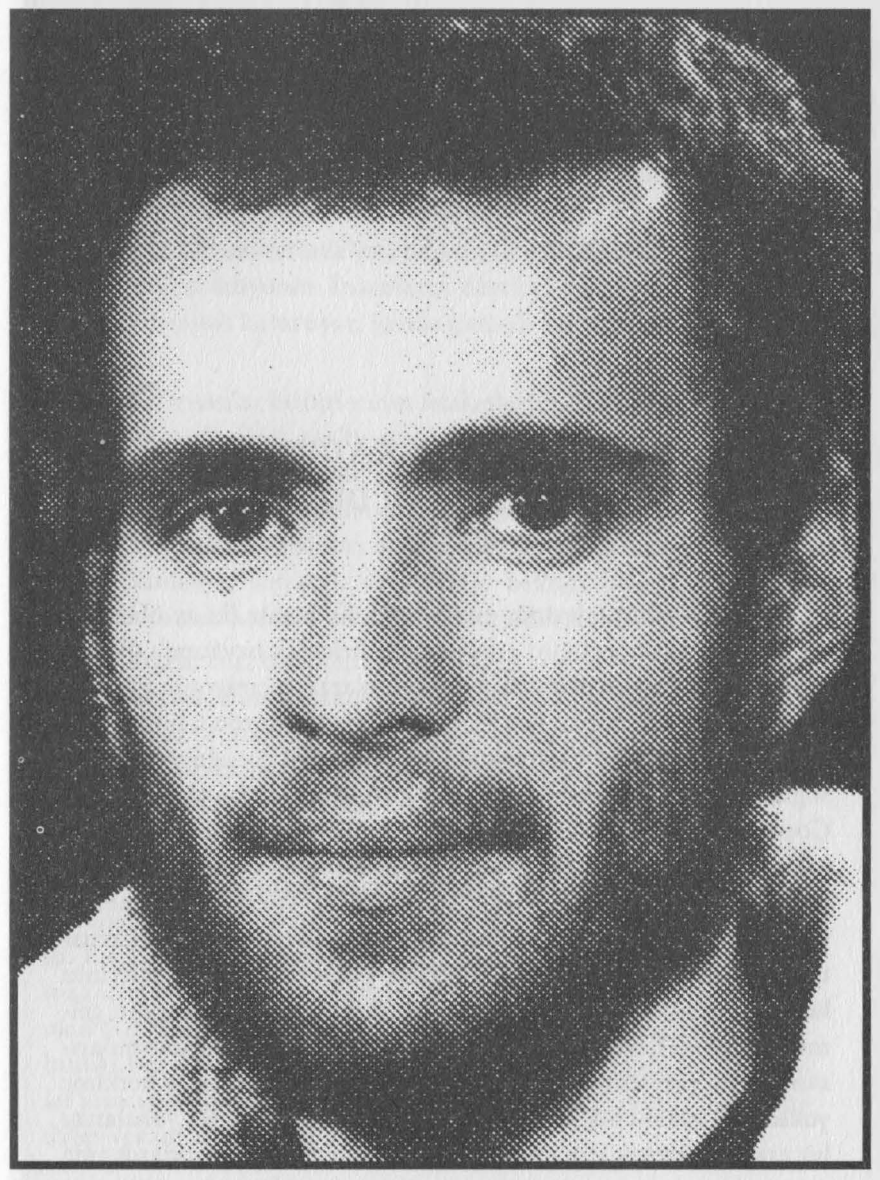
Lenin'in kendisini ziyaret etmesinden sonra Rosa, güncesine "Yüzü, bakmaya doyamadığım çirkin yüzlerden; iki gün içinde beni tam dört defa ziyaret etti" diye yazmış. Bir yoldaş ziyaretinin ya da buluşmaların kıvandırıcılığını fazla söze gerek olmadan ne güzel ifade etmişti. İmran'la her buluşmamız da bende olağanüstü güzel duygular uyandırdı. Devrime, aydınca bir yakınlık duyan bir küçük burjuvanın bütün önyargılarını yıkmış ve ondan yeni bir insan ortaya çıkarmıştı. Bu gize, ancak bir komünist işçi sahip olabilirdi.

İmran'ı anlatırken daha çok kendimi anlattığımın farkındayım. Ama bir insanı, ancak işiyle ve eserleriyle tanımlayabilirsek eğer, böyle bir yöntemi tercih etmem mazur görülecektir sanırım. Çünkü ben, İmran'ın üzerinde özenle çalıştığı, bir kuyumcu titizliğiyle işlediği insanlardan biriydim. Çetin ve sancılı bir süreçten geçerek devrimci olmam, onun etkisiyle mümkün oldu ve bu devrimci insan onun eseridir.

Biliyorum ki, yaşayıp da bu sözleri duyabilseydi, aydınlık yüzüne mütevazı bir gülüş yayılacaktı. Bunu görür gibiyim.

Bana, sanatı ve incelmiş kültürel ürünleri sevdiren edebiyat devlerini, ozanları düşündükçe bu yiğit ve komünist işçinin yaşam serüveninin insanlara anlatılmasının işlevini kavrıyor ve daha çok umutlanıyorum. Kim bilir, bana devrimi öğreten bu insanın öldükten sonra anlatılacak anıları başka insanların da komünizme kazanılmasının etkeni olacaktır.

Bir şair için "Yaşamı bir şiirdi, geriye kalan ise dipnottu." diye yazılmıştı. İmran Aydın'ın yaşamı ise ihtilal ateşini tutuşturan bir isyandı ve o kadar açıktı ki, geride hiç dipnot bırakmadan yaşandı. Bu kitap işte bunu anlatabilirse...

SIRADAN BİR EV KADINIYDI; YOLDAŞ OLDU

Evlenip kayınvalidesinin evine yerleşeli, henüz iki ay olmuştu. Bu iki ayın nasıl geçtiğini anlayamadı. Bekârlık hayatında olduğu gibi yeknesak ve sürprizlerden yoksun olarak geçmiyordu günleri. Bu sürprizler her zaman hoş ve sevindirici olmuyordu tabii ki. Yeni evine taşınalı bir hafta olmuştu ki, komşusunun çocuğu şiddetli bir soğuk algınlığına yakalanarak ölüp gitti. Komşuları çok yoksuldu. Çocuklarının cenazesini alabilmek için ödemeleri gereken hastane masraflarını karşılamaya güçleri yetmediğinden çaresizlerdi. Yanı başında tanık olduğu bu felaketten acı duydu. Yoksulluk, bilmediği bir şey değildi onun için. Yanlarında kaldığı kayınvalidesi ve kaynatası da geçimlerini kıt kanaat sağlayan, günü nasıl geçireceklerinin hesabını yapmak zorunda kalan yaşlı insanlardı. Bu eve gelin gelmeden önceki hayatı da yoksulluk içinde geçmişti. Ama komşularının acı ve çaresizlik içinde kıvranmasına neden olan o korkunç yokluk ve yoksunluk durumuna benzemiyordu bu. İki yakalarını bir araya toplamak için onlar da olağanüstü çaba harcıyorlardı ama

ölümcül raddeye gelmemişlerdi hiç. Yoksulluktan ölünmesine ve ölen çocuğun cenazesinin alınamamasına ilk kez tanık oluyordu.

Oysa küçük çocuk kısa bir süre önce annesinin kollarında ne kadar keyifliydi. Gülüyor, kendisine gösterilen ilgiyi yanıtsız bırakmıyordu. Anasının sıcak kollarından ölümün soğuk kucağına geçen bebeğin gülüşleri solmuş, annesinin yüreği daralmış evden bir tufan geçmişti. Bu yoksul aile perişandı.

Genç kadın çevresinde yaşanan derin yoksulluğu elinden hiçbir şey gelmeden izliyordu. İnsanların düştüğü çaresizlik, yaşadıkları acılar dünyasını karartıyor, içinde giderek kabaran bir öfke birikiyordu.

Yoksul insanlar birbirlerinin felaketlerini ellerinde bulunan çok az şeyleri paylaşarak azaltmaya çalışır, birbirlerinin acısını kendi acıları gibi bilirler. Onun evinde hiç değilse bir soba vardı. Bu yüzden ısınmak için evine gelen çocuklara kapısını açar, bir parça ısınmaları için onlara yardımcı olurdu. Gözleri umutsuzluk içinde irileşmiş annenin, acıyarak ve şefkatle baktığı bebeğini, sobanın yanında canlandırmaya çalıştığını hatırladıkça kahroluyordu.

Taş kesen, cılız bedenlerini, hastalığın kolayca avlayıp yere sereceği cansız vücutlarını onun evinde yanan bir parça ateşle diriltmeye ve ayakta tutmaya çalışan bu küçücük insanların verdiği yaşam kavgasını yüreği burkularak izliyordu. O kadar acı çekiyordu ki, ruhu sükûneti özler olmuştu.

Yine de yeni evindeki yaşantısından memnun olmaya, küçük şeylerden mutlu olmaya çalışıyordu. Buradaki toprağa kök salmaktan başka çaresi de yoktu zaten. Hiç değilse eskisi gibi yalnız değildi. Eşiyle zaman zaman hoş şeyler yaşadıkları da oluyordu. Yoksul insanların acılarını bir kenara bırakarak eğlendikleri tek ortam olan düğünlere gitmeyi seviyordu. Evinden çıkıp arkadaşlar edinebildiği, sosyal ilişkilerini geliştirebildiği yerlerdi düğünler. Düğünler kısacık bir özgürlük imkânı, bir soluklanmaydı onun için. Bütün diğer yoksul kadınlar gibi.

Devrimcilerle daha bekârlık yıllarında tanışmış; onların hesapsız, dürüst ve içten tavırlarından etkilenmişti. Kendi kendine evleneceğim insan bunlara benzemeli diye düşünüyordu.

Bir gün şimdi eşi olan genç adamla tanışmışlardı. İşçiydi. Bu yüzden ailesi onunla evlenmesine izin vermek istemiyordu. Tam dört yıl süren bir didişmeden sonra ailesini evlenmesine ikna edebildi. Babası, kızına talip olan bu adamı işçi olduğu için beğenmiyor, hali vakti daha yerinde olan taliplerini tepip "basit bir işçi"yi seçtiği için kızgınlık duyuyor ve kızını aptallıkla suçluyordu. Oysa kendisi de bir emekçiydi. Genç kadın kendisi de emekçi olduğu halde, babasının sevdiği adamı işçi diye küçümsemesini çok yadırgadı ve çok üstüne geldiği bir gün ona, "Bir işçi sevilemez mi? Anama yazık olmuş o zaman, seninle evlendiği için, öyle mi?" dedi. Ama babasının nedenleri bu kadarla bitmiyordu. Babası, genç adamı, "siyasetle uğraşan adamdan sana hayır gelmez" diye reddetmekte diretiyordu.

EVİNİN DIŞINDAKİ EZGİYE KAPISINI AÇTI

Bir hafta sonuydu. Bir pikniğe davet edildiler. Pikniği, eşinin evlerine sık sık uğrayan bir arkadaşı düzenlemişti. Bu adamın adı İmran'dı. İmran da, eşi gibi, bir işçiydi. Sakin görünümlü, hatta, insanda çekingen olduğuna dair bir izlenim bırakan bu genci, aslına bakılırsa pek de fazla tanımıyordu. Hakkında bildiği tek şey İmran'ın, eşinin çocukluk arkadaşı olduğu ve birbirlerini çok sevdikleriydi. Kayınvalidesinin evi her zaman çok kalabalık olduğu için, İmran onlara uğradığında, eşi konuğunu alıp kendi odalarına götürür orada saatlerce konuşurlardı. Bu yüzden, İmran'la ilişkisi selamlaşmanın ötesine taşamadı birbirlerine merhaba ve güle güle demekten başka bir şey söyleyemediler. İmran'ın ince, uzun, keskin yüz hatlarına sevimlilik ve yumuşaklık katan kumral kıvırcık saçları vardı. Davranışları rahat ve ölçülüydü. Genç kadında hep bir güven duygusu uyandırmıştı.

O hafta sonu gittikleri piknikte onu daha yakından tanıma olanağı buldu. İmran pikniğe gelirken yanında bir sürü kitap ve dergi getirmişti. Birlikte yenilen eğlenceli bir piknik yemeğinin arkasından kitap ve dergilerini ortaya çıkardı. Birden ateşli bir tartışma başladı. Konuşmaların arasında daha önce de duyduğu ama anlamakta zorluk çektiği kelimeler geçiyordu. Tartışmayı İmran başlatmış olmakla birlikte, konuşulan konular herkesi sarmış, orada bulunan bütün insanlar söyleyecek neleri varsa söylemeye başlamışlardı. Herkesin çorbada tuzu oluyordu, ama kendisinin ne kadar bilgisiz olduğunu düşünüp utandığından susuyordu. Sanki konuşulanlar başka bir dildendi. Yine de dikkatle dinleyerek arkadaşlarının ne demek istediğini anlamaya çalışıyordu. Ne diyordu İmran, "Yoksulluğun asıl sebebi toplumun burjuvazi ve proletarya olarak iki sınıfa bölünmesi; burjuvazinin, proletaryayı ve emekçi halk tabakalarını sömürmesidir."

Birden gözünün önüne çocuğu ölen ananın yüzü geldi. Bebeğin ölümüne dek gözünün önünde cereyan eden olayları hınç duyarak hatırladı. Belleği ananın acısını yeniden bilinçaltından bulup su yüzüne çıkarmıştı. Tartışmanın bu noktasında ortamdan uzaklaştı, kendi ruhundaki fırtınayla uğraşmaya başladı. İmran'ın sözleri ipinden kopan tespih tanelerinin yuvarlanışı gibi düşüncelerini birbiri ardından herekete geçirdi. Keder bütün yüreğini kapladı. Bu duyguyu tanıyordu. Çocukluk yıllarına geri döndü birden.

Henüz sekiz yaşında bir kız çocuğuyken, bir kapıcı çocuğu olduğunun farkına nasıl vardırıldığını anımsadı.

Bir gün, babasının kapıcılık yaptığı apartmanda üst katlardan birinde oturan bir kiracı, evin çok sıcak olduğunu söyleyerek babasının kaloriferi kapatmasını istemişti. Ama kalorifer kapatılınca da alt katta oturanlar üşümeye başladı. Bu kez de onlar soğuktan yakınarak kapıcıyı uyarmış kaloriferi açmasını istemişlerdi. Babası kaloriferi tekrar açmak zorunda kalınca yönetici hışımla yaşadıkları kapıcı dairesine damlamış, "Sen bu yakıtın neyle alındığını biliyor musun?!" diye bağırmaya başlamıştı. O kadar öfkeliydi ki, bu

bağırıp çağırma sırasında işi bırakıp gitmesini buyurmuştu. Babası adama "efendim, benim çocuklarım var," diyor, bin bir özür kelimesini art arda sıralayıp yalvararak öpmek için adamın eline uzanıyordu. Katı yürekli adam, sonunda babasını kovmaktan vazgeçti.

Bu manzarayı öfkeyle seyreden küçük kızın içinden, gidip yöneticiye bir tekme atmak geçmiş, babasının bu adamın elini öpmek istemesine fena halde içerlemişti. Babasının aşağılanması o gün çocuk ruhunu çok incitmişti. Küçük kız büyüdükçe, duyduğu bu ezikliğin başına gelen ne ilk ne de son kötü duygu olduğunu anlayacaktı. Bir apartman yöneticisinin ağzından çıkan laflara bağlanmış olan hayatlarının bundan sonra da asla kendilerine ait olmayacağını sezinlemişti. Bir kötü adam babasına haddini bildirmiş ve statükolarının farkına varmasını sağlamıştı. Yeryüzünde kapladıkları yer konusunda ona küçük bir hatırlatmada bulunacak birileri daima çıkmıştı. Her olayda ve her fırsatta içindeki eziklik duygusu ve henüz kime ya da neye yönelteceğini bilemediği öfke körüklenmişti.

Yine bir başka gün, tatile giden apartman komşularından birinin evi soyulmuş, altınları çalınmıştı. Hakkında şüphe duyulan ilk insan yine babası oldu. Komşular şikayetçi olunca apartmana dolu şan polisler, babasıyla birlikte onu da "yaşı küçük belki ağzından laf alınabilir" umuduyla karakola götürdüler.

Babasını elleri ve ayakları bağlanmış olarak karşısına oturttuklarında küçük kız derin bir üzüntü duydu. İçindeki kırıklık onarılamaz derecede büyümüştü. Babası, tıpkı ara sıra pazara götürüp sattıkları tavuklar gibi bağlanmıştı. Gururun kırılması, aşağılanmak gibi kavramları henüz bilmiyordu, ama o gün hissettiklerini daha sonra uygun kelimeler bularak tanımlayabilecekti. Babasına duyduğu acıma, haksızlığa uğramaktan duyduğu hınçla birleşip içinde isyanı harmanlayacaktı. Ama buna henüz vakit vardı. Onun konumundaki bir çocuğun yapabileceği tek şeyi yaptı; ve "ama babam tavuk değil ki" diye bağırarak çığlık çığlığa ağlamaya başladı. "Baban altınları aldı mı?" diye onu sıkıştıran polisler, onun canhıraş feryatlarından

yıldılar. Bu olaydan sonra babayla kız arasında hazin bir dert ortaklığı kuruldu. Küçük kız, artık, zenginleri, kendileri, gibi fakir insanlara zarar veren insanlar olarak gördü. Onların kötülüklerinden hep kaçınmaya çalıştı. Babasını işten kovmaya kalkışan yönetici ve onu hırsız diye şikayet eden kişiler, ve benzerleri, her an onları incitebilecek, hayatlarını tehlikeye atabilecek zenginlerdi. Nefret etmeyi ve kendini korumak gerekliliğini çocuk yaşta öğrendi. Bu insanlardan kendi tarzında öç alma fırsatlarını hiç kaçırmadı.

Çocukluğuna yaptığı bu yolculuktan geri döndüğünde İmran'ın konuşması devam ediyordu: "Yoksulluk alt edilebilir; sömürü yok edildiğinde," diyordu şimdi de.

"Peki nasıl olacak bu?" Kendi sesiydi duyduğu. İmran'ın sözünü kestiğine utandı. İmran ona gülümsedi. Onun merakından ve aceleciliğinden hoşlanmıştı. İmran'dan o gün aldığı yanıt, kafasındaki sorunu tamamıyle çözmedi; tersine yanıtlarının verilmesi gereken bir yığın başka soruyu gündeme getirdi.

"Peki nasıl?" "Peki nasıl?" durmadan bunu soruyor ve bu soru onu huzursuz ediyordu. Bir şeyi fark etmişti ama; aydınlanmasının, okuyarak öğrenmeye bağlı olduğunu. Evlenmeden önce de kitapları severdi. Okumak onu eğlendirip oyalayan bir meraktı o zaman, bu yüzden bir tutku olmuştu onun için. Sayfaların arasında hiçbir şey aramadan dolaşıyor, kelimelerin ormanında dolaşırken kaybolmaktan haz duyuyordu.

Şimdi de sorularına yanıt bulmak için okuması gerekiyordu. Kitaplar onun için zevk veren nesneler olmaktan çıkıp bir ihtiyaç haline gelmişti. Başkalarının nezdinde harcanacak bozuk bir para gibi görülen yoksul insanların hayatlarını ve böyle yaşamak zorunda kalış nedenlerini, kurtuluşun olanaklarını kitaplardan arayacaktı. Önünde aşılması gereken bir dağ vardı. İmran'ın yardımını istemeye karar verdi.

"Okurken anlayamadıklarımı sorabilir miyim sana İmran?" O, yüzünde her zamanki rahatlatıcı gülümsemeyle "Tabii." demişti. İçine bir ışık düştü; sıcacıktı.

Dolu dizgin okumaya başladı. Birçok şeyi kavrayamıyor ve bunalıyordu gerçekten de. Ama insanı dirilten bir huzursuzluktu bu. Dünyanın diğer emekçilerinin verdiği kavgaya kendisini yakın hissediyor, yerinin dövüşen, mücadele eden insanların yanında olduğunu düşünüyordu. İçindeki sorumluluk duygusu büyüdükçe, bir şeyler yapma arzusu, yüreğinde büyümek isteyen bir fide gibi sulanmayı bekliyordu. Bilgi, ekmek ve su kadar büyük bir ihtiyaçtı şimdi.

Öğrendikçe, çocukluğundayken içine tohumları ekilen, ama hiçbir zaman berrak bir bilinçle tanıyamadığı için körleşmiş ve sadece içgüdüsel olarak yönelttiği tepkilerin nedeni olarak kalmış nefret şimdi şekil değiştiriyordu. İnsanlara kapatarak buzdan bir kale haline gelmesine sessiz kaldığı yüreğinin giderek kendi türünden insanlara yumuşadığını, anlayışlı bir sevecenlikle dolduğunu hissediyordu. Babasına duyduğu kızgınlık da ortadan kalkıyordu; genç kadın öğrendikçe olgunlaşıyordu.

Kendisini her zaman çocuklarına hediye götürmek için durmadan çuvalına bir şeyler tıkıştırmaya çalışan bir anne sanırdı. Dünyanın aç ve yoksul insanlarının yaralarını sarmak için merhemlerle doldurduğu çuvalının ağırlaştığının farkındaydı. Ama bu çuvalı ne kadar ağır olursa olsun yüksünmeden taşımaya çalışır, bununla mutlu olurdu.

Şimdi eğer kendisi de işin bir ucundan tutmayacak olursa, dünyadaki kötülüklerin ortadan kalkmayacağına, bireysel çabaların ortak bir kaynağa akıtılmadığı sürece kurtuluşun mümkün olmadığını anlıyordu. Bu düşünceye ulaştığında ise, hayatını eskisi gibi sürdüremeyeceğini anladı. Amcasının bir müzik kutusu vardı. Çocukluğunda bu oyuncakla oynamaya bayılır, ondan çıkan ezgilerden büyülenirdi. Bu olağanüstü aletten çıkan melodi, bir süre sonra ona yavan gelmeye başlamıştı. Hep aynı müziği dinlemekten çabucak bıkıverdi. Onun hayatı da hep aynı ezginin tekrarlandığı bir müzik kutusu gibiydi. Kendi sesini duymaktan, bu sesi başkalarına dinletememekten, diğer insanların sesini sesine karıştırama-

maktan bıkmıştı. Evinin dışındaki ezgiye kulaklarını açtı. Şimdiye dek hiç işitmemişti bunu, yüreğinde, yalnızken taşıyamadığı ağırlıktan kurtulup kendini çağıran bu ezginin geldiği yöne doğru yürümek istiyordu artık.

Bir akşam evlerine geldiğinde İmran'a, sesindeki heyecanı yatıştırmaya çalışarak: "Ben de işçi sınıfının mücadelesinin içinde yer almak istiyorum. Bir işe yaramak istiyorum," dedi. İmran yüzündeki o bildik gülümsemeyle cevap vermişti: "Yeter ki, sen hevesli ol. Herkese görev var. Ancak önce bir işe girmen gerekiyor. Bir de ailenizin yanından ayrılıp ayrı bir eve taşınsanız daha iyi olur."

ADI İSYANDI

Zaten bir süredir taşınmak istiyorlardı. Ne var ki, hem eşi hem de kendisi bunu evdekilere, saygısızlık olur diye söyleyemiyorlardı. Artık, işi ağırdan almanın âlemi yoktu.

Taşınmak için gereken parayı zar zor denkleştirip taşındılar. İmran, bu dar günlerinde yanlarındaydı, evlerini yerleştirmelerinde yardımcı oldu. Akşama doğru çok çalışmaktan yorulup acıkmalarına karşın yemek pişirecek ne tüpleri ne de paraları vardı. Ceplerindeki bozuklukları bir araya getirdiler. Mütevazı bir sofra kurup, gazete kağıdı üzerine serdikleri yiyeceklerini yediler.

Bir süre sonra İmran, kendi küçük tüpünü getirip onlara verdi. Çünkü daha uzunca bir süre büyük tüp alamayacaklardı. Kocası yük hayvanı gibi gece yarılarına kadar çalışıyordu ama fazla mesaiye kalmasına karşın ellerine çok az para geçiyordu. Bu parayla karınlarını bile doyuramıyorlardı. İmran bir gün elinde bir büyük tüple çıkageldi. "Siteler'de bir yangın çıkmış, yangından arta kalanları ucuza satıyorlarmış. Yarı fiyatınaydı, ben de aldım. Siz bu büyük tüpü alın küçüğünü bana verin; paranız olunca bana verirsiniz," dedi.

İmran onlara sürekli yardım ediyordu ama bu yardımlar onlara asla incitici ve ağır gelmedi. Çünkü bu yapılan yardımlar, karşısın-

daki insandan umulan bir çıkarı ya da onun üzerinde kurulmak istenen hâkimiyeti gizlemeye yarayan kalkan değildi. Genç kadının ve kocasının, bu fedakârlıkları kabulünde de o insana yük olan minnet duygusundan eser yoktu. İmran'ın maddi durumu, onların edinmek istediği bir nesneyi alabilmeye elverişliydi. Onların dostluklarında böyle şeylerin lafı bile edilmezdi. Çünkü eğer roller değişmiş olsa, diğer iki insan da aynı biçimde davranmaktan sakınmayacaklardı. Ve ancak yoldaşlık duygusuyla birbirine bağlanmış insanlar böyle davranabilirlerdi, bunu sadece böyle nitelikte insanlar becerebilirdi.

Yine de İmran masaya olan ihtiyaçlarını karşılamaları için onlara bir küçük sehpa armağan ettiğinde, öylesine duygulanmışlardı ki, karı koca ikisinin de gözleri doldu.

Kadın onun bu iyilikseverliğine içten gelen bir naiflikle bir ad vermek istedi. Halk arasında melek denirdi böylelerine. Yeryüzüne ait olmayan göksel bir kavram olan bu kavramı sevmedi. Çünkü İmran ve İmran'ın temsil ettiği değerler, bu dünyada yaşanan ilişkilerin ürünüydü. Hiçbir mistik ilişkiyle açıklanamazdı. Mistik kavramlar apaçık bir tevekküle işaret edip insanın kendinden geçerek boyun eğmesini överlerdi. Ama İmran ve arkadaşları, taşıdıkları isyancı bir ruh nedeniyle yaptıkları iyiliklerin ve yardımların tanrısal bir esinden kaynaklanmadığının bilinmesini isterlerdi. Bazen insanlarla karşılıklı konuşarak, bazen de isyan yüklü şiarlarını alanlarda haykırarak, insanlarda dünyayı değiştirme duygusu uyandıran devrimcilerdi. Bütün ilişkilerin, parayla alınıp satıldığı bu düzende şekillenen insan ilişkilerini reddetmişlerdi. İnsanların birbirine içten ve pazarlıksız yaklaştığı yeni bir düzenin muştucusuydular. İçten pazarlıkları yoktu; yalın ve yakındılar. Yıktıkları, parayla takas edilebilen ilişkilerin yerine ince bir insancıllığın içerildiği, ortak değerler ve ortak amaçlar için mücadele eden insanların aralarında kurulan yoldaşça ilişkileri koymuşlardı. Bir diğer insana kardeşlik duygularıyla donanmış, dışadönük, coşkulu, üretken, savaşkan ve fedakâr yeni insanın örnekleriydiler. Şimdilik

küçük bir adayı oluşturuyorlardı ama çoğalacaklardı. Adları isyandı çünkü. İnsana insan gibi davranmayı yalnız devrimciler bilirdi. Kadın İmran'a "Asi" diye seslenmek istedi; içinden öyle geldi.

Yoldaşların yüzleri birbirine benzemezdi ama yürekleri birdi. Kocası bir gün eve hüzünlü geldi. Ne olmuştu da böyle kedere batmıştı gözleri. Kadın üstüne düştü. Aldı ağzından: "İmran'la birlikte cezaevinden yeni çıkmış bir arkadaşımızın evine ziyarete gittik. Arkadaşın karısı, çocukları battaniyelere sarmıştı. Evlerinde yakacak yokmuş. Çocukları ısıtmaya yararı olmayacağını bile bile nefesini onlara üfleyerek kendini rahatlatmaya çalışıyordu. Kocası daha eve gelmemişti. Meğer, gece yarılarına kadar iş arayıp, amelelik yapıyormuş. İmran'la gece o evde kaldık, sabaha kadar soğuktan gözümüzü kırpamadık. Kadın boynunu büküp neredeyse bizden yakacakları olmadığı için özür dileyecekti. Sabah evden çıktığımızda İmran omuzuma vurup: 'Devrim henüz uzakta hoca, ne yapıp ne edip şu çocukları ısıtmanın bir yolunu bulmak lazım,' dedi. Ben ne demek istediğini anlamıştım, başımı salladım ve kapısı tahta bir kömürlük aramaya başladık. Nihayet gözümüze birini kestirdik. Birimiz gözcülük etti, diğeri kömürleri çuvala doldurdu. İmran dönüşte biraz da Siteler'den odun aldı ve tekrar o evin yolunu tuttuk. Bu kez arkadaş da evine gelmişti. Adam getirdiğimiz yakacakları görünce, bir ağlama tutturdu. Sesi duyulmasın diye yumruklarını sıkıyor ve kesik kesik hıçkırıyordu. İmran, adama epey moral verdi ve hafiften de azarladı: 'Sorunlarımızı paylaşmamız gayet doğal, niye böyle yapıyorsun,' dedi. Şimdi ona Siteler'de bir iş ayarlamaya çalışacak. İşte böyle yoksulluk var, yoksulluğu aratır. Halimize şükretmeyelim kuşkusuz, ama şikayetlenmeye de gerek yok."

* * *

Kadın bir plastik fabrikasında iş buldu. Çalışmaya başladığında, işçileri örgütlenmeleri için ikna etmesi gerekiyor ama bunu nasıl yapacağını bilmiyordu. Patron, işçileri parçabaşı çalıştırıyor ve sürekli olarak, istediği günlük parça sayısını arttırıp işçileri yarışa

zorluyordu. Canını dişine takarak çalışan işçiler, patronun istediği parça sayısına ulaşınca, o bununla yetinmeyip sayıyı durmadan arttırıyordu. İşçiler önce kim daha çok yapacak diye birbirleriyle anlamsız bir yarışa girmişlerdi. En çok parça çıkaran işçiler, ortalıkta bir hindi gibi kabarıp gururlanıyorlardı. Ama bir süre sonra anladılar ki, kapasitelerini aşan, vücut ve ruhsal dengelerini bozan bu hayvanca çalışma temposuna ses çıkarmamak ve yarışı önde bitirmekten övünmek aptallıktan başka bir şey değildi. Bu arada işe yeni giren arkadaşları onlara "iş yavaşlatalım" önerisinde bulunuyordu.

Kadının bu fabrikadaki ömrü uzun sürmedi. Patron onun iş bırakmak için insanları örgütlediğini öğrenmişti. Bunun sonucu olarak kendini kapının önünde bulduğunda en ufak bir üzüntü duymadı. Çalışmak ona iyi gelmişti. Hatta bunca zaman nasıl olup da evde kapalı kaldığına hayret ediyordu. Hayatında ilk kez denediği çalışma hayatından memnun kalmıştı. Fabrikada çalıştığı süre içinde kendini ve yeteneklerini de tanımaya başlamıştı. Fiziksel olarak bile değiştiğini hissediyordu. Geniş alnına, bir iki inatçı çizgi yerleşmiş, tombul yanakları hafifçe süzülmüştü.

Gün boyunca neler yapması gerektiğini anlamak için, gecelerini kitaplarının başında geçiriyordu. İşi ağırdı ve dikkat isterdi. En küçük bir aksiliğin çıkmaması için bütün duyu organlarıyla tetikte duruyor, bıkmadan öğrenmeye çalışıyordu. Bu ufak tefek çelimsiz kadın, dünyayı değiştirmek için koşar adım yürüyen bir insandan çok, ders çalışan minik bir kız çocuğunu andırırdı.

Geceleri sadece okumuyordu. Bütün zamanlarını devrimci mücadeleye adadığından beri evdeki zamanlarını da "iş" için geçiriyordu.

Bazen, gece boyunca çalışmaktan yorgun düşüp uyuyakalırdı. Birlikte çalıştıkları gecelerin sabahında uyandığında İmra'nı hâlâ işbaşında bulurdu ya da erkenden ayrılıp işine gitmiş olurdu. O zamanlar İmran, marangozluk yapıyordu. Onun böyle bitmek bilmeyen bir enerjiyle çalışmasına hayret ediyordu kadın. Uykusuzluğa uzun zaman nasıl dayanabiliyordu.

"İlk zamanlar, insan, ister istemez sersem gibi oluyor ama sen de alışırsın nasılsa" demişti İmran bir gün ona. "İnsanda bir amaç, yürekten bir sevgi olursa eğer, her şeye alışır. Örneğin, bazı insanlar vardır: Ben çocuğum için yaşıyorum der ve bu, onu hayata bağlar. Ben de halkım için yaşıyorum. İşçi sınıfının davasına inanıyorum. İnsanda bu inanç oldukça, uykusuzluğa, yorgunluğa, hatta işkenceye de dayanılır," diye devam etmişti.

Sıhhiye'de buluştukları bir gün İmran ona "Yoldaş" diye hitap etti. Kadının yüreğinde uyandırdığı heyecanın farkında olmadan konuşmaya devam ediyordu. Onun söylediklerinin büyük bir kısmını duymadı bu yüzden. "Demek" diye düşündü, "yaptığım işlerle bu hitabı hak ettim"; kanatlanmış uçuyordu şimdi. Kendini tutamadı sordu,

"Ağız alışkanlığından mı 'Yoldaş' dedin bana; yoksa ben artık, bu sıfatı gerçekten hak ettim mi?"

İmran, gülümsedi ona ve "Ben ne söylediğimin bilincindeyim. Neden böyle şeyler düşünüp, kendine haksızlık ediyorsun, işte bunu anlayamadım yoldaş" diye yanıtladı sorusunu. Mutluluk, bu yanıtla birlikte, serin bir pınar gibi gönlüne aktı kadının.

İÇİMDE İKİ ÇOCUK VAR

Devrimci mücadeleye yeni katılmıştı. Bu yüzden eşi, "bir çocuğumuz olsun artık," dediğinde ona tepki gösterdi. "İçimde yeni yeni yeşeren ve tıpkı yeni doğan bir bebeğe verilmesi gereken bir emek gibi emek isteyen, geliştirilmeye, özene ihtiyaç duyan bir çocuk var; bu devrim için çalışma isteğimdir. Şimdilik çocuk sahibi olmayı erken buluyorum," dedi ona.

Oysa eşi ısrarlıydı. Genç kadın tek başına onu ikna etmekte yetersiz kalınca İmran'dan yardım istedi. İmran, "Merak etme sen, ben onunla konuşurum," diye yanıtladı isteğini; ama geç kalınmıştı. Kadın, çok geçmeden bir bebek beklediğini öğrendi.

İmran, bu erkenci konuğu sevinçle karşıladı. Üzülmemesini söy-

ledi kadına: "Hadi hadi bir Deniz daha geliyor, adını birlikte koyarız," diye yatıştırdı. Hiç kuşkusuz ki, iki çocuğu birlikte büyüyecekti kadının; içindeki ve karnındaki...

Bebek doğmazdan kısa bir süre önce, bir gün İmran'ın parmağında bir alyans gördü. İmran, yeni takıldığı belli olan bu halkayı yadırgıyor ve durmadan parmaklarıyla sağa sola çeviriyordu. Kadın meraklandı. Tam soracaktı ki, eşi bir göz işaretiyle kendisini durdurdu ve kulağına eğilerek yavaşça "Belki formalite icabı takmıştır," diye fısıldadı. O da merakına hâkim olup sustu. Ama İmran'ı tebrik etmek istemişti. İmran'ın gülümsemesinden öyle hissetmişti ki, o da bunu beklemişti.

Doğuma az kalmıştı. İmran, güvenlik nedeniyle eskisi gibi sık aralıklarla uğrayamıyordu onlara.

Doğum için hastaneye yattığında uzun bir süre yoğun bakımda kaldı. Bir oğulları olmuştu. Arkadaşları, hastaneye, onu ziyarete geldiklerinde, hallerinde bir tuhaflık var gibi göründü ona; sanki hepsinin yüzünden bir çeşit hüzün akıyordu. Bunu, "Sağlığım için endişelendiler herhalde." diye yorumladı. Çünkü gerçekten de ciddi bir ölüm tehlikesi atlatmıştı.

Hastaneden çıkıp evine geldikten sonra bile, uzunca bir zaman yataktan çıkamadı; büyük bir savaştan çıkan bedeni gibi, beyni de bebeği için duyduğu endişeden yorulmuştu. Kucağındaki eciş bücüş yaratığa baktı; bu bebek bütün bu bitkinliğine bütün çektiklerine değiyordu.

Henüz adı konulmamıştı. Eşine, "Çocuğun adını o koymak istiyordu" dedi. "Acele etme. Adı koyulur nasılsa" diye yanıtladı kocası.

Aradan bir ay geçmişti ve kendini artık iyiden iyiye toparlamıştı. Arkadaşları bir gün hep birlikte, bu kez, evinde ziyarete geldiler onu.

Büyük bir sevinçle karşıladı onları. Ama gene hastanedeki o tuhaf hava. Yanılıyor muydu kadın, kötü bir şeyler mi olmuştu yok-

sa. Kısa bir iki konuşmanın ardından, uzayan sessizlik ve dostlarının yüzlerindeki gerilim canını sıktı.

Nihayet, arkadaşlarından biri yüzüne bakmaksızın kelimeleri peş peşe sıraladı: "Artık senden daha fazla saklamanın lüzumu yok, iyileştin iyice... Bir türlü söyleyemedik sana... İmran öldü," dedi ve büyük bir suç işlemişçesine başını öne eğdi...

Ne söylüyordu bu kadın. "Doğru mu?" diye soran bakışlarla diğerlerine çevirdi gözlerini. Hepsi suskundu ve kimse gözlerini yerden kaldıramıyordu. Hiçbiri, yapay bir soğukkanlılıkla sıralanan bu sözcükleri yalanlamak için kılını kıpırdatmıyordu. İçinden, bu kötü haberi veren yoldaşının yakasına yapışmak ve "Yalan!" diye haykırmak geçiyordu.

Saniyeden bile kısa bir zamanda bütün anıları yıldırım hızıyla bir film şeridi gibi gözlerinin önünden geçti. Hayır, olamazdı, İmran çıkıp gelecek ve o güne kadar adının konulmasını bekleyen bebeğine en güzel adı koyacaktı. Odadaki sessizlik, umudunu her saniye azaltıyordu. Bütün umut kıvılcımları, arkadaşlarının yıkılmış görünüşlerine çarpıyor, dağılıyordu. Bu kötü haberin doğru olduğuna inandığında, odada kesik çığlıklardan başka bir şey işitilmez oldu.

Kadın, İmran'la ilgili bir kitap hazırlandığını duymuştu. İmran'ı tanıyan insanların katkıları isteniyordu.

Kalemi ve kağıdı hazırlayıp geçti masanın başına... ve yazmaya koyuldu.

"Ben ilkokul mezunuyum, yani kültürlü biri değilim, ama, İmran'ın insanlık için öldüğünü kavrayacak kadar bir bilince sahibim.

Bilmem nereden başlasam...

İmran'la aramızdaki yakınlık arkadaşlık mı, yoksa kardeşlik miydi diye düşünüyorum. Evet bunu çok düşündüm. Kardeşlik değildi bu. Kardeşlerimle dahi aynı yakınlığı ve içtenliği paylaşamadığım bir ilişkiydi bu; yoldaşlıktı. O, benim en yakın dostumdu.

İnsanlar çok sevdikleri insanlara duydukları yakınlığı, sevgiyi tanımlarken; onu canımdan çok seviyorum derler ya, 'can vermek', işin gerçeğe döküldüğünü bir an düşündüğümüzde, hiç de öyle kolay değildir elbet. Bir insanın, başka biri için verebileceği en kıymetli şeyidir canı. Oysa, 'canımdan çok seviyorum' laf olsun diye söylenirse, sevgiye, canla biçilen bu değer, çoğu kez artık, ciddiyetini, ağırlığını yitirir.

Laf olsun diye, yani öylesine söylemiyorum. Ben, İmran'ı canımdan çok seviyordum ve eğer bir seçenek sunulsaydı, çok rahat kendi canımı onun yerine verebilirdim. Çünkü İmran, benden çok daha fazla faydalıydı ezilenlerin davasına..."

Oğlu İmran, uykudan uyanıp, yaygarayı bastığında yazdığı yazıyı yarım bırakmak zorunda kaldı. Oğlunun yanına yaklaştı, içinde tarifsiz bir buruklukla baktı ona.

"Bir Deniz daha geliyor..." demişti İmran.

"Ama bu kez İmran oldu," diye mırıldandı. İçinde kabaran acıyı yatıştırmak isteyerek İmran'a sarıldı. Sanki birini kaybedip, birini bulmuştu. İmran ölüp, yeniden doğmuştu.

Sonra yeniden, üzerinde yazı yazılmasına alışık olmayan yemek masasının başına geçip acemi elleriyle kalemi kavradı. İçinde kabaran duygular süssüz, sade cümlelerle kağıda döküldü. Daha önce yazdığı kısacık mektupları saymazsak, ilk kez yazı yazıyordu. Bu ilkokul mezunu sıradan kadını yazmaya yönelten güç, İmran'dı.

"İHTİYAR"IN OKULLU ÖĞRENCİLERİ

İmran Aydın'la, okulla ilişkilerimin kesildiği yılın yazında, 1990'da tanıştım. Sitelerde çalışmaya başlamıştım. Aramızda ona "İhtiyar" derdik. Benden birkaç ay "kıdemli"ydi. Ona hepimiz imrenme duygusuyla birlikte, hayranlık beslerdik. Ama o, yalnızca bizden yaşça büyük olduğu için "İhtiyar" değildi. Aslında, bize güven veren ölçülü davranışları, inatçı kişiliği, her birimizden daha fazla olan ataklığına bakılırsa, biz "gençler"i solda sıfır bırakıyordu. Ama aynı nedenle de ona "İhtiyar" diyorduk. Gerçekten çok olgun, sakin, çok yaşamış gibiydi. Onu henüz tanımadığım zamanlarda hakkında söylenen sözleri dinlemiştim.

İşçilerden biri, onu överek:

"Adam işçi, arkadaş! Çocukluktan beri buradaymış," diyordu. Ben bölgedeki evlerden birinde yaşıyordum ve daha İmran'la karşılaşmamıştık. Böyle konuşan arkadaşa, merakımı yenemeyerek sordum:

"Nasıl biridir?"

O, bilgiçlikle ve onu tanımış olmanın verdiği kıvançla yanıtlamıştı:

"Hiç konuşmaz, çok ciddi."

Yeni geldiğim bu bölgeyi tanımaya çalışırken, bir yandan da nasıl olsa bir gün karşılaşacağım bu şimdiden efsane olmuş adamı tasavvur etmeye çalışıyordum. Nedense kafamdan "İhtiyar"ın saçları ağarmaya başlamış, göbekli biri olduğuna karar vermiştim. "Böyle yaşlı başlı, iriyarı yoldaşlar da var elbet, onlardan biri demek ki" diye düşünüyordum.

Derken, bir akşam kapımı hafifçe çaldı. İçeri girdi. Kıvırcık saçları, iri parlak gözleri, kemikli zayıf vücudu ve genç bir görünümü vardı. Hayal kırıklığına uğradım. Ama uzun sürmedi. "İhtiyar"ın gerçek fiziği, hayalimdeki tipi bir çırpıda siliverdi.

Tokalaştık. Ben bir süre sessiz kaldım. Sonra, ona sordum:

"Hocam, şimdi benim görevim ne olacak?"

Kanapenin ucuna oturmuş, sol elini alnına koymuş konuşuyordu. Siteler'i anlatıyordu. Sözlerinden bazıları yüzüme tokat gibi çarpmıştı. Propaganda diyordu, ajitasyon diyordu, örgütlenme diyordu, partiden söz ediyordu.

Sessizliğimi ve çekingenliğimi üzerimden atmam uzun sürmedi. Çünkü İmran Hoca, ciddiyetinin altında her an kendini hissettiren sevecenliği ve insancıllığı ile bana güven vermeyi başarmıştı. Şimdi, onun yol göstericiliğinde usul usul yürür gibiydim.

Siteler'de az sayıda işyerinde yemek verilirdi. Yemek verilmeyen işyerlerinde çalışan işçiler, öğlen paydoslarında köşe başlarındaki köfteci ya da ciğerci tezgâhlarından yatıştırırlardı açlıklarını. Bazıları da bakkaldan helva, yumurta, tost gibi şeyler alırlardı. İlk zamanlarda benim de böyle bir köfte tezgâhım vardı. Bir gün öğlen, İmran Hoca çıkageldi. "Aç değilim" dediyse de, bir yarım hazırladım ona. O, köfte ekmeğini yerken konuştum:

"Hocam, birisi var" dedim, "işçi olmak istiyor?"

Yanıtı kısaydı:

"İyi, gelsin çalışsın."

"Ama İstanbul'da işçi olmak istiyor."

Lokması ağzındayken durdu. Oturduğu teneke kutunun üzerinde sakince başını kaldırdı.

"İstanbul'da mı? Orada mı iş bulacakmış?"

İşte o an, o sakin, az konuşan insanın ağzından hiç beklemediğimiz ve bizi kahkahaya boğan bir nükte çıktı.

"Aktaş Döküm'e girsin o zaman. İstanbul yolunun 17. kilometresinde. Bayağı yakın olur İstanbul'a".

İşçi olmak isteyen küçük burjuva aydınının –proletarya hareketinin yükselişi karşısında kof bir coşkuya kapılarak esen rüzgârla eğilen ama bu konuda ne yapacağını bilemeyen bu insanların– ruh durumuyla ince ince alay etmişti.

Zaman zaman bizi güldürürdü. Bir gece yazılamaya çıktığımızda benimle dalga geçmişti. Bütün duvarları yazılarımızla doldurmuştuk, kutudaki boya bitti bitecekti. Ben kalan son boyayla orakçekiç-yıldız çizdim. Tam çekici çiziyordum ki fırça kaydı, şekil bozuldu. İmran, kendine özgü dingin sesiyle: "O ne öyle, balta mı çizdin?" deyiverdi. Gülüşmelerimizi gecenin sessizliğinden saklamaya çalıştık ama boşunaydı. Kimse kendisini frenleyemiyordu. Sonunda "sessiz olun!" diye uyarmak zorunda kaldı bizi. Sesimizin duyulması çok tehlikeli olurdu.

Aynı gece, sokağın başında bir otomobil gördük. Sivil polis otosu olabilirdi, tepe lambasını söndürmüştü. Yanımızda iki silah olmasına karşın, Hoca bizi uzaklaştırıp kendisi orada kaldı. Daha sonra bizi bölgeden çıkardı ve ayrıldık. Kendisini gözünü kırpmadan feda edebilirdi ama yoldaşlarını asla. Bir insanı, tehlike altındayken ya da bir güçlükle karşılaştığında gösterdiği tavırlarla daha iyi tanımak mümkündür. İmran, hiçbir durumda, en önce kendini ve kendi güvenliğini düşünmezdi.

İmran Aydın Yoldaş'ı uzun süreden beri tanıyan biri olmamama karşın, edindiğim izlenimlere göre diyebilirim ki, heyecanlı biriydi.

Ama bunu, sesinden ya da hareketlerinden değil, gözlerinde değişen ışıltılardan anlıyordum. Sevincini ise, sessizce, beyaz dişlerini gösteren gülüşüyle belli ederdi. Onun sıkıntılı olduğunu hiç görmedim; öfkelendiğini ise çok. Öfkelendiği zaman alt çenesi üsttekine sıkıca kenetlenir, arada bir ayrılıp sağa sola hareket ederdi.

Bir gün bizim bölgeye gelen bir yoldaşla görüşmem gerekiyordu. Ama dalgınlığım ve dikkatsizliğim nedeniyle görüşme gününü karıştırmıştım. Sonuçta randevuma gidemedim. Ona, bunu anlattığımda şöyle bir tutmuştu elimi ayrılırken, o sıcak tokalaşması yoktu. Düşmanın kuşatması altındayken en küçük bir ihmali, dikkatsizliği, örgütlenmeye zarar verecek davranışları hoş görmezdi. Öfkesini gizlemeye çalışsa da siz bunu hissederdiniz. Randevu disiplini, yoldaşların güvenliğine ve günlük görevlere duyulan sorumluluğun, belirleyici ölçütlerinden biridir. İmran'ın, elimi soğukça sıkmasına çok üzülmüştüm. Kendi kendime öfkelendim; keşke daha dikkatli olsaydım da kaçırmasaydım görüşmeyi.

Onun davranışından duyduğum ezikliğin bir başka nedeni daha vardı. Bir konuşmamızda bana Siteler'i kast ederek, "Buraya çok insan geldi okullardan," demişti. 12 Eylül'den önce GİB-DER'e gelip giden üniversitelilerden söz ederek "ama" demişti, "çoğu dayanamayıp, çekip gitti." O zaman da "öğrencilikten gelme değil mi işte..." diye bu insanları küçümsediğini sanmıştım. Bir kuruntuydu benimki ama, insan, saygı duyduğu bir yoldaşının küçücük eleştirisi karşısında bile, kendisini bütün bir Parti örgütünün, bütün yoldaşlarının karşısındaymış gibi mahçup hissedebiliyor.

İmran Yoldaş, yaşamında örnek bir partiliydi. Oldukça disiplinli ve görevlerini eksiksiz ve büyük bir dikkatle yapan bir komünistti.

Ben de, birçok zaafım olmasına karşın, öncü sınıfın mensuplarıyla, çevremizdeki burjuva, feodal kuşatmaya karşın birlikte bir şeyler yapabilmenin kıvancını duyuyordum. Beni gururlandıran olaylardan biri de şuydu:

Çalıştığım ilk atölyede bir gün öğlen paydosunda, bakkala çay ve ekmek almaya giderken, arkamdan "şşşt şşşt!" diye birinin seslendiğini duydum.

Zımpara tozu, iş elbiselerimi boyamıştı. Başımda şapka olmasına karşın saçlarım da renk değiştirmişti. Sesin geldiği yöne doğru döndüğümde, köşedeki kavun sergisinden iki işçiyle birlikte kavun seçen İmran Hoca'yı gördüm. Yaklaştı, tokalaşıp hal hatır sorduk birbirimize.

"Tam işçi olmuşsun ha!" diye takıldı, halimi görünce. Yine dolu dolu gülümsüyordu. Demek başarabilecektim, öyle mi?

İşçileşmek, proleterleşmek elbette salt ekonomik yoksullukla ya da fiilen bir atölye ya da fabrikada işgücünü sömürüye sunmakla olmuyor. Ve fabrikaya ya da atölyeye girmekle bir devrimci, bugünden yarına küçük burjuva zaaf, alışkanlık ve yaşam biçimini terk edemiyor. Ayrıca komünist bir bilinç dönüşümünü gerçekleştirebilmek için mutlaka fabrikada çalışmak gerekmiyor. Bu, önce ihtiyaçlara bağlı olmak üzere bireye kalmış bir şeydir. Yine de üretim birimlerinin küçük burjuva sınıfsal kesimlerden gelen devrimcilere çok şey kazandırabileceği gerçeğini yadsımamak gerekir.

Şubat '90 Konferansı'nın ışığında Kürdistan'da gerçekleşen hızlı dönüşümlerin, özellikle de "silahlı propaganda birimlerinin" oluşturulmasının coşkusunu yaşadığımız günlerdi. Gerilla yoldaşlardan ve Kürdistan'daki silahlı direnişten söz ediyorduk. İçimizden biri, "Herkes dağa gitmek istiyor bu günlerde" dedi. İmran: "Buyursun gitsinler" dedi.Yine ince bir dokundurma yapmıştı: "Dağ burada da var; Elmadağ, Altındağ..."

Sorumlulukları böyle kavratmayı yeğliyordu sanırım. Evet, belki bu onun önderlik tarzıydı. Buyurgan ve saplantılı değildi. Eylemiyle ve tavrıyla mesajını verirdi. Ölçülü, kararlı ve mütevazı bir kişiliği vardı bu komünistin. Günlük yaşantımızdaki hatalarımıza karşı da yıkıcı değildi, bizi eleştirmek için bir sözü, bir hareketi yeterdi.

Bir gün işten dönüyordum. Dolmuşun muaviniyle atışmıştık. Bundan da önce, çalıştığım yerde –büyük bir yerdi– tezgâhın yeri yüzünden iki arkadaşla tartışmıştık ve günün olayı buydu benim için. Tezgâhın yeri bahaneydi. Siteler'de dinsel gericilik de işçiler üzerinde etkilidir. İşte asıl neden de, tartıştığım arkadaşların beni

Alevi mezhebinden sanmaları ve akıllarınca bana karşı tavır geliştirmeleriydi. Bu moral bozukluğuyla eve geldiğimde, İmran'ı da bizde buldum. Önceki günden bıraktığımız bulaşıkları yıkıyordu. İşte yine utandırmıştı beni, bunu yapmak istemediği halde. Kızgın kızgın o günkü olayları anlattım. O da sakin sakin ve benle dertleşiyormuş gibi şunu söyledi:

"Bu işçiler adam olmaz değil mi?"

"Yok" dedim, "yok, elbet düzelecek de..."

Sonra gülüştük.

Şaka mı yapmıştı, yoksa az önce vurguladığım gibi beni yoklamış mıydı, bilmiyorum. O an ukalalık olacağını bilmesem, sanırım şöyle derdim: "Darıltma beni, kendimizi hep devrimin çırağı sayıyorsak da, bu yolda havlu atmaya hiç niyetimiz yok."

Bir keresinde, bölgemizdeki faaliyetin çeşitli zorluklarından konuşuyorduk; örneğin üretimin dağınıklığı gibi. "Siteler'in bütününü tek bir fabrika gibi düşünmek gerekir" demişti. "Her bölgesini de o fabrikanın bir atölyesi gibi..."

Bir gün de, Siteler'de hareketi bir çete faaliyeti gibi, sokak sokak örmekten söz etmişti. İmran'ın düşünceleri sözde kalmıyordu, onları gerçekleştirmek için çaba harcadığını görüyordum. Bir saatlik öğlen paydoslarında bile onu Siteler'i bir baştan bir başa katederken görmek mümkündü. Gelmesine gerek yokken bile dağıtımlara katılırdı.

O sıra, çalar saatimiz yoktu. Mesai başlamadan önce dağıtılması gereken bildiriler vardı. Sabah uyanmamızı garantiye alalım diye, yatmadan önce bol bol su içmiş ve üstümüz açık yatmıştık. Bir köşede buluşacaktık İmran'la. Koltuğunun altında bildirilerle gelirken, bizi görünce gülmeye başladı. Artık, sabahın ilk saatlerindeki hafif ayazdan titrememize mi, yoksa şiş gözlerimize mi gülüyordu bilemiyorum? Yürümeye başladık. Dört yol ağızlarına geldiğimizde koltuğunun altından bir tomar bildiri çıkarıyor havaya savuruyordu.

Diğer köşeye ulaştığımızda, savrulan bildiriler daha yeni düşmüş oluyordu yere. Hareketleri son derece profesyoneldi. Bildirileri, kitaplarını taşıyan bir öğrenci gibi tutuyordu. Soğukkanlıydı. Bildiri dağıttığımız bir gece, polisler, onu yakalayıp ekip otosuna bindirmiş olmalarına karşın soğukkanlılığı sayesinde bıraktırtmıştı kendisini.

Bir akşam K. Yoldaş'la birlikte evimize geldi. Üzerimdeki emeklerini, hep saygıyla andığım K. Yoldaş, başka özelliklere de sahip olmasına karşın müthiş bir ajitatördür. İdeolojik, taktik, örgütsel sorunları akıcı ve açık bir biçimde anlatır. Konuştuğu konuya öyle bir egemen olur ki dinleyen kişinin onun coşkusuna kapılmaması olanaksızdır.

Sanırım, o akşam da güncel siyasal sorunlardan söz edildi. Coşmuştuk. İmran'ı uğurlarken sarıldık, kapıdan çıkarken, bize: "Haydi eyvallah canavarlar" demişti. Yapmamız gereken çok iş vardı. Görevlerimizi hakkıyla yerine getirmemiz gerekiyordu. Bütün bu zor uğraşlar ise gerçekten de gözü pek ve fedakârca bir atılganlığa ihtiyaç duyuyordu. İmran, bize böyle hitap ederek, devrimci mücadelenin her bir insandan beklediği işlevin boyutunu göstermiş, öte yandan da bizi her an kırıp eğebilecek gerici moral değerlerin karşısında, bizi sımsıcak kavrayarak devrimci bir moral aşılamak istemişti. Partinin, dönüşmüş, kişilikli insanlara, yüksek moral değerleriyle donanmış inatçı militanlara ihtiyacı vardı.

İmran Hoca, daha sonra, Siteler'den ayrıldı. O sıralarda aranıyordu. Ama Siteler onu bırakmıyordu, o da siteleri. Zaman zaman yardımını istiyorduk. Onu, en son yağmurlu bir günde gördüm. Akşam üstüydü, Yenimahalle Belediyesi civarlarında uzun uzun yürümüştük. Yalın, somut şeylerdi söyledikleri. Elleri çok hareketliydi ama kolunu hiç oynatmadan nasıl becerdiğini anlayamadığım jestlerle ve yüzündeki mimiklerle konuşuyordu. Gülümsemesi, dudağından eksik olmuyordu. Neşeli görünüyordu o gün.

SARILACAKMIŞIZ GİBİ YAKINSINIZ BANA

Milliyet gazetesinde iki sütuna yayılmış puntolarla verilmişti

haberi. "Kıvırcık kod adlı İmran Aydın..." diyordu. "Ev gösterirken..." diye yazıyordu. Kesinlikle yalan, diye düşündüm içimden. Yoldaş'ın gerçek adını bilmiyordum. "Bizde de amma çok kıvırcık varmış" diye düşündüm. Hiç aklıma "Sinan" gelmedi.

Sanırım Mart'ın beşiydi. Ulus'ta bir yoldaşla buluştuk. İş Bankası'nın eski taş binasının yanından geçerken öğrendim katledilen yoldaşın, "Sinan Hoca" olduğunu.

Yalnızca "vay be!" diyebildiğimi anımsıyorum şimdi. Bir süre suskun kaldık. Yoldaş, bir şeyler dedi ama, yüzündeki hüzün, sesini boğuyordu. Peki, dün görüştüğüm yoldaş neden söylememişti ki, oysa biliyormuş.

Eve geldim. Diğer yoldaş da evdeydi. Kötü haberi ona da verdim. Önce, "Şaka mı yaptın şimdi?" diye çıkıştı. Sonra "Peki nasıl?" diye sordu. Bir de "Diktatörlük, kime nasıl davranacağını biliyor," demişti sanırım. Doğruydu. O zaman ölümüyle ilgili ayrıntıları bilmiyorduk. Bilseydim, yanıtlardım sorusunu.

'Partinin adını haykırarak can vermiş' derdim, hücresinden alınırken, hücresine götürülürken dilinden marşlar düşmemiş, üzerinde bulunan kimliği savunmak için ağabeyini bile tanımamış derdim, direnişine tanık olan devrimciler, 'Çok direnen gördük' ama böylesini görmedik diyorlarmış,' derdim.

Kış bitmemişti daha. İmran'ın ölümünden birkaç gün sonraydı. Ben de erkenciydim o sabah. Siteler'in öbür ucundaki işyerine yürüdüm ağır ağır. Sonra, İmran Hoca'yla öğlen aralarında buluştuğumuz, kıyısındaki bir ağacın gölgesinde oturduğumuz arsaya baka baka Karacakayan Caddesi'ne saptım. Düşmanın elinde başka yoldaşlar da vardı. Sorguları, o günler de henüz bitmemişti, "Canım yoldaşlarım, şimdi belki de işkence görüyorsunuz ama aslında şu köşede sarılacakmışız gibi yakınsınız bana. Dirençli yoldaşlarım benim, hangi ölüm, hangi alçak eller sökebilir ki sizi. İşte şu 1 Mayıs afişi hâlâ duruyor, geçen yıldan kalmış. İmran yapıştırmıştı. Domsan'ın duvarlarındaki 'İş, Ekmek, Özgürlük' yazısı da duruyor," diye kendi kendimle konuşuyordum. Gözlerim hafiften

ıslanmıştı. Silmiştim, yine ıslanmıştı. Öyle kederliydim ki. İmran'ın ölüm haberi, işkencedeki yoldaşların alamadığımız haberleriyle birleşmişti. Yürüdüm, yürüdüm; işyerine kadar, sildikçe yaşla dolan gözlerimin bana isyanına kızarak yürüdüm. Dolabımın önündeydim. 2 Mayıs'ta yemekhaneden çıktıktan sonra okuduğumuz gazeteler, İstanbul'daki kardeşlerimizin eylem haberleriyle doluydu. Osman Abi,

"Görüyor musun millet neler yapıyor" demişti.

Adnan Abi suskun, fotoğraflara bakıyordu.

Musa:

"Helal Olsun, birlik olsak biz de neler yaparız" demişti.

Kemal Abi:

"Ne o lan, ne konuşuyorsunuz" demişti.

Bayram:

"Sen anlamazsın, 1 Mayıs." demişti.

Ahmed Arif: "Hasretim nazlıdır Ankara" diyordu.

Ben de: "Ankara, damla damla hasretimiz kazınmakta sokaklarına, ölenlerimiz ve yarınlar adına!" diyorum.

"BENİ BİLE TANIMADI; ONU TEŞHİS ETMESEYDİM..."

Akşam saat sekize doğru, bakkal dükkânına beş adam girdi. İmdat, adamlardan ikisini hemen tanıdı. Bunlar, yaklaşık üç ay önce kardeşini aramak için evlerini basıp, İmran'ı evde bulamayınca onu emniyete götüren sivil polislerdendi. İstifini bozmamaya çalışarak, titreyen ellerini tezgâhın arkasına gizledi ve içinden: "Anlaşılan, gene aynı yere yolculuk gözüktü, bakalım bu defa ne var?" diye geçirdi.

Polis, "Bir teşhis için, bizimle şubeye kadar gelmen gerekiyor" deyince, "Ne var, ne oldu?" diye sordu.

İmdat, kendisiyle konuşan polisin tam karşısında dikilen arkadaşına göz kırptığını gördü. "Görünce anlarsın" dedi polis ona ve pis pis güldü. İmdat, iliklerine kadar ürperdiğini hissetti. Adamın çirkin bir yüzü vardı; yüzündeki çizgiler ve davranışlarının kabalığı oldukça uyumluydu. Sanki, İmdat'ın birazdan karşılaşacağı kötü şeylere ayna tutuyordu. Bu yamru yumru çarpık surat bir patatesi andırıyordu. İmdat, polisin yüzüne bakakaldığı için bu hatları son-

radan hiç unutmayacaktı. Gülüşü, insanca değildi, daha çok, ağzını gürültüyle açıp esneyen ve esnerken de birtakım sesler çıkaran ilkel bir hayvanın homurtusuna benziyordu.

İmdat'ın yüreği sıkıştı. İçinden "Onu bu kadar memnun eden bir şeyler olmalı, sakın İmran'ı yakalamış olmasınlar" diye geçirdi.

Arabaya binip emniyet müdürlüğü binasına doğru yol almaya başladıklarında, "şube"de daha önce geçirdiği tatsız on günü anımsadı. Sürekli olarak, ona, İmran'ı sormuşlardı. "Nerede" olduğunu söylemesini istiyorlardı. Kendisini sadece emniyete götürmekle kalmamışlar, evlerine de karakol kurulmuştu. Bir süre, otel gibi kullandıkları bu evi, annesi ve karısı için zindana çevirmişlerdi. İki kadını, hizmetçi gibi kullandıkları yetmezmiş gibi, evdeki eşyaların bir bölümünü de yağmalamışlardı. İmdat, "devlet, güya suç işleyenleri yakalasın diye bu adamları dikti başımıza. Hırsızın uğursuzun asıl allahı bunlar" diye düşündü kendi kendine.

Daha önce, şubeye götürüldüğünde kendisine işkence yapılmıştı, aynı şeyleri tekrar yaşayacağını düşünerek tedirgin oldu. Kendini, başka şeyler düşünmeye zorlasa da başaramıyor, yoğun bir iç sıkıntısı yaşıyordu. Çok umutsuz hissediyordu. Bu, bütün benliğini sarmış olan karamsarlık içinde, İmran'ın yakalanmasının, hem ailesi hem de kendisi için iyi olabileceğini düşündü, hatta bu fikir, onu bir parça rahatlattı bile. "İmran" diyordu, içindeki bir ses "ne kadar erken yakalanırsa o kadar iyidir, cezasını çeker ve bir an önce kurtulur." Üstelik aranma durumunun uzaması, başlarına gelecek felaketleri arttıracak, ailesi, her gün giderek artan polis baskısı altında perişan olacaktı. Bütün bunları düşündü ve kafasındaki hesap ona son derece makul geldi. İmdat'ın yaşama bakışı çok basitti. Uzun zamandan beri esnaflık yapıyordu ve bu yüzden her şeyi basit bir kâr, zarar hesabıyla ölçmeye alışmıştı. Günlük yaşamındaki her şeyi, tıpkı tarttığı malzemeler gibi ölçüp biçiyor, onları aritmetik olarak toplayıp çıkarıyordu. Bu kez gene tartımını yaptı; terazisinin kefelerinden birinde işkence görme korkusu vardı ve onun için bu ağır bastı. Böylece İmran'ın yakalanmış olması fikrine

yol boyunca alışır gibi oldu ve bu ona başlangıçtaki gibi korkunç görünmedi.

Emniyete geldiklerinde kendini hazırlamıştı. Polisler, onu bir odaya soktuklarında "yanılmadım" diye düşündü. İmran oradaydı, başına üşüşmüş bir yığın sivil polisle birlikte işte karşısındaydı. Sakin görünüyordu. Yüzü, ne düşündüğünü ele vermeyecek kadar ifadesizdi; taştan bir duvardı sanki. Sadece elleri, arada bir, onun bu sakin görünme çabasına başkaldırarak titriyor ve parmakları içe doğru kıvrılıyordu. İmdat, kardeşinin parmaklarının yumruk olmak için kendilerini zorladıklarını düşündü.

Diğer polislere emretmesinden şef olduğunu anladığı biri, İmdat'a dönerek: "Bak bakalım bu gördüğün kardeşin İmran mı?" diye sordu. İmdat, bir an için ne yapacağını şaşırdı. İç- güdüleri, kendisine sorulmuş bu basit sorunun cevabını İmran'ın vermesinin daha doğru olacağını söylüyordu. Yardım ister gibi İmran'a baktı, zaman kazanmaya çalıştı.

Komiserin sesi, sadece iki üç saniye süren suskunluğu kesti. Komiser, tahammülsüz ve kızgındı. Birden gürledi:

"Ne susuyorsun, kardeşin mi değil mi? Cevaplamazsan senin için fena olur, anneni getiririz buraya."

İmdat, bu "fena olur"un anlamını iyi biliyordu. Annesinin, buraya getirilebileceği ihtimali, İmdat'ı dehşete düşürdü. Ne diyeceğini bilemeden kıvranırken, bu gürleme, kararsızlığını yok etmeye yetti.

"Hayır annem üzülmesin, evet bu kardeşim İmran" dedi. Sözcükler dökülüvermişti ortalığa.

Polisler, bu kez, "Bakalım şimdi ne diyeceksin" der gibi, İmran'a baktılar.

İmran, "Tanımıyorum," dedi sadece.

Yaşama bağlı ama ölüme de bir o kadar hazır olan bu sesi, odada bulunan herkes duydu. Bu, İmran'ı ellerine geçirdikleri için büyük bir başarı sarhoşluğu içinde olan polisleri bozguna uğrattı.

İmdat, komiserin yüzünde oynaşan sinir tikini gördü. Komiser "Bu da kahraman olmaya pek meraklı" diye söylendi. Ses tonu alaycıydı, ama bu alaycılık, sıkıntılı olduğunu gizleyemiyordu.

Komiser, her şeyin nedenini mutlaka anlamak ister, sorularının cevapsız bırakılmasından nefret ederdi. Şu, karşısında ona meydan okuyan adamın cüretinde anlayamadığı bir şeyler vardı. Oysa o, anlayamadığı, avucunun içine alamadığı hiçbir şey kalsın istemezdi. Anlamak için insanları çözmeyi; çözmek için de ne gerekirse bir an önce yapmayı arzulardı. Bu, tutkusuydu onun.

İnançları vardı, devletine sadakatla hizmet ediyor ve ona inanıyordu. Ancak, hiçbir inancın, postu deldirecek raddeye gelindiğinde sadık kalmaya değmeyeceğini düşünüyordu. Şimdi karşısında duran genç adam direniyordu, halbuki postu delinmek üzereydi. Yüzüne aşağılayan ifadelerle bakan bu küstah da kimdi? Hayatının onun elinde olduğunu, onun ağzından çıkacak bir söze bağlı olduğunu bilmiyor muydu? Öyleyse bunu, ona en kısa zamanda öğretecekti. "Çıt diye kıracağım imansızın belini, görür o" dedi içinden.

İmdat, kardeşine ikinci kez baktı. Öyle mağrur ve soğukkanlı bir duruşu vardı ki, İmran'a ufak da olsa bir yardımı olamamasına üzüldü. Ama elinden bir şey gelmezdi, çökkün ve güçsüzdü çünkü. Bu güçsüz adamın gözünde, kardeşi, ufak tefek gövdesiyle, yanındaki iriyarı polislere rağmen büyümüştü, ona hayranlık duydu. "Beni bile tanımıyor" diye geçirdi içinden.

İmran, o sırada odada bulunan polislerin öfkesini birkaç kat arttırmıştı. Çünkü o, yüzüne kusursuz bir güzellik katan mağrurluğuyla, kırbacın bir şaklatılmasıyla kurbanların dize geleceklerini sanan düşmanlarının karşısında ağlayıp inlememiş; zulüm o anda orada dağıtılmıştı. Her şey bir anda tersine döndü.

Bu manzarayı izleyen herkes, bu iri gövdeler küçülüp zavallılaştıkça, genç adamın heybetinin nasıl arttığına tanık olurdu. Burada bile ironi vardı.

İmdat, odadan çıkınca, derin bir nefes aldı. Önüne konan teşhis

tutanağını imzalarken "İmran, kararını çoktan vermiş besbelli" diye geçirdi içinden.

80 öncesinde politikaya ucundan kıyısından bulaşmıştı. Mahallelerinde köklü bir devrimci gelenek vardı, İmdat da bu havadan etkilenmişti. Ancak devrime giden yolun zorluklarını gördükçe, onda zaten kökleşmemiş inanç, zayıf, titrek bir alevin gitgide tükenen ışığı gibi sönüvermişti.

Babaları, oldukça otoriterdi. Ağabeyi Murat'la ikisi, babalarının sık sık patlayan öfkesine, haksız bile olsa karşı çıkmazlar; bir tek, kardeşleri İmran, babasına yanıt verme cesaretini gösterirdi.

Babası, önceleri kendisine cevap verme cesareti gösteren bu çocuğunun tavrını yadırgamış, ona da boyun eğdirmenin yollarını aramıştı. Sonradan baktı ki, İmran, kendisinden daha inatçı ve bu haliyle de kendisine benziyor, bundan bir çeşit haz duydu: "Oğlum bana benziyor" diyerek gururlanmaya başladı.

İmran'ın iki ağabeyi, uzun süre, düzenli bir iş tutamamışlardı.

Bu yüzden, İmran'ın erken yaşlarda saygın bir konum elde etmesinde, küçük yaştan beri, eve düzenli gelir getirmesinin etkisi büyüktü. Bu alınan kararlarda da ona söz hakkı sağlıyor; babası, otoritesini sürdürecek halefi olarak İmran'ı görüyordu...

İmdat ve ağabeyi Murat, kendilerinden küçük olduğu halde babalarına kafa tutan, baskısına boyun eğmeyen küçük kardeşleri İmran'a gıpta ederlerdi. Bir yandan da kendi yapamadıklarını yapabiliyor olmasından dolayı gizli bir kıvanç duyar, onunla gönül bağı kurarlardı. Yalnız, üçünün arasındaki kardeşlik duygusu, sıcak bir ilişkiye dönüşecek sınırları zorlayamadı. Bunda yaradılışlarının da etkisi vardı. Çünkü, üçü de içedönük ve pek konuşkan olmayan insanlardı. Birbirleriyle kavga etmezler, ama özel sohbetlere de girmezlerdi.

İmran'ın, bir tek, kız kardeşi Nuribe'yle ilişkisi sıcaktı. Bu ikisi, çok iyi anlaşırlar ve birbirlerinin bazı sırlarını paylaşırlardı. Nuribe, evleneceği zaman, herkesten önce İmran'a açılmış ve onun fikrini

almıştı. Konu, İmran'ın yardımıyla ailenin gündemine getirilmişti.

* * *

İmdat, teşhis için götürüldüğü günün ertesi sabahında dükkânını açıp, gündelik işlerini yapmaya henüz koyulmuştu ki, sivil polisler yine geldi.

Polislerden biri, "Karşıyaka mezarlığı morguna gideceğiz, orada bir ceset var, onu teşhis edeceksin. Bak bakalım, acaba kardeşin olabilir mi?" dedi.

İmdat, "Bu mümkün değil. Çünkü kardeşimi dün sapasağlam gördüm, gayet iyiydi. Bunda bir yanlışlık var, benim kardeşim olamaz." dediyse de polisler ısrarlıydı.

"Sen yine de bir bak. Haydi gidiyoruz" diyerek, onu, kendileriyle gelmeye zorladılar.

Mezarlığa giden yolu, yarım saatte alacaklardı.

Morga geldiklerinde, İmdat, bedenine çarpan soğuktan irkildi. Ölülerin konuk edildiği bu ev, içine adım atıldığı andan itibaren, insana, yaşamın dışında bir yere düştüğünü hissettiriyordu. Ölüm soğuktu. Duvarlara ve yerlere sinmiş keskin dezenfektan ve küf kokusundan genzi yanmıştı.

Ona gösterdikleri cesedin görüntüsüyle karşılaştığında yıldırımla çarpılmışa döndü. Doğruydu; bu İmran'dı. Oysa onu daha dün görmüştü. Şimdi, upuzun taşların üstüne yatırmışlardı.

Otopsi bile yapılmıştı; kulağında, kesilip biçildiğini gösteren dikiş izleri vardı. Her şey bir çırpıda olup bitmiş; ölümü, el çabukluğuna getirilmişti. Polislerden birinin "Mide kanaması geçirdi" dediğini duydu: "Senaryo önceden yazılmış" dedi dehşetle ürperek. "Her şeyi yapabilir bunlar" diye geçirdi içinden. Ağlayamadı da, çünkü duyguları bile küntleşmişti. Dün sapasağlam olan kardeşi, bugün çırılçıplak, gözlerini tavana dikmiş öylece yatıyordu. Ölü gövdesi sapsarıydı ve geçen o iki günü yalanlıyordu. Bu zaman dilimi, ölüme inanmayı güçleştirecek kadar kısaydı oysa. Bir gün önce sapasağlam, bir gün sonra ölü; bu iki gerçek arasında denge-

sini bulamamış sallanıyordu İmdat. Bu adamların gaddarlığı karşısında, her şeye güvenini yitirdiğini düşündü, kendini savunmasız hissetti.

Teşhis işi bittikten sonra, doğruca evine geldi. Önce bakkala girdi. Karısı ve kız kardeşi bakkaldaydılar. Yüzü, o kadar sararmış ve allak bullak olmuştu ki, bir felaket olduğunu anladılar.

Lafı uzatacak mecali yoktu. Ağzından "İmran'ı öldürmüşler" sözcükleri döküldü birden.

Onlar haykırmaya başlayınca, İmdat, kendini topladı, "Susun, anneme duyurmayalım" dedi. Bunun üzerine, kadınlar, haykırışlarını inlemeye dönüştürüp kesmek zorunda kaldılar. Annelerine bir şey sezdirmemek için kendilerine çekidüzen vermeye çalıştılar. Anneleri hastaydı, kalbi vardı.

O gece hepsi, zoraki bir doğallıkla televizyon izlediler. Televizyon, o akşam herkes için sığınak olmuştu. İmdat, aralarında en zavallılarıydı. Çünkü, diğerleri görmüyordu ama o, televizyon ekranında bir gün önceki teşhis sahnesini izliyordu. İmran'ın görüntüsü, gözünün önünden gitmek bilmiyordu.

Sonraki günler içinde savcılığa suç duyurusunda bulundular. Bir avukat tutuldu ve ilgili yerlere gereken şikayetler yapıldı.

Emniyetten, İmran'ın eşyalarını teslim aldılar; iade edilen eşyaların arasında bulunan bir saat ve bot bağcıklarını görmek, İmdat'ın boğazının bir yumruyla tıkanmasına neden oldu. Çok büyük bir acı duyuyordu. Bu bot bağcıkları, İmran'ın bir çocukluk anısını anımsatmıştı ona.

İşe giderken lastik ayakkabı giyerdi İmran. Bir gün, ayakları, lastikler içinde çok üşümüş olacak ki, babasına, haftalığını getirip verdikten sonra "Baba haftalığımın birazını ver de ayakkabı alayım" demişti. Babası da "ben alırım oğlum" deyip, ona, lastiklerden biraz daha kaliteli üstü deliksiz, soğuğu daha az geçiren bir ayakkabı almıştı. Nasıl da sevinmişti İmran.

Gözleri doldu İmdat'ın, İmran'ın ölümüne asla alışamayacağını

düşündü. Ona öyle geliyordu ki, olağan olan yaşamın kendisiydi ve yaşama aniden çelme takan her ölüm ise beklenmedikti, olağandışıydı.

İmran'ın beklenmedik ölümünü, kendisinin çabuklaştırmış olduğunu düşünmekten canı yanıyordu. Ruhunu kanatan bir azap duyuyor; kendi kendisini yargılamaktan bir türlü kurtulamıyordu.

Zamanla, İmdat, kendini yargıladığı gibi savunmayı da öğrendi. Bir gün İmran'ın avukatı, yurtdışından gelen işkenceyi izleme komisyonundan bir heyetle birlikte evlerine geldi. Heyet, İmran'ı en son gören kişi olduğu için İmdat'la konuşmak istiyordu. O ise, sustu. "Yargılayıcı azap", korkunun öksesine tutulmuş bir kuş gibi, çırpınıp durdu İmdat'ın yüreğinde. Ve İmdat'ın yüreği sustu. O anda bütün benliğini "Her şeyi yapabilir bu polisler" diye düşündüğü teşhis günündeki gibi bir korku kaplamıştı. Bu korku iliklerine kadar işlemişti.

Heyet, İmran'ın duvarda asılı olan resimlerinin fotoğraflarını çekip gitti. İmdat'ın suskunluğunu daha sonra, heyetin eve geldiğini bilen, yakın bir aile dostları eleştirdi. Bu aile dostu: "İleride, oğulların Taylan ve Fırat, 'İmran amcamız için neler yaptınız?' diye soracaklar size. Elimizden gelen her şeyi yaptık diyebilecek misin onlara? En önemlisi, kendi vicdanına hesap verebiliyor musun?" dediğinde, İmdat konuştu, "Ben susuyorsam, Taylan'ı ve Fırat'ı düşündüğüm için susuyorum. Beni de çocuklarımı da yok edebilirler" diye yanıtladı.

Adam "Biliyorum yok edebilirler ama en kötüsü nedir biliyor musun; işte bu korkunun önünde, onurumuzun diz çökmesidir" dedi.

İmdat, geçirdiği sancılı geceler boyunca azabını hafifletecek bir gerekçe aramış ve nihayet sarılacak bir dal bulmuştu. O, oğullarını düşünüyordu. Bu gerekçe, bir parça huzur bulmasını sağlamıştı

Oysa, dostunun sorusu onu sarsmıştı. Zihninin derinliklerini, tıpkı usta bir dalgıç gibi tarayıp ona verilecek yanıtı aramak zorunda kalmış, elini attığı yerden avucuna dolan kum tanelerinin arası-

na gizlenmiş korkusunu bulduğunda daha fazla eşelemekten vazgeçmişti.

Arkadaşından kaçırdığı gözleri, o sırada küçücük ellerini yumruk yapmış, kıvrılarak uyuyan oğluna takıldı. Kendini ikna etmek istercesine, ama belli belirsiz bir sesle "Çocuklarım için" diye mırıldandı. İçine bir sıcaklık yayıldı. "Taylan için" diyecekti. Bir şey hatırladı ve sustu. Taylan'ın adını İmran koymuştu. Ani bir hareketle başını kaldırdı. Duvardaki fotoğraftan, İmran, azarlarcasına ona bakıyordu. Kardeşi hep karşısına çıkıyordu. Çaresizdi. İmran, Taylan'ı çok severdi. "Onu ben yetiştireceğim" derdi ve aranırken bile, ne yapıp edip Taylan'ın yaşgününde bir armağan göndermenin yolunu bulurdu.

"Adını, İmran koydu"; bunu yüksek sesle söylemişti. Baktı ki, dostu, gözlerinden usulca süzülen yaşları kurulamaktaydı.

İmdat'ın dinginliğe ihtiyacı vardı. Bu dinginliği; yüreğindeki hesaplaşmanın bitmesinde arıyordu. Kendini suçlamaktan vazgeçtiğinde huzur bulacaktı. Ama bir türlü kendisini bağışlayamıyordu. Bulduğu hiçbir gerekçeyle kendini savunamıyordu, o kadar çaresiz ve mutsuzdu ki. Yanıtını asla veremeyeceği bir soru, onu kör bir düğüm gibi sarıyor, ona işkence ediyordu: "İmran'ı teşhis etmeseydim, acaba yaşar mıydı?"

İMRAN KAVGAYA ÇAĞIRIYOR

"Ölüm seni yanıltmasın...
Nasıl ki yığılır yüzüne gecenin karanlığı
gözlerinle bir başına kalırsın
ölüm öylesine göz uçlarında
savun kavuştur yüreğini
minicik bir çiçeğin bile kökleri
yaşamak hırsıyla uykusuzdur."

N Behram

Gazetemizin arkasına resmi basılmıştı. "Devrime ve Partiye Adanmış Bir Yaşam" başlığının altında duran bu resimdeki yüz ifadesini hiç unutamıyorum İmran'ın. Nasıl unutabilirim? Yüzlercesini katlamıştım gazetenin bu sayısının. Her sayfası yan yana duruyor, her birisini tek tek birleştiriyordum hızlı el hareketleriyle. Gözüm hep o sayfadaydı. O resimdeydi. İşimi bitirip uyumak için gözlerimi yumduğumda, O, gözlerimin önündeydi. İmran bizi çağırıyordu sanki. Bu çağrı ölüme değildi kuşkusuz. Hakkında sürekli olarak öğrendiğim şeyler, onun mücadelesinin yaşama bir

övgü olduğunu anlatacaktı bana sürekli olarak. Hiçbir zaman tanımamış, görmemiş olmama rağmen beni çok derinden etkileyen bu yoldaş hakkında bir kitap hazırlandığını duyduktan sonra, ben de bir şeyler yazmadan duramazdım.

Bir sabah erkenden, yorgun bir gecenin ardından genç bir komünistin, yüzlerce kilometre ötede bir yoldaşının katledildiği haberini duyduğunda neler duyumsayabileceğini, ancak yürekleri her zaman ortak idealler için çarpan yoldaşları bilebilir.

İlk defa, birbirimizden çok uzaklarda da olsak, hiç tanımamış da olsak birbirimizi, bir yoldaşımın öldüğüne tanık oluyordum. Daha önce şehit düşmüş onlarca yoldaşın adını duymuştum. Kiminin yaşantısı ve mücadelesi hakkında yazılar okumuş, kiminin sadece resimlerini görmüştüm. Ama İmran Aydın, farklı farklı yerlerde de olsak aynı dönemde mücadele ettiğimiz yoldaşlardan birisiydi. Bir bakıma, karanlık yılların arkasından gelen mücadele döneminin ilk şehidiydi.

Düşünün ki, aynı sabah İmran yoldaşın ölüm haberiyle içleri burkulmuş ama kinleri bilenmiş birkaç yoldaşla şehrin farklı farklı semtlerinden hareket ederek buluşmak üzere yola çıkıyoruz. Otobüse nasıl bindim, en az yarım saat süren yolu nasıl geldim, hiç hatırlamıyorum bile. Hatırladığım tek şey görüşme sokağına girip bana doğru yürüyen yoldaşları gördüğümde içimin biraz rahatladığıydı. Buğulanmış gözlerle şöyle bir bakıştık ilk önce. Her zamanki gibi birbirimizi öpüp, hal hatır bile soramadık. Sadece küfrediyoruz. Birimiz sövüyor, bir diğerimiz küfrü onu ağzından alıyor ve öylece yürüyoruz yol boyunca. Sonra, neler yapabileceğimiz üzerine düşünmeye başladık.

İmran'ı ulaşabildiğimiz kadar gençlik kitlelerine anlatmalı, bunun araçlarını üretmeliydik mutlaka. Ama bu zaten yapmamız gereken olağan şeylerden; bizler, onunla aynı saflarda dövüşen yoldaşları olarak, sevgili yoldaşımız için daha özel, daha görkemli eylemler yapmayı tasarlıyoruz. Hepimizin kafasında aynı kıvılcım çakıyor: Hesap sormak. Bir türlü kabullenemiyoruz, içimiz içimize

sığmıyor. Ama nasıl olacak bu hesap sorma işi? Kimden ve hangi biçimde soracağız yoldaşımızın hesabını, bunlar çok net değil kafamızda. Gördüğümüz, bildiğimiz, hesap sorma yöntemlerinden birisi, belki de başlıcası o dönemlerde sıkça tanık olduğumuz "cezalandırma" eylemi. Diyoruz ki, bu, partinin mutlaka yapması gereken bir şey. Bu konuyu partiyle görüşmek üzere bir yana bırakıyoruz. Ve hemen ilk anda yapabileceğimiz şeylere girişiyoruz.

İlk yaptığımız şey, işçi ve öğrenci gençlere hitaben kaleme aldığımız bildiriyi hazırlamak oldu. Bütün gece basımıyla uğraşırken, o an yataklarında uyuyan genç işçiler, öğrenciler, sabah tezgâhlarında, sıralarında kendilerine İmran'ı anlatan bildirilerle karşılaşacaklardı. Bundan habersiz yataklarında uyuyorlardı. Biz partizanımızın başında çalışıyoruz. Kinle, nefretle ve yoldaşlık sevgisi, devrim inancıyla hiç esnemeden bir bir çıkarıyoruz bildirilerimizi özenle. Diyorduk ki genç kardeşlerimize: "İmran Aydın yoldaşın uğrunda can verdiği Devrimci Komünist Partisi senin de partindir." Bildirinin sonuna yazdığımız sloganlardan birisini hiç unutmuyorum:"İmran Aydın Yoldaş'ın mücadelesi Mücadelemize Önderlik Ediyor." Bu sloganı yazdığımızda yoldaşlardan biri şunu söylemişti: "Gazetelerde, bağevini göstermeye giderken gibisinden bir şeyler yazıyordu. Gerçi hiç inanmıyorum ama, eğer gerçekten de yoldaş, bir zayıflık göstermişse bu slogan yanlış olmaz mı?" Bir başka yoldaş da şu yanıtı verdi ona: "Bak yoldaş, teslimiyeti değil, mücadelesi önderlik ediyor diyoruz. O zaman bunun neresi yanlış ki." Ve İmran'ın önümüzde duran resmini göstererek "Hem bak şu gözlere bir kere, hiç teslim olacakmış gibi bakıyor mu?" O günlerde, kentimizdeki bütün yoldaşlar ellerinden geldiğince, olanaklarının elverdiği ölçüde bir şeyler yapmaya çalışmışlardı İmran'ın ölümüyle ilgili olarak. Kimisi okuluna pankart asmış, kimisi fabrikasının kapısına yazı yazmış, kimisi bildiri dağıtmıştı onlarca...

Ama biz, sabırsızlıkla partiyle görüşmemizi bekliyorduk. Şu cezalandırma işi kafamıza epeyce yatmıştı. Nihayet beklediğimiz

gün geldi. Yoldaşa düşüncemizi açtık. O, şöyle baktı bize doğru. Sonra anlatmaya başladı:

"İmran 87'den sonraki ilk şehidi partimizin. Bir gençlik önderi, aynı zamanda parti yöneticisi, Ankara İl Komitesi üyesi. Çıraklıktan yetişme bir işçi. Çok genç yaşlarda bizim saflarımızda mücadeleye katılmış. 81 darbesinden sonra hemen herkes gibi onun da örgütsel ilişkileri kopmuş. Ama İmran, kendince mücadeleye devam etmiş. Partimiz 87'de onunla ilk ilişki kurduğunda, İmran hiç tereddütsüz yeniden katılmış partiye. O dönemde sahip olduğu atölyesini satmış, hemen. Bütün her şeyini partiye bağışlamış."

O, bunları anlatırken hayalimizde canlanıyor İmran. Benim gözümde şunlar canlanıyor: Hani fabrikada tezgâhının başında çalışan bir işçiye sevindirici ya da üzücü bir haber gelir ya; işçi eldivenlerini çıkarıp hemen fırlar. Sanki parti de İmran'ı bulduğunda, o da çıkarıp önlüğünü gerisine dönüp bakmadan koşmuş partiye. Konuşmasına devam ediyor yoldaş:

"İmran yoldaş, partimizin sürekli olarak üstünde durduğu, sınıfın genç ve taze güçleriyle birleşme, partiyi gençleştirme ve işçileştirmenin ne kadar zorunlu olduğunu kendi eylemiyle ve yaşantısıyla kanıtlayarak öldü. Bakın şimdi partimizin çeşitli yönetici organlarında yer alan, tasfiyecilik yıllarının alışkanlıklarından kurtulamayan kişiler var. Bunlar partiyi, onun ortaya koyduğu mücadele platformunu anlamak istemiyorlar. Hatta tutumlarıyla, partinin ilerlemesinin önünde engel durumuna gelmişler. Kafaları iyiden iyiye yalama olmuş. Tabii ki parti, değişmek istemeyen, partiyle birleşmemek için direnen bu unsurlardan arınıyor. Ve yerine İmran yoldaş gibi, gerçek komünist militanlarla birleşiyor."

Sınıf hareketinin yükselmeye başladığı bu dönemde, parti çalışmasındaki temponun gözle görülür bir biçimde arttığını fark ediyorduk. Gece, gündüz çalışıyorduk hepimiz. Yürürken koşmaya başlamıştık sanki. Daha çok çalışmak, durup dinlenmek bilmeden çalışmak gerekir diyordu parti. Böyle bir çalışma temposunun en

önünde koşan yoldaşlardan birisi olan İmran, şimdi örnek gösteriliyordu parti tarafından bizlere:

"İşte sizler de partinin ortaya koyduğu çizgiyi anlamak, onunla birleşmek için canla başla çabalarsanız, kısacası İmran gibi yoldaşlar olmayı başarırsanız, onlarca genç yoldaş bunu başarırsa, ancak o zaman İmran partimizin mücadelesinde yaşayabilir. Rahat uyuyabilir. Görmemiz, anlamamız gereken temel şey budur. Yoksa, İmran'ın intikamını almak için bir düşmanı gebertmek, bizim yoldaşlarımızı anmamızın yöntemi değildir. Bizim kinimiz böyle basit bir kin değildir. Tutun ki biz de geberttik birisini, ne olacak sonunda? Yarın daha çok yoldaş ölecek devrim için, belki bizler de devrim şehidi olacağız. Her devrim şehidi yoldaş için bir polis öldürmek çözüm mü olacaktır? Biz bir devrim partisiyiz. Devrim kitlelerin eseri olacaktır. Bunu unutmayalım hiçbir zaman. Partimiz ise kitlelere önderlik etme görevini üstlenmiştir. Yığınları devrim için seferber etme görevini üstlenmiştir. Devrim kavgası devletle parti arasındaki bir kavga değildir. Devrim, burjuvazi ile işçi sınıfı arasındaki bir kavgadır. Bizim, işçi sınıfının kininden başka, bireysel bir kinimiz yoktur. Unutmayalım, proletaryanın kızıl bayrağı ülkemizin dört bir yanında dalgalandığı gün, bütün halk düşmanları korkudan tir tir titreyecek, ama ellerindeki kanın hesabını vermekten asla kurtulamayacaklar. İmran gibi savaşmayı öğrenmeye çalışalım her zaman. Onu ancak öyle mücadelemizde yaşatabiliriz yoldaşlar..."

Konuşması uzun uzun devam etti yoldaşın. Merakla, uzun uzun dinledik anlattıklarını. Her zaman örnek aldığımız ve birçok şeyi kendisinden öğrendiğimiz bu yoldaş tarafından bize anlatılanlar, hem İmran'ı daha iyi tanımamıza, hem de onun şahsında parti ve partinin ihtiyaç duyduğu "Leninist Kadrolar" hakkındaki düşüncelerimizin pekişmesinde önemli bir rol oynadı. O dönemde partimizin kadroları arasında en açık biçimiyle yaşanan iki eğilim kafamızda iyice belirginleşiyordu: Birinci eğilimi, partinin dışına düştüğünde hiçbir iş yapamayacak olan, eylemiyle, yaşantısıyla, alış-

kanlıklarıyla partiyle yabancılaşan ve giderek ona ayakbağı olan"eski tipte" kadrolar temsil ediyordu. İkinci eğilimi ise, partinin ortaya koyduğu siyasi çizgiyle birleşmek için öne fırlayan, parti ruhunu kuşanan "yeni tipte" kadrolar. Bu anlamda, bir yanda ölüm ve çürüme vardı, diğer yanda yaşam ve ilerleme. İmran'ı ölümüyle tanımıştık. Ama O'nun ölümüyle yaşamı ve ilerlemeyi temsil ettiğini anladık böylece. İmran'ın kafamızdaki ilk şekillenişi böyleydi.

Daha sonra, yaşantısı ve mücadelesi hakkında birçok şey duyduk bu yoldaşın. (Eminim ki kitabın yayınlanmasıyla birçok şey daha öğreneceğiz.) Komünist çalışmadaki yaratıcılığıyla, inisiyatifiyle, disipliniyle, yaşantısındaki proleter özelliklerle aramızda dolaşmaya başladı İmran... Bizimle birlikte, görüşmeye gidiyor, bizimle birlikte eyleme çıkıyordu. O, bütün toplantılarımızın doğal, yol gösteren bir üyesiydi artık.

Bu kitaba bir katkısı olur inancıyla bu satırları yazdığım şu an karşımda duruyor İmran. Hep gazetemizin arkasındaki yüz hali var hayalimde...

Son olarak şunu anlatmak istiyorum: Bir yoldaşla birlikte partinin bir çağrısını okumuştuk. Çağrıda partinin önüne koyduğu zor ama onurlu görevlerin başarılabilmesinin temel koşulunun bütün parti militanlarının partiyle kesin olarak birleşmesinin zorunluluğu anlatılıyordu. Bu çağrıyı okuyup uzun uzun tartıştıktan sonra bir görev için dışarıya çıktık. Karlı bir kış günüydü. Tartışmalarımız devam ediyordu. Bu çağrının bizim açımızdan hangi anlama geldiği üzerine konuşuyorduk. Yanımdaki yoldaş dedi ki "İmran yürürken yere çok sağlam basarmış. Sağlam adımlarla bu yolda, onun yolunda yürümek anlamına geliyor bu çağrı bizim açımızdan."

Yaşantısıyla, eylemiyle ve ölümüyle bir çağrıdır İMRAN!

İmran Aydın'ın ölümünden hemen sonra yazılan bu şiiri, İmran'ın anısına bir kitap hazırlanacağını öğrenen bir işçi gönderdi. Şiirin altındaki imza da İmran'dı.

Aslolan

Ölümler vardır
Aldıkları canda yok olurlar
Oysa, yaşar aldıkları can canlar içinde
ki onlar ölümü aşabilendir
sevdası kavgayı ve onuruyla
dağ taş derya gök içinde.

Diyeceğim

Bir kara haberle tanıdım seni
Ne acı bir yiğidi yasla tanımak
böyle
bir güle ağıt yakmak zamansız
daha kucaklaşmadan henüz
vedalaşmak apansız.
Nasıl susar acı dolu yüreğimiz
Bilemem öfkemizi ne dindirir
Bildiğim türkülerim artık sensizdir.
Bir de duyasın isterdim
Adın yankılanır her yanında işkencehanelerin
adın ki
yol gösteriyor
boy veriyor her zaferinde
direnenlerin.

Son söz

Yüreğimizde öfkedir acın
Adın bir yeni türkü dilimizde
Yaşatacağız uğrunda ölünesi her şeyi
–haklı ve güzel–
Sen nasıl yaşattınsa
sevdalı
isyankâr
ve onurla.

başlayan

Vedalaştık dedim ya,
hayır
Aslında bu bir buluşma
Adını haykıran yelde
sesini çağlayan suda
Gül kokulu akşamlarda
güneşe sevdalı günde
Gülüşünde bir çocuğun
bir sevgilinin yüzünde
Bedene yürüyen suda
dal ucundaki sürgünde
Kavgada hele ki
ille kavgada
Bir buluşmadır bizimki
canım
Merhaba

Bu kitapta İmran Aydın adlı komünist bir işçi anlatılıyor. Çocuk yaşta, bir sömürü cehennemi olan Mobilyacılar Sitesi'nde çalışmaya başlayan, emeğiyle yoğurduğu yaşamını dünyayı değiştirme amacına adayan ve mücadelesi sırasında gözaltına alınarak işkenceyle öldürülen Ankaralı işçi devrimcinin yaşamından kesitler sunuluyor. Ve bu kesitler, onun eğittiği, gelişimine katkıda bulunduğu genç devrimcilerin anlatımlarından oluşuyor. İmran Aydın, işçi sınıfı içinde, onun gibi yaşayan ve çalışan bir dönemin yükünü cesaretle omuzlamış devrimci işçi kuşağının temsilcisidir.

"İmran", bir ölünün ardından yakılmış bir ağıt değildir; şu dünyada saygıdeğer ne varsa hepsini temsil eden, bize insanlığımızı öğreten ve insanca yaşanacak bir dünyayı ilmik ilmik ören bütün parti işçilerini anlatmaktadır. Bu yüzden, okuyup bitirdiğinizde kitabı, eğer içinizi bir hüzün kaplamışsa, hemen bundan kurtulun: Çünkü ya omuz başınızda ya içinizde bir yerde, bir İmran mutlaka vardır.

EVRENSEL
BASIM
YAYIN

ISBN 978-975-7837-18-3
9 789757 837183